

RŮZNÉ

1875

Zcela marná řeč, že prý máme úplnou rovnoprávnost! Že je jeden občan roveň druhému, jeden že nemá za mák více práv než druhý a člověk že má zrovna tolik povinností jako jiný člověk. Já znám jednoho muže a ten nemá pražádných povinností a práv přece nesmírně mnoho. A také jistý humorista americký upozornil již na jednoho takového muže výminečného; — je tedy podobných bohužel více!

Kdybych ho v návalu zlosti zabil já, budu sedět; kdyby on ve zlosti zabil mne, nezavolají ho ani na komisariát. Chlap ten už mne často udeřil z plné síly pěstí; já nesmím na něho ruky ani pozvednout. Jeho řeč je: „dej“ a „musíš!“ — jeho poslušnost není žádná. Strašný člověk! On je posměvač ctnosti, neslyší, když se mu domlouvá, zamítá kázeň, pohrdá duší svou, je vzpurný a protivný, a přece všeobecně vážený. U starých Židů byli by ho dle páté knihy Mojžíšovy (21, 18—21) přivedli k starším města a k bráně soudu a lid města toho byl by ho uházel kamením.

Slušný čtenář by tomu všemu snad ani neuvěřil, v našich tak zvaných spořádaných poměrech. Ale je to smutná, ryzá pravda. Vzmužil jsem se dnes, chytil chlapa do obou pěstí a posadil ho násilně na svůj psací stolek — mámť ukrutnou sílu. A teď ho popíšu, na výstrahu všem, kdož by se s tím individuem setkali mohli.

Tady sedí! Zpupně klátí nohama, posměšně špoulí ústa. Je oděn v černé škorňe, má na sobě šedivou kazajku a tmavé spodky (zapínají se vzadu). Jeho obličej je kulatý, vlasy jsou bílé jako len, oči modré jako nebe — vskutku pěkné oči! Má podle českého lokte třicet pět palců výše a říkají mu Jarouš. Je po meči synem a potomkem mého přítele a souseda (potahmo domácího pána) pana Josefa L. a po

přeslici synem a potomkem paní Marie, manželky přítele téhož. A teď je už tři leta stár.

„Tedy dítě,“ řekne čtenář. Ano, dítě! Občan, který „o obec se nestará“. Člověk, kterému do lidství nic není. Muž, kterýž má nesmírně mnoho práv, povinností žádných. Paskvil na všechnu rovnoprávnost. Rázného politika, protivého přítele pokroku musí slovo „dítě“ po každé za-bolet. A lidstvo pere se o každý kousek fraternity a equality, ale vedle toho plodí a rodí paskvily na tu snahu svou neunavně dál, děti je jako mravenců, podívej se kam chceš. Zaslepené lidstvo!

Zmíněný můj přítel má celou sbírku dětí. Zrovna tak, jako mívají lidé sbírky věcí zcela rozumných, já na př. starých pečetí a starých mincí. Nedivil bych se, kdyby měl přítel L. jednoho mouřenínka, nějakého Maoriho, nějakou Mongolku a pak třeba Indiánku, ale on sobě oblíbil zakládat sbírku jen plemene kavkazského, únavná monotonie! Pokusil bych se popsat všechna jednotlivá čísla bohaté sbírky přítelovy, ale moje paměť je poněkud slabá. On má exempláry děvčátek všeho druhu, od té, která už chodí do školy, až k té, které se diví celá rodina, že „už sedí“. Pak nějaké divoké hříbě dívčí, pak toho kluka Jarouše atd. atd.

Nejstarší říkájí Liduška — proč? to se neví. Liduška chodí už do školy, do té v naší ulici. Myslím, že chodí jen proto do školy, aby mohli se rodiče za ní z okna dívat až do školských vrat a pak zas v poledne u okna čekat, až vyjde z vrat. Vedle toho pokračuje Liduška v rozmanitých vědách, v počtech už říká „dvakrát dvě činí čtyry“, v slabikáři už čte odstavec „Ústa mám, mluvití umím“, a dovede se už podepsat. Užívá-li daru písma také už ku psaní zamilovaných psaníček, nevím; lhal bych, kdybych řekl, že jsem něčeho zpozoroval. Takto si chodí ke mně pro papír, péra, tužky a denně pro dva krejcarey na housku, za něž si po krátkém mravním boji po každé koupí cukrlata.

Druhá se jmenuje Tóna. To je to hříbě. Tělo jde z oblouku do oblouku, ruce jsou stále ve výši, krok a skok je vlastně jedno, a obé je tancem na jedné noze, druhá noha je

u Tóny naprosto zbytečná. Nemá co dělat, tedy prozatím roste.

Třetí je Jarouš, má hrůza. Pere mne, kope mne a za to musím dát ještě na „polívané“, rozuměj na cukrem polívané koláče. Činím, co mohu, abych si získal přízně jeho. Ondy jsem mu slíbil živého koně — když se dostanu jednou do noblesy, tak se neznám, slíbil jsem. Od toho dne mám ale peklo. Denně mne upomíná padesátkrát, hledá pod postelí, za kamny, je-li tam živý kůň, zpřevrací všechno — neboť to se rozumí samo sebou, že v mém pokoji je vlastně všechno jeho. Nevím, jak to s tím koněm skončí, budu muset zadat k Svatoboru o příspěvek.

Jarouše považují jaksi za hlavu rodiny. Musí se říci, že panuje přísně, bezohledně, se stálým ohledem jen na sebe. Je „neobyčejně duchaplný“, jako všichni panovníci. Jeho zbožňující jej poddaní kolportují s nadšením každé slovo jeho.

„Tak se podívejte, on řek: Maminko, jdi pro maso!“ sdělovala ondy matka se zářícím obličejem.

„Tak se podívejme!“ zvolala teta s nelíčeným obdivem.

„To je kluk,“ liboval si otec.

„Což ten!“ stvrzoval dědeček a starobný jeho obličej rozjasnil se pro celou hodinu.

Když se matka na Jarouše zahledí, sklesnou jí ruce do klína, výraz nevýslovné spokojenosti, řeknu osobní dokonalosti, rozestře se po tváři její. Ruce jí sklesnou do klínu, jako by chtěla říci: Teď už nepotřebuju o pranic ve světě dbát.

Je tomu as půl druhého roku, co Jarouš vzal otěže vlády do rukou. Instalace děla se také jinde prý oblíbenou formou prvních kalhotek. Byla to slavnost, bylo nadšení!

„Viděl ho už pán? („Pán“ jsem já.) A co řek?“ — „Viděla ho už domovnice? Co řekla?“ — „Viděla ho hokyně?“ —

Pak je tu ještě něco maličkého, to, co „už sedí“; říká se tomu Manča. Váží to as půl třetí libry, má to oči jako trnky a jí to v kávě „housku i chleba“, jak teta tvrdí. Když vejde někdo s lesknoucími se brejlemi na nose nebo s hořícím

doutníkem v ústech, otáčí se Manča po tom lesku a matka poznamenává s obdivem, že Manča „se kouká“. —

Dlouho již a s namáháním přemýšlím, proč asi přítel sobě tu sbírku dětí zřídil. Nevím podnes žádnou příčinu rozumnou, vždyť se to všechno nehodí ani pro akvarium! Někdy se ve mě budí myšlenka černá, děsná. Marně ji odpuzuju, vždy se zas na mne rozšklebí. A bohužel vždy ji podporuje celá řada hotových událostí. Ale myslit si něco takového o svém nejmilejším příteli — —

Přec se nemohu té myšlenky zbavit také teď. Snad je on vlastně mým nepřitelem, snad má ty děti kvůli mně, proti mně. Co metlu na mne. — Když nemám ve veřejnosti pokoje, abych ho neměl také doma. Abych nemoh tiše psát, tiše číst, abych se nemoh ani vyspat.

Od rána do večera kvikot, křik, pláč a výskot. Nikde není pro ukonejšení řvoucí Manči tak příhodné místo jako na mé chodbě. Nikde není pro schovávání se tak vhodný kout jako mezi předními a vnitřními dveřmi mého pokoje, a vrzání trvá po celý den. Do žádných dveří nebouchá se to velkým míčem tak jako do mých. Nikde po celém domě není pro hudební produkce na buben, dřevěnou trubku, píšťalu a řehtačku tak akustického místa jako zrovna před mým pokojem. A když sestra vidí nezbytnost dát sestře pohlavek, odbude se exekuce i s následujícím na ni vřískotem a pračkou také vždy jen tady.

Nemohu děti ani cítit. Kdyby se mne někdo zeptal, kohože z dějin mám za největšího muže, řeknu také hned a bez rozmýšlení: Herodesa. Chci-li učinit obrazotvornosti své zvláštní pochoutku, vmyslím se do rozkoší betlémských vražed.

Já, jaký jsem, chytil bych každé dítě za zadní nohu, zatočil jím kolem hlavy —

Hrome, teď vrzly dvěře! — Jarouš zase, patrně Jarouš! —

Mám mu dát tu novou plechovou píšťalu, kterou ještě ani neviděl, hned nebo — —

1877

I

Právě přišel otec domů. Stojí uprostřed pokoje, klobouk ještě na hlavě, hořící doutník v ústech, a dívá se, co dělají ženské. Teta sedí na pohovce a mluví hravě k Manče, sedící na stole před ní. Ty drobounké ručičky Mančiny pořád sahají tetě po očích, jako by je vyškubnouti chtěly. Matka upravuje za zády dítěte něco na stole, pokrytém zcela čerstvým ubrusem bílým.

Otci zahraje v oku lehýnký úsměv, ale nevystupuje ani na tvář ven. „Co to děláš?“

Žádná odpověď. Matka jde ke skříni, vyndá modlitební knížky a nese je na stůl.

„No co děláš?“

„Vždyť vidíš, co dělám. Odstavuju Manču, když jsi pořád chtěl.“

„Taky je už čas! Kojit dítě čtrnáct měsíců — kdopak to jakživ slyšel! Už vypadáš sama jako šindel.“

„Když je mně chudinky tak líto!“ a matka nahne se přes stůl, aby Manču políbila do kypícího týlu. Pak se rozhlíží po pokoji a jde k oknu, na němž leží nějaká kniha pěkně vázaná.

„Ale nač ty hlouposti zde?“

„To víte,“ míní teta s úsměvem, „zkouší budoucnost; chce vidět, po čem Manča sáhne a jaká tedy bude.“

„Hlouposti, hloupé pověry! Rád bych věděl, co předložila vlčice Romulovi, když ho odstavila.“

„Já nejsem žádná vlčice,“ vyhrkne matka nikoli bez patrné ostrosti. „Ostatně jsme to dělali při Lidě a při Tóně i při Jarčovi —“ dodává pak o něco zas mírněji.

„A každé sáhlo po předmětu, který byl největší, to je přirozené, hloupost!“

Matka neodpovídá a jde teď směrem ke kuchyni. Otec jí jakoby náhodou zastoupne cestu. „Podívej se, co jsem ti přines! Je to vzácnost, co?“ a drží jí před očima kytičku ranních třešní. „Ty jsou, vid?“

Matka odvrací mlčky hlavu.

„To ti sbíhá v ústech, vid? O ty mlsná!“

„Dej je dětem.“

„Nechceš? Tak snad tohleto jablíčko,“ a vyndává z druhé kapsy překrásné jablko. „Podívej — jako z másla.“

„Ty víš, že před svatým Janem Křtitelem na ovoce ani nesáhnu.“

„Ne? Ale proč?“ Úsměv pod brejlemi se sesiluje a pokrývá znenáhla celou tvář.

Matce se ústa pootevrou, ale nikoli k úsměvu. Koutky rtů se níží, oko jako by se pojednou bylo obestřelo závojem. Pak s vynuceným, bolestným úsměvem pohledne na muže. „Panenka Maria, až bude pak rozdávat dětátkům v nebi po kytičce třešní, nedala by našemu Vladimírkovi ničeho. — Chceš, aby tam plakal?“ dodává nato s úsměvem ještě bolestnějším.

A vyhnula se a zmizela v kuchyni.

Trochu dlouho tam byla. Když se konečně vrací, nese mohutný skrojek chleba v ruce. Ale oči jsou červený a koutky pevně sevřených rtů se chvějí.

„Eh jdi — což opravdu takovým pověrám věříš?“

Okamžitá pomlčka. „Ať jsou to pověry,“ praví konečně alt, nyní náhle na nejhlubší tóny skleslý. „Má matka je starší a podnes nevezme před svatým Janem ovoce do úst. Kdepak mám svoje portmoné?“ A ruka jede hledajíc z kapsy do kapsy.

Teď už je na stole všechno připraveno. Modlitební knížky — pobožnost; světská kniha — světáctví; peníze — lakotnost; skrojek chleba — pracovitost.

„Sáhne po skrojku, je největší,“ prorokuje otec.

Matka sklesne vedle stolu na kolena a sepne ruce.

Ticho. Hodiny cvakají hlasitěji. Manča ráda by se ohlížela, cítí, že se něco děje, a vrtí sebou. Tvář tetina, posud

úsměvna, je náhle opravdova a ústy jí to lehýnce škube, jako tichá modlitba. Otec odfukuje do výše mocné kotouče kouře a udělá po prstech dva kroky sem a dva kroky tam, jako by nevěděl, kam vlastně chce.

Pokřižovala se a vstala. „Tak obraťte Manču.“

Obrátili ji. Dítě se dívá po stole.

„No tak si vem, Mančinko, vem!“

Dítě se nakloní a tápne ručkou po skrojku.

„Vždyť jsem to povídal!“ směje se otec a odchází do druhého pokoje.

Ale skrojek ručce uklouzl a dítě se dá do řvaní.

„Je už nevrlá, chce spát,“ míní teta.

Matka sahá po dítěti.

„Ne — ne! Když ji chceš odvyknout, neber ji. Uspím ji sama.“

Matka usedne a hledí, jak teta řvoucí Manču klade si na klín.

„No mlč, Mančo, budeš spát, no mlč. — Mančinka je hodná, je hezká. — No mlč.“

*Letěla bělounká holubička,
potkala —“*

Po chvilce začíná teta zpívat přitlumeněji. „Už si brouká,“ prohodí k matce, která se skupení nespouští očí.

A zas po chvilce šeptá: „Kouká se upřeně vzhůru.“

„To vidí andělíčka strážce,“ míní matka a pohlédne mimovolně ku stropu.

„Už spí.“ A teta jde a klade dítě zvolna do proutěného košíku.

Matka vstala a jde také ke košíku. Opřela se opatrně o hybké pelestě a naklonila se k svému dítěti.

Zadívá se na ně. Zas se jí ústa otevrou, ale koutky se neníží, zas se oko pojednou obestřelo, ale ne závojem — lesklou rosou, na niž slunce svítí.

Teď se Manča lehýnce ze snu pousmála.

„Andělíček jí něco šeptá,“ a matce zazářil zrak, jako by

hleděla někam do jiného, do bájuplného světa. Ten svět musí být neskonale, nevýslovně krásný.

II

Je po obědě. Holky vzaly školské kabele na záda, daly pac a pusu a zmizely. Nejmladší odnesli na procházku někam na nábřeží, jeť krásný den. Jarouš ještě špičkou ukazováčku vylizuje talíř. Teď chtěl pomoci jazykem, narazil ale bradou do talířového kraje, talíř se vzepnul a pokryl mu tvář. Kluk uleknut ucuk, talíř bouch zpět. Oči klučíkovy hledí bázlivě, přihlížel-li někdo. Ale otec, sedící vysvlíknut z kabátu na pohovce, tváří se, jako by neviděl. Matka pak, polohlasně si zpívajíc, skládá ubrousky a rovná je do hromady. Poobědní mír vane prostorou.

„Z čehopak je to honem?“ táže se otec pohodlně.

„To je — počkej — to je—,“ a držíc nakupené ubrousky mezi rukama, zůstala stát uprostřed pokoje. Zpívá si to znovu, hledí přemýšlivě do neurčita. „I vždyť je to zpěv Juliin ze ‚Svatojanských proudů!‘“ praví náhle.

„Aha!“ —

„Tramtáda damta, damta, tramtáda damta, damta,“ zvěstuje od prádelníku, že teď přijde velké finale z „Lucie“.

„No, tenhle quintuor pozná snad každý na světě hned dle nejprvnějšího taktu.“

„Vždyť je to sextuor.“

„Quintuor.“

„Sextuor.“

„Jarouši, vidíš že je to quintuor?“

Jaroušovi se zasmějí jen oči. Ani nohama si přitom neza-klátíl, bylť se oddal nereflexivnímu zažívání.

„No, Jarouši, co je to?“ Jarouš neví, co má říci. Nadhrnul trochu stolní prostěradlo a pohlédl pod stůl. Šedivě chundelatý Dunaj tam dřímá a neví také nic.

„I tedy je to quintuor, chceš-li, mně je to jedno,“ usmívá se ženuška a zasedá zase k stolu. „Pánbůh ví, co to někdy

do člověka vjede. Tisíc slaviček dnes je ve mně a všichni by rádi zpívali najednou. Někdy padne na člověka truchlivost a člověk se nedoveďe z ní vybrat a neví proč. A někdy zase jsem samá píseň.“

„A pak, když je člověk tak vesele naladěň, nedoveďe ho nic na světě do smutku rozladit,“ míní manžel.

„Ba.“

Manžel si urovnal polštář a natáhl se na pohovce.

Ženuška se opřela rukou o stůl a hledí ku protější stěně. Rty se zachvěly, poodevřely — Leonora vyšla do sadu a spustila píseň o touze za Troubadourem.

Leonora volá pořád toužněji. Najednou do toho zahvízdne s pohovky „Utíkej, Káčo, utíkej, honí tě kocour divokej“.

Ženuška se zdvihla a poklízí zbytky se stolu. Ale Troubadour se patrně nechce dostavit, Leonora spustila melodický svůj žal znovu. Vždy po několika taktech švihne do toho s pohovky „Utíkej, Káčo, utíkej“.

Velká, brilantní fermata a Leonora skončila. Moment klidu. „Utíkej, Káčo, utíkej,“ zahvízdne to ještě jednou a vítězně s pohovky.

„Ne — ty máš nápady!“ usmívá se ženuška, rovnajíc teď něco ve vysokém prádelníku.

„Musí být dnes skutečně v dobré míře,“ myslí si manžel, „jindy ji hvízdot hned rozhněvá.“

Snad že prádelník útvarem svým připomíná poněkud věž — vězení —, pojednou zaznějí před ním první taktý dojemné Azuceniny ukolébavky.

Na pohovce je ticho. Manžel naslouchá. Snad přemítá o tom, že přece se nemusíme emancipace ženské tak příliš bát. Ženská zcela přirozeně se drží jen oboru svého. My mužští zpíváme všechno možné, jubilující valčík Markétčin i Vendulčinu Ukolébavku, Norminu zoufalost i Elsin stesk, třeba nám to ani neslušelo. Žena zpívá jen, co ženě patří.

Teď se manžel na pohovce obrátil ke stolu! Zrak jeho padl pod stůl. Levá noha sklouzla pomalu dolů.

Pojednou začíná Dunaj jevit jakýs nepokoj. Vzpřímil

se a usedl. A teď počíná tence, tenýnce výt — ne tlamou, jen tak nosem — zcela zvláštní vytí.

Azucena se na momenty zamlká. Dunaj po momentech zavýje znovu.

„Ty, poslouchej, nešlapeš Dunaji na ocas?“

„Já? — Copak ti napadá! — Ostatně — je možná — noha mně sklouzla s pohovky — možná.“

„Ty se ukrutně mylíš, myslíš-li si, že mně dnes pokazíš můj rozmar. Jindy mne dělá to zvláštní vytí hned nervosní, dnes ale!“ A hlasitě se smějíc přisedá ženuška zas ke stolu a potřásá pravicí odmítavě ve vzduchu.

Jarouš položil bradu na stůl a hledí s jednoho na druhého. Oči se mu lesknou chytrácky jako domácí myšce, když vykukuje z dírký. Nebo jako novinářskému reportrovi.

Manžel se usmívá. V očích jeho zatřepetá se jiskra tajné svévole.

„Dnes na mne nejde ani dřímota. Zakouřím si trochu.“ A sahá po kabátu položeném vedle na sesli. „Dej mi ohně.“

„Prosím tě, snad nebudeš kouřit zas viržinku?“

„Já? — Ne — totiž jen tak do polovic —“

„Takový jed.“

„Ale vidíš, jen tak trochu. Vidíš, já jsem dnes také v tak jasném rozmaru!“ A sirka šlehne.

Ženuška neříká ničeho více. Začíná si zas pozpěvovat, slyšíme duet Adalgisy s Normou.

Manžel mlsně bafá, odfukuje kouř a mluví dál, s pohodlnými pomlčkami.

„Ba, na světě není nic nad dobrý rozmar. — Copak má člověk na tom světě jiného! — Když se podívám na tebe a na svou rodinu, jsem šťasten, jsem v dobrém rozmaru. — Márinko, víš že jsi také šťastna?“ Vztáhl ruku po její ruce. Vřelé stisknutí.

Adalgisa-Norma náhle oněměly.

Vztáhl ruku zase zpět a bafnul dvakrát, třikrát. „Člověk má se ze štěstí těšit, dokud je má. — Beztoho se nikdy neví, jak dlouho potrvá.“

„E jdi, jakpak to zas mluvíš!“

„Blázinku, copak bychom my mohli za to? Dnes jsem zdrav — já jsem vůbec chválabohu zdrav —, ale zítra může přijít něco —“

Ženuška pojednou vstala. Učinila několik rychlých kroků doprostřed pokoje, pak vlevo k posteli a začla tu něco rovnat. Snad ležela pokrývka trochu nakřivo.

Manžel se dívá nehybně před sebe na stůl. „A kdyby jsi mne měla dnes neb zítra přežít — no což, ty bys byla dětem vždycky dobrou matkou —“

Okamžik naprostého ticha.

Teď vyskočil náhle také on. Již drží ženušku v náruči. Násilně obrací její obličej k sobě — po její tváři splývají bohaté slzy.

„No tak — vida — už je po rozmaru!“ směje se jí. „Ale bláhová — copak mne neznáš? Zakládalas si, že ti nemůže nic dnes rozmar pokazit, — a už je to — no — poslouchej — dej mně hubičku — ale sladkou, bez slz!“

Ženuška se brání.

„Ty bláhová! Ví, že ji jen zlobím. —“

„E jdi — ty jsi —“

„No koukej — pojď — zazpíváš si Adalgisu, budu tě doprovázet — pojď, už jsi si ji dávno nezpívala — víš?“ A vede ženušku s jemným násilím do vedlejšího pokoje, kde stojí piano.

„Když ty tak vždycky mluvíš!“

„Ale mlč — vždyť já tě přežiju! A pak se ještě ožením — šestnáctiletou si vezmu — já vím, že mi ji budeš přát, vid?“ Lituju, že musím zaznamenat, v okamžiku tom že přihodila se teď zcela opravdová hubička. Nejspíš, že ženuška neměla se proti ní náhodou dosti na pozor.

Manžel dostal ale skoro v tomtéž okamžiku ránu plochou rukou do ramena. Ale jen zcela malinkou ranku, abych tak řekl.

„Kdepak je partitura ‚Normy‘? Kams ji dala?“

„Tamhle jsem ji položila,“ a hlas se ještě trochu zajiknul.

„Tak pojď. Tadyhle je to. Dej pozor — recitativ B dur, modlitba sama Des dur — pozor!“

„Počkej, já si musím ještě pro šátek.“

Manžel hledí za ní s úsměvem.

„Hm — hm,“ a ruka přetřela šátkem obličej.

Manžel trpělivě preluduje.

„Hm — Jakpak začíná text —“

„Prázdný je háj posvátný, obřad je skončen. — Tedy
B dur, pozor!“

Přemýšlím o třech králich. Zrovna před půlhodinou byli u mne. Zaklepali dvorně, a sotvaže jsem otevřel, ohlásili se sami slovy: „My tři krále, my jdeme k vám!“ — *K vám!* A já myslel, že králové každému tykají!

Ustoupil jsem v slušné uctivosti do pokoje a oni šli za mnou. Zůstali stát hned u dveří, snad jim byla prostá má jizba až příliš chuda. Já ale, překonán dojmem nenavyklým — králové mne navštěvují velmi zřídka —, klesl jsem na sedadlo. Stáli a zpívali si. Naslouchal jsem, hleděl jsem — ba vpíjel jsem se v jich vznešené, královské postavy. Každý z nich byl vznešený skoro přes loket. A bylo mně, jako by jizbou vanula perut velebnosti.

Dozpívali a nastalo ticho. Poněkud trapné, přiznám se. Monarchové koukali se na sebe, začali přešlapovat a na jejich tváři jevila se jakás ouzkost. To je zcela přirozeno, neboť „ba velmi úzkostně stojí se to na výši lidstva“ stojí napsáno u Grillparzra. Cítil jsem, že konečně se musím odhodlat a začít. Ale o čem jen honem mluvit!

„Monarcho,“ pravím konečně k tomu, o kterém jsem soudil dle jeho bot, že patří z nich k nejstaršímu panovníckému rodu, „pokud vím, odpočívají tvoje tříkrálovské kosti v kolínském dómu nad Rýnem. Pěkný kostel — tuze pěkný — jak náleží pěkný —“

Oslovený učinil svými vznešenými ústy jakýs zcela zvláštní pohyb, kterému jsem nerozuměl. Vypadal tak, jako když neurozený člověk otevře hubu.

„Kterýpak z vás,“ pokračoval jsem zas, hledaje nit rozmluvy. „kterýpak z vás je — Kaš — párek?“ — „Kašpar“ mně totiž nechtělo přes jazyk, zdálo se mně trochu neuctivé.

„Hihihí!“ znělo to v skupení královském. — „Tenhle ten

je Kašpar!“ vypravil pak jeden ze sebe a ťuknul prstem souseda pod lopatku. Ťuknutý se zachvěl, polechtaloť ho dotknutí prstem. Vida, Koubek má pravdu, že „jsou králové lechtiví“!

„A kterýpak je ‚černež vzadu‘ —?“ Ale sotva jsem ta slova pronesl, zahalil jsem si studem tvář. Cítil jsem, že jsem byl pronesl něco náramně neslušného.

„Tenhle ten je černež vzadu,“ znělo ze skupení. Udiven jsem pohledl vzhůru.

„A jakpak se jmenuješ, ty třetí?“ ptám se dále.

„Josef Malina.“

Tak! Sáhl jsem si na čelo — nová záhada! Jak známo, vypravuje nám svatý Matouš jediný z evangelistů o „mudrcích přibylých od východu“. Nenazývá jich králi a nezná také jejich jmen. „O sedm set let později,“ četl jsem kdesi, „tvrdil najednou učený bohoslovec Beda, kněz northumberlandský, že byli potentáty a jmenovali se anglickými jmeny Kašpar, Melichar, Baltazar. Pozdější učení bohoslovců tvrdili, že se jmenovali jinak: „Apeles, Amarus, Damascus — Ator, Sator, Peratoras — Magalach, Galgalat, Sätراعن —.“ A tu přijdou ti potentáti sami a jeden z nich tvrdí, že se jmenuje Josef Malina!

Přistoupil jsem blíž, abych jim holdoval. Potentát Malina měl u košile odtržený límec a na obnaženém krku krvavý pruh, jako by ho byl někdo teprv před chvílí nehtem rejpal.

„Monarcho, ty jsi se pral!“ pravím uctivě.

„To mně udělal tadyhle Krystl!“ žaloval monarcha na monarchu vedlejšího. Mne projela myšlénka přímo ďábelská — my demokraté nestojíme přece jen za nic! Jakpak, myslím si, kdybys mezi ty tři krále rozsil sám nesořností! Kdybys jim dal sumu, která se nedá třemi dělit!

Sáhl jsem do kapsy a vyndal pět krejcarů. „Tadyhle je na paklíček tříkrálového,“ povídám. — „Hihihi!“ chechtali se potentáti. Ještě jsem je poprosil, aby šli cestou jinou nazpět do své vlasti, aby se nevraceli víc ku králi Herodesovi a neprozradili mu, kde mne našli. Pak jsem zavřel za nimi dvěře.

Po chvílce strhl se venku strašný řev a vyskočil jsem od stolu. Když jsem odevřel, slyšel jsem, jak dva králové rychle capou po schodech dolů, třetí seděl na zemi a bečel. Byl to král Krystl. „Štěchovský mě fackoval!“ bědoval úpěnlivě. — Tedy Štěchovský, Malina, Krystl! — Š + M + K + —

STARÝ MLÁDENEC NA BÁLE

Sólová truchlobra

1868

Tak — v garderobě mne sloupli a jsem tedy zde i točím mezi prsty taneční pořádek; tužku jsem už schoval pro svou prادلenu. Velký sál bílý a modrý — dobře; malý sál žlutě a červeně — třeba také dobře; ve výklenku mezi oběma Amor mezi květinami — „schalkhaft“ řekne zítra Bohemie; sloupy jako dívka chystající se na bál, s věncem sice už na hlavě, teprv ale v jediné bílé spodničce; sochy, medailony, boskety — přečtem si až zítra, jak to bylo krásné!

Vlastně bych tuze rád věděl, proč tu jsem vlastně! Nu ano, člověka to musí dopálit, když mu pořád říkají: „Tys už stále mrzutý starý mládenec.“ Já stále mrzut, na něhož mrzutost leda mezi 15. a 1. někdy zasedne; já starý mládenec, který musí ještě půl druhého tuctu měsíčních termínů svým věřitelům uplatit, nežli přijde do „nejkrásnějších let“, jež začínají od 35 a končí s 65; já, který ani tak netloustnu, abych podzimní kabát nemohl zase z jara obléknout! I dal jsem sobě udělat čamaru s usedlejšími šosy. da! namazat lakýrky — jakpak přec vypadám? — Nu, ujde, učešán bych sice moh být líp — ale nechci. Aby mne moji soudruhové z navyklé hospůdky viděli! Jen dva — tři dny tam nejít, člověk by odvyk, ušetřil by peněz, zdraví, času — najíst se člověk může všude! — Copak budu dnes jíst! Řízky, telecí řízky, na bále nejedí ani nejstarší gardedámy jiného než řízky! — Co asi mají dnes kamarádi v hospůdce? Počkejme, dnes je středa, dnes máme dršťkovou polívku, ta bývá plna ok, a pak dušené ledvinky, já dušené ledvinky tuze rád, dušené ledvinky patří k mým slabostem a do omáčky spotřebuju vždycky tři chleby! — Ale řízky jsou také dobré, jednou za čas! —

Sedněm si tamhle pod galerii, to místo výhodné: krásu

vidíme všechnu pohodlně před sebou a gardedam za svými zády nevidíme. Všechna úcta k mateřské lásce; ale na bále, kdy matka očima do všech obličejů naslouchá a ušima na každé slůvko hledí, zda, komu a jak se dceruška líbí, tu je mně ten zkamenělý úsměv v mateřské tváři protivný jako *každý* petrefakt. To je mně zjevná mrzutost v doprovázející otcovské tváři, ta zřejmá touha otcovských šosů po pětikrejcarové bulce stokrát milejší! — Nu a co tedy vidím!? — Smíšeninu, jakou jsem už stokrát viděl! Vše je zas pohromadě, od toho prvněbálového, šestnáctiletého srdéčka, které se po celou noc chvítí nepřestane a vzdor unavení dříve doma pak neulehne, pokud nenapiše ještě nějakou stránku do pečlivě schovávaného deníku a na konci stránky — poněvadž už maminka příliš hubuje — jen ještě několik znamená přemýšlení neudělá, od toho mladistvého srdéčka až na ty „zralejší“, kolem čtyřmécítmaletí hrdinně se kroužící dámy, které na své mladší „sestřičky v Evě“ hledí jako na pečivo paní sousedky, když pěkně kyne, a na „zralejší“ mužské tímže pozorujícím, chladným okem, kterým dívají se do hrnku, když z čerstvého másla vyvážejí pro zimu šmolc. Vše je zas pohromadě, od nakadeřeného, na každý pohyb opatrného a přec nebesky nešikovného posluchače prvních základů právnické moudrosti, který se snaží být stále duchaplný, taneční pořádek úplně popsany má, snad nějakou kytičku k ránu uloví, najisto ale nějaké vyznání lásky učiní — nestojít ho nic —, až na ty několikaleté již sloupy praktického života, jimž je to jedno, koupí-li sobě bálový vstupní lístek nebo promesu, jižto buď netančí a velmi okázale se ušklibují, nebo tančí a pak po každém kousíčku tanečnicki řeknou: „Oh já bych ještě“ — ne, slovíčka „ještě“ nepronesou, řeknou jen: „Oh já bych překonal všechny ty tanečníky zde, — když je ten Žofín tak malý!“

Povídají, že nyní rozkvétající generace je zvláště, neobvyčejně krásna. Přijde na to, pro koho! My, posuzovatelé vzdělání, cestou vybroušené zkušenosti vracíme se zase k primitivním názorům národů prostých a nevzdělaných. Dívám se na ty krásné a nejkrásnější a bručím sobě tatarskou národní:

*I děvče nehezké je muži sladké,
a hezká, oč je hezčí nehezké,
víc o to život ztrpčít dovede —*

Tamhleta blondýna by dovedla život tuze „ztrpčit“! To je holka — prokletě — k té by se to zpívalo: „Zorajdo má, tys anděl můj“ a da capo: „Tys anděl můj!“ — „O posvět ty mne k činu“ — — nikdo by neuvěřil, jak těžko se po třicítce přikročuje k činu, k ženitbě, — ale ty blond Zorajdy, ne, ty jsou tuze nebezpečny; ledové květiny na okně; když je nejevroucněji políbíš, roztajou na ledovou vodu; a to chladné oko, to strašné oko! Nejlepší je pro hospodářství takový domácí, přihnědlý brambůrek —

Abych se takhle oženil, co by tomu říkali moji soudruhové! Teď se už scházejí, chlapíci, ano věru že už, a nosí se jim dršťková. Pak se budou bavit, že nejdu, — já se také bavím! Ano, bavím se, vždyť člověk toho tolik vidí! — Jaképak jsou letos toalety!? — Inu, jak vidím, nic zvláštního. Lehké látky v barvách národních, mezinárodních a pronárodních, tak zvaných moderních čili nekurážných. Strih smělý, nůžky krejčovské zajíždějí na dvanáct palců pod bradu, úplná dekoletáž! Jak nevinně dívají se ty dívčí oči do světa! — Jen o vlasek hloub, ne — to ne; kdyby toho ale móda žádala, pak ovšem třeba o pět copů! Nu: „Divák má mít z výtvorů módních požitek fysický i estetický“ — dobrá; „jen ta toaleta je krásna, která přirozenou krásu v pravém světle objevuje“ — dobrá! Aby se ale nemyslilo, že pantáta nemá peněz, nebo že mu slečinka není dosti *drabá*, přidalo se všechno nahoře „ušetřené“ dolů na šlep. Škoda, že už nemáme pážata, to by bylo podívání, až by při kvapíku lítali jako kulička na provázku kolem svých velitelek! A ty frizury, ty frizury! Vysoko, že oko nepřehlídne, široko, že oko nedohlídne, zcela jako v „zemi středu“, u „dětí slunce“, id est v Číně. V Číně mají pro noční spánek na ty frizury zvláštní pouzdra, takové dřevěné polštáře, u nás není nočních futrálů třeba, frizura se sundá a pověsí prostě na hřebík.

Ale hlad už mám — a mně se zdá, že — zívám! — Tu máš! Upadl mně taneční pořádek na zem, nepozoroval jsem toho a zdvihla mně jej sedící za mnou paní, dobrá moje známá, kterou jsem ale přehlíd. „Hlele, vy nemáte ani jediný taneček zaznamenaný,“ pravila, „vy musíte tančit s mou dcerou — hned přijde!“ — Nu to by mně ještě scházelo! Je-li to ale tahleta, která sem přichází, — konečně — nějaká čtverylka —. Ne, není, škoda! Sestra jiné, mladé paničky vedle mne. Mladá gardedáma je nějak hněviva. „Pořád se necháš držet od něho za ruku!“ kárá. — „Vid, závidíš mi to!“ škádlí sestřička. —

Tak, teď sem nesou také ještě omdlelou! — Vida, a je to moje slíbená tanečnice! Maminka nesvoluje k žádnému rozšněrování — o té ouzkostlivosti mateřské, vždyť přec není slečinka loutkou s falešným, jen „jakoby živým“ tělem? Dobře to vyvedla! Mladý, velmi úslužný a přívětivý doktor přiběhl s octem. „Nejste zdejší hospodský?“ tázala se maminka.

Aby mně takhle při čtverylce omdlela zase! — To bych byl blázen! — Teď mám ale příčinu — a zrovna to cítím, jak mně ta dršťková čpí do nosu! — Půjdu s referátem ke kamarádům! — Ale — *promesa* by byla lepší!

1876

Spěchám, až se mi pot s čela lije. Už je tu konec masopůstu, za osm dní, a ono je velmi snadno možno, že ještě síla svobodných, svatbychtivých mužů svým ideálům se posud nevyjádřilo, z nerozhodnosti, z ostýchavosti nebo z čehokoli, a že potřebují jen lehýnké pošouchnutí loktem kupředu, jen trochu věhlasné rady mé, které jsem jim, až hříšně nedbalý, posud nepoprál.

Jen žádnou ostýchavost, pánové! Nebojte se děvčat, a byť se stavěly sebenecitelnějšími! Jen ty, které jsou ze dřeva, nejsou lásce přístupny, a o dřevěné není co stát. Amor bydlí v každém dívčím srdci, a to srdce učinil pánbůh slabé. Věřte, „řekne-li děvče veřejně, že o lásku nestojí, že zajisté se tajně v ní tuze pilně cvičí“. Vzpomeňte si na onu Američanku, která se divila, proč as mužští tak běhají za ženskými: kdyby toho nechali, ženské že by jistě přišly samy. Zvláště máte snadno vyhráno, chcete-li se oženit *vůbec*, nestůněte-li láskou zrovna k jisté dívce. Nejsem tak nezdvořilý jako známá italská ritornela, která praví: „Vy mládenci, chcete se oženit? Právě přibyl do přístavu koráb s nákladem panen, deset se jich dává za groš jako sušené fíky“, — ale je těch vdavekchtivých vždycky dost, mluvím zde na základě výroků největších učenců.

Pro pánaboha, jen se nepodceňujte! Myslíte-li někdo, že nejste hezký, co na tom? Nešla krásná Desdemóna za ošklivého mouřenína? Co bůh se Zevs krásné Evropě také nezalíbil, zalíbil se jí teprv proměněn v hodně ošklivé zvíře — tedy? Kdo ví, kolik najde dívka krásných vlastností při vás, o nichž vy sami ani nevíte! Přečtěte si v slavném Gil Blas, co praví Mergelina: „Ach! Markose, buď nejsem jako jiné ženy, nebo znáte vy vzdor dlouhé zkuše-

nosti své naše pohlaví posud příliš málo, myslíte-li, že některá při volbě své zvláštními přednostmi určována bývá. Soudím-li dle sebe, zamilují se, aniž by věděly jak. Láska je duševní zimnicí, je chorobou, ano jakous zuřivostí, která na nás přichází jako na němou tvář. Tedy ani slova více o tom, že Diego není hoden náklonnosti mé. Miluji ho a nalezám při něm tisíc krásných vlastností, jichž — vy nepozorujete a jichž on snad také nemá.“

Také nedbejte toho, jste-li první, druhou nebo třetí láskou. Ani nestůjte o to, abyste byli první. Saphir praví, že první láska dívčina vždy padne na někoho nehodného. A nemiluje mladá vdova vždy ohnivěji, než jak milovala kdys v „pitomém noviciátu lásky své“? První, druhý nebo třetí, to je všechno jedno. Prstíček ženské ruky je tak zařízen, že se na něj navlékne snubní prsten s jakýmkoli jmenem. Cituju zase jistého učence, pravím-li, že děvče dívá se na *každého* mužského jako na vykupitele, který s ní může sejmout dědičný hřích „panenství“ a dát se pro ni přibít na kříž manželský. Mnohá by si vzala třeba kočího svého otce; ale tatínek už bývá takový, že tomu nedovolí.

Jen vyznejte honem lásku a žádejte o ruku, oženit se proto pořád ještě nemusíte. To asi není pravda, že muž, chce-li vůbec, nepřišel by k tomu, vysloviti se. Snad se nevyloví proto, že vidí rozhodný koš; má-li ale jen nějakou naději, není překážky ve světě, která by ho zdržela. Zajímavé by bylo statistické datum, kolik vyznání lásky do roka učiní se na př. v českém národě, v kterém kraji nejvíc a mnoho-li v Praze zvláště. Někdy vědí dva lidičky, že se milují, a ví to o nich každý, aniž by se byli nějak formálně vyslovili; učinilo se to tak samo sebou. Kdopak by chtěl být tak hloupý a dávat nějaký návod! Nějaký čas známost, z počátku lehýnké, neopětované stisknutí ruky, pak silnější a již lehýnce opětované, pak několikrát začervenání se s jedné, několikrát zajiknutí se s druhé strany, pak slůvko k slůvku a již se najde formule — každý by přísahal, že zcela „originální“, která musí as bavit každého a nejlepším přátelům se následujícího dne vypravuje asi pa-

desátkrát. Někdy pomůže zkušená maminka trochu — „má dcera často o vás mluví“, „už se dnes Tonyňka dvakrát po vás ptala“ atp. Někdy se učiní vyznání oustně, někdy písemně, což je pohodlnější, a stojí všeho všudy, papír, obálku a poštovní známku počítaje, nanejvýš deset krejcarů. Někdy se vezmou Jablonského básně a podškrtnou se tužkou slova: „Miluješ mne, andělský obraze?“ — Kniha, čítacím znamínkem zrovna na místě tom opatřená, půjčí se dívce, a když přijde kniha zpět — na brzké vrácení se nalehá —, hledá se, není-li nejbližší „miluji“ nebo „ano“ také podškrtnuto. Ale pak se musí kniha držet proti světlu, neboť dámy nemívají tužku po ruce a podškrtavají špendlíkem. Někdy se přenechává věc náhodě. Jako učinil jistý pán, který dvořiv se nápadněji dámě po delší čas, myslil, že tato má právo očekávat, že on se buď již jasně vysloví, buď rychle již půjde. Pán jí nabídl na plesu mraženého a umínil si, bude-li sobě přát „malinového“, že o její ruku požádá hned, pakli ale „citronového“, že toho nechá být. Dáma netušíc ničeho řekla „maliny“ — a teď už mají dvě děti spolu.

Anglický časopis Saturday Review měl před nějakým časem o předmětu tom zvláštní článek. Vypravoval tam několik příkladů prohnání mužské, dva z nich uvedu zde.

Jistý farář mladý, anglikán, cestoval po Svaté zemi a byl vyzván, aby se připojil k veselé společnosti, při níž byla také velmi bohatá dívka, k tomu velmi bohabojná. Farář byl hezky zticha, teprv když seděl u její nohou na svahu Olivetské hory, kde se Jerusalemem před nimi prostíral, vyznal jí ohnivě lásku svou. Kterápak bohabojná a poetická dívka byla by za tak vybraných okolností odolala měkkému barytonu a dvěma mladým, tmavým očím!

Jistý důstojník zas byl na dovolené. Dovolená již docházela, ale s malou koketkou, do níž se byl důstojník zamiloval, nemoohl přijít k pražádnému konci, ani slůvkem nechtěla se vyjádřit. Dovedl toho tedy, že vystoupila s ním nahoru na věž, odkudž on krajinu kreslil. Jakmile byli vyšli až nahoru, zavřel dveře, stáhl klíč a přisáhal pak slavně,

že neslíbí-li mu, že sobě ho do měsíce vezme za muže, svrhne se dolů i s klíčem. Holčička se rozplakala a bylo to.

Mám příjemnou obavu, že přicházím s křížkem po funuse. Masopůst byl trochu dlouhý, příležitosti bylo víc než dost. Ale setkal-li se někdo s takovou malou koketkou a vidí-li, že by ani do Popeleční středy s ní ničeho nepořídil, — se svatovítské věže je vyhlídka tuze pěkná.

1876

„Memento, homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris!“ — Br! — Beztoho to páni páteři říkají lidem jen ze špekulace. Když začnou to své „memento“, chtějí vlastně říci: „Spoř, člověče, neboť funus je drahý!“ — a když palcem a popelem přitom namalují na čelo křivý, neozdobný kříž (to dělají zdarma), namalují tím jen duchaplňou ilustraci k slovům svým a chtějí říci: „Za málo peněz je ukrutně málo muziky!“

Což, ono se to řekne „umřít“! Taky by člověk konečně neměl nic podstatného proti tomu, ačkoli je hlavně to poněkud nepřijemno, že umírá člověk vždy za živa, — zcela hloupé zařízení přírody, která mohla umírání odložit také až někdy po smrti, když bychom více o tom nevěděli. Ale ten funus! Všude slyšíme naříkat na „zlé časy“, na „těžký výdělek“, na „krach“, a zatím, když jde člověk po ulici, potká funus za funusem a vidí, že přec nemůže být tak zle, když sobě lidé pořád ještě dovolují tak drahý výdaj, jakým je u nás smrt. Dá se to vysvětlit jen tím, že umírání je u lidí pořád stejnou módou, a pro módu že lehkomyšlný člověk obětuje poslední krejcar. Mohu dát svým nepřítelům příjemnou zprávu, že já asi ještě neumru, — nemám skutečně peněz k tomu. Člověk si teď vydělá sotva na živobytí, jakpak teprv — —

Pak prý není člověk užitečné domácí zvíře! Povídám, že ještě mnohem užitečnější než husa nebo ovce, kráva nebo kůň! I ten, který nebyl za živa k praničemu na světě, sotvaže umřel, již pomáhá celému stu lidí k živobytí. Nemluvím ani o dědicích, pod jichž vřelými slzami puká pečeť kšaftu, ba ani o slavném vysokém eráru, jenž z dědictví beře procenta nebo po případu při tak zvané kaducitě sám dědí,

ale mluvím o těch, kterýchž činnost se budí a jimž ta činnost přináší zasloužený peněžitý užitek. Ten, který je dost zámožný, aby sobě mohl dovolit luxus smrti, může věru s hrdostí pohlížet na dlouhou řadu lidí, jimž je ta smrt jeho podporou. Jsou celé třídy lidstva, které se živí jen a jen smrtí. A rozdělují si mrtvé na „extra dobré“, „prostřední“ a „mizerné“.

Mnohý rozšafný připlácí si na smrt už dlouho za živa. Přispívá do některé pohřební „asekurace“ nebo do „pohřebního bratrstva“, může sobě zcela směle říci, že si na smrt uspořil a že zároveň živil pana *kasí a* a opilého pana *poslíčka*, který na knížku měsíčně „pohřební krejcarů“ vybírá. Je to jakés pohřební hokynářství; u hokynářů, jak známo, jde také všechno „na knížku“. Toto abonnement je zvláště u chudších tříd v obyčeji; chudý je, co se týče pohřbu, nejchoulostivější a nejvíc se bojí babských pomluv. Jen jednou jsem slyšel srdnatého muže — byl ševcem —, který tvrdě a neúprosně panu poslíčkovi odseknul: „Já na svou smrt nedám ani krejcaru — však oni si mne nenechají!“ — Ženské — staré totiž — činí za živa ještě jiný výdaj, zapoatřují si rubáš, čepec a růženec, a vědí alespoň, jak budou tedy v truhle vypadat, což je u ženských konečně věc hlavní.

Pak, když se člověk tedy odhodlal, že již umře, jde to s peněžitými výdaji utěšeně rychle. Nejdříve je tu celá řada těch, kteří „u brány věčnosti“ vybírají mýto. *Lékař a lékárník*, obsluhující *jeptiška*, *advokát* a jeho *písař*, *kněz*, který přichází s posledním pomazáním, *kostelník*, který nese před ním lucernu, *ministrant*, který k tomu zvoní. Kněz má co sluha nebeského království ze smrti výděleček nejpěknější. Štola pochází sice ještě z dob Marie Terezie, ale „průvod ke bráně“ není v sazbě žádné, a pan farář vadu tu napravuje ochotně a výdatně. Za smuteční mše, katafalk, pokrytí stolic pro příbuzné černým sukrem, svíce, černé odznaky a kříže na oltářích kápne též hezkých zlatých. Také kostelník umí dobře počítat; povídá se, že na sebe nezapomene ani při největším pohnutí. A rozumí se rovněž samo sebou,

že ministrantovi každý pořádný mrtvý musí též pomoci alespoň ku dvěma košíkům jablek. Nejdřív dostane diškreci při zaopatřování. Pak, když černý křížek před průvodem donesl až k bráně, strká čepici svou do všech fiakrů a drožek a ani z pohlavku si nic nedělá. Pak přisluhuje při mši — zase diškrece. A ještě jedna diškrece! Dává se totiž zvonit umíráčkem. Stran toho zvonění se řekne faráři, farář to řekne kostelníkovi, kostelník to řekne *pulsantovi*, pulsant to řekne ministrantovi, dá mu dva krejcarey a ministrant to odzvoní. Někdy ošidí ministrant i kostelníka. Doběhne ještě před ním k některému „obstaravateli pohřbu“, aby mu sdělil, že ten a ten pán hodlá dnes nebo zítra nejspíše již umřít, — kostelník by za to dohození dostal třeba pětku, ministrant dostane pět šestáků — zaplat pánbůh za ně! Má ministrant chudou matku a jí nesmírně rád „krémky“.

Obstaravatel je ihned v domě smutku, třeba již ve čtyry hodiny ráno, aby ho jiný nepředěšel. Naměří mrtvému, ještě než vychladnul, truhlu a už je s ní zde. Někdy se seženou dva tři obstaravatelé, vynadají si, poperou se, nechají se vyhodit. Stalo se již, že jeden dal mrtvého do rakve své, druhý ho ale vyndal a dal ho zase do své, — zábavné podívání, jako na Kašpárka, když zachází s králíkem a židem. Máme uvést legii ostatních? Zbožnou *stařenu*, která se ještě někdy někde, ale již zřídka kde, najímá, aby u mrtvoly noc přemodlila? *Kytkářku*, která plete věnce a v zimě do nich vplítá tak pěkné papírové růže, že vypadají jako nastrouhaný křen? *Regenschoriho*, *budebníky*, *krejčí*, *modistky*, *rukavičkáře*, *voskáře*, „*erbovní*“ *malíře*, *klempíře*, *fakulisty*, *fiakry*, *drožkáře*, *obecní nosiče* mrtvých, *koláře*, kteří zhotovili krásné pohřební vozy, aby slavná obec mohla vyhověti důležité potřebě časové a učinit pohřby dražší, pak *brobníky*, *jich nádeníky*, pak *železníky*, *sochaře*, *kameníky*, *zedníky* atd.? Neměli bychom zapomenout ani na ty svaté obrázky, kterými se mrtvola v rakvi obkládává. Ty obrázky pocházejí od zvláštních firem — smíchovský Maulini měl s nimi největší obchod, v hostinci U Přemysla měl celý velký sál zřízený jen co sušárnu na svaté, a dodě-

lal se pomocí všech svatých a světic božích pěkného jmění. A nesměli bychom zapomenout ani na *žebráky*. Na ty, kteří jsou na hřbitovech (samí prý bývalí hrobníci a hrobnice — on ale zatím ani jediný hrobník ještě nezemřel chud), i na ty, kteří hned po rekviích stisknou se kolem truchlících, rukama kolem obličejů šermují, řvou a v kostele se perou. „Vyvázneš-li,“ poučuje jistý filosof, „z takového chumáče, aniž by ti u kabátu šev prasknul, drž se krejčího svého, lepšího nenajdeš!“

Teď nám v Praze také zavedli *Entreprise des Pompes funèbres* — tuze pěkná věc! Spojuje výtečně důstojnost průvodu pohřebního s komičností průvodu maškar. Hoky-nář domácí pán umře a v čele průvodu kráčí „panský myslivec“ v plné parádě — „Büchsenspanner“ se mu říká v Praze — a dvacet jiných „panských myslivců“ jde kolem vozu. To je tuze krásné! Vždycky, když vidím, jak ti čahouni táhnou s tak komickou grandezzou, s tak nehybnou tváří, mám chuť zalechtat některého pérem v nose, zdali by kejch. A pak ty černě potažené smuteční kočáry panské s těmi černě potaženými kočími a lokaji panskými. A pak ten černě potažený portýr panský, který se postaví před smuteční dům nějakou hodinku před pohřbem, nejspíš aby se nahromadily děti a byl nepořádek trochu dřív. Má rudý, kulatý obličej, třírohý klobouk a velkou hůl. Hůl postaví na zeď, vyndá pikslu a baví se živě s některým známým. Vždycky čekám, nevyndá-li také láhev s alašem, ale ještě jsem ho při tom nepřistih. Snad alašem pohrdá.

Ondyno napsal kdosi: „Masopust liší se teď od postu jedině tím, že není mezi oběma už pražádného rozdílu.“ Ten výrok má na sobě veškery známky „moderní duchaplnosti“, je totiž zrovna tak hloupý, jako je chytrý, zrovna tak prostý, jako zas strojený a hledaný. Ale pravdivý je! Lidstvo tančí teď právě tak v postě, jako tančilo v masopůstě, čím se bavilo před Popelcem, baví se nadál po Popelci, a kdo se v postě snad skutečně postí, lze s jistotou soudit, ten že už v masopůstě se postit — také musí. Hříšné lidstvo! Půjde-li to tak dál, budou si lidé naposled v červenci do kávy drobit vánočky a o Velký pátek opíkat jitrnice, na pekařských krámech budou „martinské roháče“, „posvícenské koláče“, kulaté „dušičky“ a „všech svatých kosti“ se válet beze všeho rozumu po celý rok, a my klesnem tak hluboko, že budem jíst vždy to, nač budeme mít právě chuť! Byl jsem minulou neděli — třetí to *postní* — pozván u své tetičky, a ta, ač zbožná paní, mně předložila k desertu — *kobližky!* Svůdně červené, hříšně vonné — jsem dobrý křesťan, ale kobližky jím nesmírně rád. Jsou, abych se tak přiznal, jednou z mých „prvních lásek“. Nepochopitelnou náhodou zůstal jsem alespoň *této* lásce věren.

Nestydím se za něžný, měkký ten cit. Neboť: *kobližky jsou dobry.* A nemá pravý muž lnout ke všemu dobru? „Volně, směle vystup a s důrazem žádej, co dobré,“ učí básník. Ale básník nemínil, že máme si dobrého žádat jen o masopůstě, já mu rozumím, že můžem, ba že *máme* po míse s dobrými kobližkami sahat po celý rok, neboť „*co dobrého, je věčně pravdivé*“. Věčně, nejen tenkrát, když zpíváme:

Arci platily kobližky do nedávna co pečivo výhradně masopostní a není pražádné pochybnosti, že nám byl masopůst už kvůli nim dobou nadmíru milou. Dítě se učilo podle nich poznávat určitou dobu kalendářní. Při masopostních hostinách, při slavných svačinách, při bálech měly svou úlohu důležitou. Někdy ji vyplňovaly ochotně až příliš. Jednou si nás několik známých uspořádalo piknik. „Piknik“, to je to, když se tančí a když páni dají k tomu peníze a dámy něco jíst. A cokoliv přicházelo v ustanovený večer důstojných dam se svými dceruškami, každá přinesla pyšnou mísu kobližek a měli jsme těch mís sedmmecítma. Zrovna tak, jako jistá nevěsta v nezapomenutelně slavnostní svůj den svatební dostala od pozvaných hostů v dar svatební třináct petrolejových lamp (svědkem toho je mně básník Adolf Heyduk, jenž dal také jednu).

Před několika dny vykládal vídeňský Fremdenblatt, že prý původ kobližek „sahá až do dob mythických“. Důkaz si lakotně nechal pro sebe. Náš Hanuš to ale ve svém Kalendáři bájeslovném praví zcela určitě, že „naše masopostné koblihy jsou zajisté co zvláštní pečivo svátečné původně jakýmsi *symbolem*, jako vánočka“. Praví-li jinde zas, že „masopostné hody byly původně jarné svátky“, je pro můj důmysl zrovna hračkou rozhodnout, že buclatá, kulatá, svítivá, červená kobližka není pranicím jiným než obrazem věčného slunce. Náboženství těch, kteří se klaní slunci, není tak příliš hloupé! Když sluníčko hodně svítí a září, vypadá vždy, jako by bylo obaleno čerstvým máslem, a proto také obraz jeho, kobližku, převracíme v tom másle čerstvém. Učenost nás učí, že masopostní neděle zove se u Rusů *maslina*, hlavní masopostní čtvrtek pak že u nás Čechů podnes zove se „čtvrtekem *tučným*“. Němci říkávali tučnému čtvrtku „*schmutziger Donnerstag*“, neboť u starých Němců byl „Schmutz“ tolik co tuk. Zrovna tak, jako že to, čím noví Němci tuční, je také zas jen „Schmutz“.

Některí Němci velmi nechutně tvrdí, že prý německé „Krapfen“ pochází od „Kropf“ (vole), a místy říkají prý kobližkám skutečně „Kröpfe“ — ti hajdaláci! Ale jeden kobližkový jich zvyk Němcům přece závidím. „Když se rodiče byli o zasnoubení svých dětí již smluvili, uspořádali slavnostní hostinu a při té přišly hned na první míse kobližky. Jinoch ženichem být mající vzal jednu a podal ji dívce vedle něho posazené. Když ji tato přijala, v půli přelomila a jednu půlku jinochu vrátila, nastal všeobecný výskot a objímání, svatba pak byla. Ale když jinoch mísy si ani nevšímnul nebo když kobližku snědl celou sám, nebylo ze svatby nic.“ — Poetické! Kulatá kobližka je jakoby celý, v sobě uzavřený svět — „Tys mým celým světem!“ kobližkoval jinoch. — „O nikoli,“ kobližkovala dívka, „teprv my dva dohromady, ty půl a já půl!“ — Ach!

Vzpomeneme-li si ještě jednou na to, co Hanuš řekl, je nám zrovna komické, čteme-li pak, že v jistém německém slovníku etymologickém se udává, kobližky že vynalezla ve Vídni r. 1615 jakás Cecilie, pročež prý říkali jim pak „Cillykugeln“. A nádivku do nich že prý o třicet let později vynalezl jakýs vévoda. Ale tolik je jisto, že to bylo velmi pěkné, že vídenští historikové tak svědomitě zaznamenávali jméno každého, kdož se tam pečením kobližek zvláště vyznamenal: Jana van Bronkhorsta, slavného holandského akvarelisty to kolem r. 1700 a „královského diletanta v pekařství kobližkovém“; cukráře Oldřicha Schmidta z r. 1792, který „pekla kobližky nejlepší, kus za 3 krejcarey i s nádivkou“; jakous Kateřinu Platzerovou z počátku tohoto století, pak jinou „Krapfenunternehmerin“, která pekla u Modrého pámbíčka, a j. j. Bojím se, u nás že se podobných dát nezachová. Kéž Václav Vladivoj Tomek v 21. svazku dějin svých pražských věnuje historii toho umění kapitolu alespoň jedinou! U nás zajisté kvetlo vždy, jako kvete posud. A umění to má u nás jakous roušku přímo mystickou. Naučil-li se pražský mistr pekařský od některého výtečného kobližkáře, jakže se to dělá, aby z jedné libry mouky vyfouklo se 220 kusů pětikrejarových kobližek, zavře

se, kdykoli je peče, do své dílny a tvoří tajně. Myslím, že je v tom motiv mravní, „co konáš dobrého, máš konat skrytě“.

Už jsem zas u té dobroty! A ona kobližka tu svou dobrotu kryje co nádivku ve vnitru svém, jako každý vpravdě dobrý člověk! Zevnitř jí nevidíš. Ale vidíš zevnitř *krásu*. Forma je oblá, forma to nejdokonalejší. Barva je ohnivá — „geniálnost nosí vždy červený kabátec“ —, ale barva ta je plna nuancí nejjemnějších. A pak, když se nasype na ni do moučky rozbitého cukru, — půvabná mlha na krásné krajině, pel na květině! Nechutná někomu přec? To je mně ukrutně jedno!

*Ich denk: es ist auch wohlbestellt,
dass alles nicht schmeckt allen —*

praví Rückert, kterého sobě vždy myslím co človíčka nesmírně mlsného.

Opatrný čtenář snad pozoroval, že mluvě o masopostních kobližkách masopostní šišky naprosto opomím. O, já jsem chytrý! Šiška je bez nádivky — co je ale po kterémkoli tvoru, ve kterém nic nevěží! Opovrhuj jí.

POSVÍCENSKÝ PŘECHOD K PŘÍPITKU
NA ČESKÉ VAŠKY

1870

Mám ty jisté „výroční“ dny nesmírně nerád, ale, vidíte, posvícení — to je také u mne výminkou. Kdybych chtěl mluvit slohem ollivierským, řekl bych: „Posvícení není programem, nýbrž rozkoší, není úmluvou, nýbrž přirozeným květem, není tabulí, nýbrž kousnutím tak se vši chutí, až se musí ubrouskem mastnota s brady stírat.“ Posvícení je posvícení — ať žije posvícení! Posvícení se nedá dekretovat a nedá se zapovědit, nedá se rozebírat mozkiem ani pitvat perem, nedá se zatratit ani opěvat, dá se jen jíst, pít, tančit, vejskat — ať žije posvícení! Ostrov v mizerii hubeného života, odkopnutí všech starostí, zapomenutí celého hubeného roku, nejmastnější materialismus, nejtučnější květ prostého lidského srdce, to je posvícení — ať žije!

Pranic mně nevadí, že hlavní věcí při posvícení je jídlo a pití, naopak! Kdo sobě neváží božích darů, kdo nejí rád dobře, není hoden, že naň slunko svítí. „Jídlo je co-denní znovuzrození nás všech, bez jídla není žádné tvoření, žádný život, žádná láska, a bez lásky a tvoření není žádný bůh.“ A proto pochopuju kulatá bříška farářská, pochopuju, že prvním účelem klášterů je dobrá kuchyň, a kuchařská kniha od Rettigové nebo Vávrové je mně tou pravou knihou modlitební. Homér je jen pro čtení, Shakespeare jen pro dívání, Cervantes jen pro zasmání, kuchařská kniha je pro život. „Nejlepším kuchařem je hlad,“ praví německé přísloví; ale to je hloupé. Ovšemže hlad je nesmírně mocný. Kdybych papeži nedal šest dní co jíst, vsadil bych se s nebožtíkem Raupachem o celou měsíční gáži, že v neděli dne sedmého papež za slaný rohlík políbí mou botu, třeba by v ní nebyla pražádná relikvie. Avšak to patří mezi zázraky, zázraky ale už ne-

jsou, já jsem, jím rád dobře a jsem hoden, že na mne slunko svítí! Musu kuchyňskou uznávám za nejuchatější Musu, umění kuchařské za umění první. Je-li Goethovo: „Krátký je život, však dlouhé umění“ strašidlem při každém umění jiném, zde můžem oddat se bezstarostnosti, neboť na krátký život náš delší umění kuchařské tedy vystačí. Ať žije umění kuchařské!

Mám jistého přítele, který z celé literatury světové zná jen jeden citát, ale nesmírně rád jí sekaniny, karbonády, vůbec všechny dobře upravené druhy *haié*. A kdykoliv odšoupne zelí trochu stranou a zpod nože mu z karbonátku vyprýskne šťáva, rozesmějou se mu oči a rty šeptají nadšeně:

— hasche die Freude,
wo sie dir schalkhaft winkt!

Ano, jídlo je radost, posvácení blaženstvím. Dobře, že máme neštovice jen jednou za život a posvácení jen jednou za rok, nebylo by blahem k vydržení. Když ale radost ta připravená a vykrmená vybraným ovsem, spařenými otrubami a opečenými šiškami, se dostaví, odevřme jí všechny brány svého srdce, a kdyby srdce mělo sto bran jako Théby! Pramáti Eva padla dle učence Feuerbacha jen proto, aby její potomci měli nějakou radost, — a to posvácení. Proto také, svěťice posvácení, prokazujeme vděčnost a pradětskou úctu pramatce své: posvácení je svátkem novým, Eviným. A od rajské doby Eviny padlo o posváceních už mnoho Eviček — ať žijou Evičky!

Vyslovil jsem to velmi krásně, že posvácení je nejmastnější materialismem, který na př. nedá se ani opěvat. Ono je samo poesíí a poeta je naproti němu malomocen. K vynikajícímu tomu náhledu dospěl jsem na základě studia poesie národní. Vezměte na př. hned první posvácenickou píseň u Erbena, jakýžc má obsah *myšlenkový*? Kmotře Dvořáku, přijďte na posvácení! Zabil jsem vola, prasata (neurčitý počet), 4 husy —

*masa dost a jitrnic,
jelita a ještě víc —*

mám 3 hrnce červené řípy, 2 zlaté jsem dal za koření, mám jablka na sadě, švestky v zahradě, staré slepice v posadě (nejspíš na polívku), devět kachen plave v louži — co s nimi? 24 kuřat po dvoře krouží — co s nimi? Žena napekla po 6 korcích koláčů — co s nimi? Ve sklepě mám půl sudu piva, mimo to v hospodě kredit, a pak si dáme zahrát svou, skočíme si — ichuchu! Nikdo nesmí mít dnes hlad, hospodyně napekla po dvou pecích koláčů, ty se roznesou. Všichni musí vypadat slavnostně, a proto už před týdnem přinesl hospodář z městečka pro sebe spodky, pacholkovi klobouk, klukovi botky, selce punčochy, děvce kytli, holce střevíčky. Vše musí posvícensky jen páchnout —

*selka jde pro pivo
s velikým džbánem,
ňadra jí voní
samým balšánem.*

Přivandrovali příbuzní, kmotry, tety, přespolní sousedé — teď se podívejte dveřmi do jizby! Ovšem — neдрží indiánská hnízda na stříbrných lopatičkách, ale drží husí stehno v prosté ruce, nemají břečtan kolem čela, ale celerový salát na míse, nepijou cyperského, ale chutná jim kalné pivo, nehrajou jim kytharocy, ale vrže na dvoře flašinet. Zcela jiná podívaná než na fádni městské tabule — sliny se sbíhají v ústech, žaludeční šťáva počíná se zdravě prýštit — ať žije žaludeční šťáva!

A k tomu mají Vaškové svátek! Ti nebozí Venclové, o něž se tisíckrát do roka němečtí darebáci otírají! Ale co sobě z toho dělá Vašek český! Čí jméno je jen jednou za rok, o svátek, v lidských ústech, ten ať to jméno zahodí, nestojí za nic — povídá kdosi. Ale o Vašcích se bude ještě mnoho, tuze mnoho a tuze dlouho mluvit. — Vaškové jsou Vaškové — ať žijou Vaškové!

Sedím v blátivém městě, ale myšlenky mé letí ven do volného, světlého kraje. Jen tam, jen tam je síla poesie! V Praze se dnes a zítra sice za příčinou vánoc zabíjí také, ale jsou to zjevy jen prajednotlivé, chudě rozseté sedmikrásky na podzimně pustém drnu. Neboť v Praze je chov vepřových existencí zapovězen co nejpřísněji a vzorně přísný magistrát netrpí ho nikde a přihlíží všude ostražitě — leda tam nepřihlíží, kde nechce.

Ale venku! Venku je dnešek či zítřek slavnost upřímná. Velká, připravovaná, očekávaná. Kdyby obětní vepřík neměl několikerou obálku tuku, byl by musil po celé poslední tři neděle cítit, jak každý pohled hospodářův je aksamitově měkký, jak ho hospodyně láskyplnýma svýma očima zrovna hladí. Zažil v domácím tom kruhu vcelku dobré časy, to musí říci. Jednoho dne na jaře — kdy, na to se už určitě nepamatuje — přihnal ho jakýs chlap otrokář s celým houfem rochtajících soudruhů do vesnice. Ani nepozoroval, co vlastně se s ním děje; náhle však byl s jedním ještě druhem oddělen od ostatních a hnán k jakémus stavení. Zde byli oba ihned zavřeni do čekajícího na ně chlívků. Brzy tu zdomácněli. Denně byli pouštěni do vesnického stáda a nové svazky přátelství záhy poutaly mladá jich srdce. Také své nové pány naučili se milovat, přijímali pravidelně jich návštěvy, a hospodyně, přinášející jim krmivo, nesmí sobě naříkat, že by byli jevili k ní někdy jakés pohrdání. Největší z nich radost, to cítili záhy, měl ale domácí synek, sedmiletý Frantík, a když se s nimi honil po dvoře, kvičeli zrovna výskavě a ubíhali s ocáskem radostně pozdvíženým. Arci — druh druhu byli přáteli napořád nejlepšími, skoro ideálními. Spali na jednom loži.

Krmili se z jednoho koryta. Byli jako „dvoje silné hodiny stejného ústrojí, jichž cvakot se někdy rozchází, někdy hravě zas setkává, jichž úhoz hodinový ale je na vteřinu stejný“.

Jenže neměla jim bít povždy hodina stejná. Věděli, co je konečně očekává? Věděli, že je předčasná smrt losem jich kmene? „Koho smrt léká, nestane se nikdy velkým!“ Oni ale se jí nelekali, neboť rostli odhodlaně, byli už hezky velcí. Tu se stalo, před několika teprv týdny, že přišel muž oděný rouchem bílým, trochu krví pokapaným, a vzal jednoho z nich násilně s sebou. Neboť hospodář byl je oba koupil na dluh, na splátku v pozdní podzim, a teď prodal jednoho, aby strženými penězi otrokáři zaplatil oba.

Zůstal vepřík osiřelý sám se svým bolem. Brzy se rána myslí zasazená ale zase zhojila balzámem lásky, jakáž pojednou rozkvetla v prsou hospodářů. Zlatolesklých otrub bylo do přesycení, řeka nejkrásnějších pomyjí proudila se korytem. Jen svobody bylo pořád míň a míň; ale o svobodu mravný vepřík nestojí, když takto se má dobře. Někdy, když hospodář unaven přišel k večeru domů, pustili si ho z chlívka na dvůr, aby viděli, může-li ještě chodit. Pak seděli hospodář a hospodyně na zápraží, Frantík stál vedle nich, a mluvili mezi sebou všelicos lidskou svou řečí. Vepřík jim nerozuměl, ulehl někde do příjemného bláta a díval se očkem na ně. Cítil k nim příchyllost. Tak něco, jako že on jim a oni jemu „jsou sluncem a slunečnicí, přitahující se a sledující“.

Avšak včera bylo zle. V korytě jen jeden ze čtyř živlů — samá voda. Z počátku lhostejnost, pak nuda, konečně hlad. Vepřík nespokojeně mručel a Frantík naslouchal jeho mručení u dvířek. Vepřík hlady nespal celou noc — Frantík skoro také ne, očekáváním. Ráno se dostavil zase muž oděný bílým rouchem, jeden z těch, kteří z desatera kvůli mrzkému chlebu vyhodili celé přikázání „Nezabiješ“. Měl v rukou planoucí nůž, s něhož kanuly trpké světelné kapky, — „jeho pohled byl strašný“.

Nadešel den, kdy vepřík životem svým má prospět lidstvu. Kdy může přesvědčit se o velké pravdě slov Rük-

kertových, že „smrt je na všechny způsob důležitým okamžikem“. Ortel je vysloven. Hospodář je klidný jako nejpršnějši soudce. Hospodyně trochu trne, jako švédská králová Kristina, která podepsala sice každý ortel smrti — ale s pláčem. Frantík trne napolo rozkoší, napolo strachem. On cítí, že nastal den naprosto zvláštní, dnes myslí, že se s kluky nesepere ani jednou — leda až později.

Strašný kvikot, děsný křik — a duše vepříkova povznesla se do říše krásy! Nářek přítelův projímal prsa Frantíkova — nyní v nich již dozněl. Pod hůrou visí vepřík nohama vzhůru, tělo jeho, opášené a oškrábané, leskne se sněhovou bělostí a dole na krku se mu skví jemně červený pruh jako girlanda růží. Ach, básník měl pravdu, když řekl, že smrt má sílu očišťující.

Frantík tone v samých pocitech povznešených. Dívá se na řezníka, poslouchá jeho výkladu. Slyší, že jen český vepřík má na hřbetě štětiny, které se hodí k účelům vyšším, jako také, že jen český vůl ze všech volů na světě má „brzlík“, — a Frantík se učí milovat svou vlast. Někdy se dotkne vepříka prstíkem svým, někdy celou rukou, a ví, že tlupa sousedských dětí dívá se na něho od vrat a že mu závidí. On k nim skoro ani nejde, a když přece přistoupí ku vratům, sotva že odpovídá, ač se dnes každý kluk k němu lichotí.

Již se seká a míchá drob ve světnici na stole a začíná „nabíjení“. Frantík stojí vedle a podepřel bradu o stůl. Nejlepší jeho kamarád odvážil se až ku dveřům světnice, ale Frantík si ho nevšímá.

Náhle nastal na návsi před chalupou mezi kluky ruch. Bylť Frantík vyšel ven, opásán řezníkovou ocelkou. Kluci se hromadí kolem něho, hmatají po něm, jako by byl dnes naprosto jiný. Frantík se pojednou sebevědomě rozpovídá — led se trhl — Frantík je lidské společnosti zase vrácen!

A již chodí také jeho matka s kouřícím se hrnkem po sousedech a roznáší jitrnice a jitrnicovou polívku. Také ona se cítí, ví, že dnes se mluví o ní všude chvalně a že je „hodná“ pro celou obec.

Teď být tak někde venku! — — Líbá pácheň provívá
celé vůkolí. Dýchám vůni a v myšlenkách protahuju čerstvě
vařenou jitrnici skrz zuby.

Eh! —

I

Lituju, že se světlo nebo tma nedá měřit také tou novou mírou metrickou! Pouhými slovy nemohou přec čtenářstvu po českém venkově vyznačit zcela určitě, jak je teď v Praze po celý den pošmurno a temno! A je pošmurno, deštivo a teskno, že ažaž! Mililitrové kapky neunavně bubnují do deštníků, pod těžkými botami mužskými vystřikuje bláto na padesát centimetrů vysoko, a holčičky musí se po špičkách vznášet s kamene na kámen tak lehýnce, jako by nevážily víc než decigrámek.

To se koukáte, Parískové, jak metricky mluvím, co? Ano, já už jsem doma, mne nemá nová doba překvapit nepřipraveného, nevědomého! Jako tu hloupou naši zemi, která se otáčí bez myšlenek dále jako dřív, aniž by měla dost malého tušení, mnoho-li kilometrů musí urazit za — počkejme! — ano, za minutu smí se pořád ještě říkat. Nebo tu ještě hloupější Vltavu, která také valí své vody pořád přes pražské jezy a neví, kolik hektolitrů převalí na př. za den.

Ach, to bude obrat od Nového roku! I to staré slunce bude musit si svou vzdálenost od nás zřídít po metricku, planety svou tíží, okeán své vody. Ba všecken duch lidský, ano i božská poesie se zvrhne. Jistý feuilletonistický kolega — píše pod čarou ve Vídni a znamená se E. Sp. — poukázal zběžně již k tomu, jakou revoluci učiní metr v oboru duševním a že nejbližší potomkové neporozumějí ani starším básníkům víc, ba ani bibli. Souhlasím i nesouhlasím s ním.

S bibli to snad přece ještě půjde. Staří Židé vypočítávali své zápalné oběti už také podle „desetin“ a znali až „desetinu z desetin“ — čti 4. knihu Mojžíšovu —, porovnání

s našimi desetinami a stotinami se tedy najde. Na př. místo v 2. knize Mojžíšově (16, 16), kde se jedná o sbírání many v poušti, zní posud: „Přikázal Hospodin: Ať nasbírá jeden každý, jak mnoho stačí k jedení, — gomor na jednoho každého člověka.“ Poněvadž však gomor byl tolik co osm vídeňských liber, může Hospodin prostě teď přikázat „jednomu každému 4,480480 kilogramu“, a bude to. — Jak se má upravit ale místo v 4. knize (28, 5): „Desátý díl efy mouky bělné, kteráž by byla pokropena olejem nejčistším, jenž by měl míry čtvrtý díl hin“, — přiznám se, to věru nevím. Mojžíš I. je mrtev, nemůže poradit, bude to musit nejspíš tedy vypočítat některý Mojžíš z redakce klerikálního Čecha.

Zle bude se Shakespearem, tuze zle! Matice česká, která vydala úplný překlad, měla by už teď poprosit profesora Studničku, aby jí Shakespeara honem přepočítal. Král Lear říkal v 4. aktu, 6. scéně podnes:

„Ba, každým coulem král —“

a bude musit od Nového roku neuprositelně říkat:

„Ba, každými 2 centimetry a 6,34008 milimetru král“ —
totiž bude-li chtít, aby mu obecnstvo vůbec rozumělo. — Židák Shylock se posud v aktu 4, scéně 1 vždycky ušklíbal:

*„Aj, ptáte se, proč raděj libru mršiny
chci nežli tři tisíce dukátů?“*

a bude se muset od Nového roku ušklíbat:

*„Aj, ptáte se, proč raděj 0,560060 kilogramu mršiny
chci —?“* atd.

Český překladatel Goethova Fausta byl hned svého času velmi opatrný, to se musí říci. Mefisto dí po německu:

„Setz' deinen Fuss auf ellenhohe Socken,
du bleibst doch immer, was du bist, —“

ale po česku už má předtuchu metrických obtíží a odříkává místo to následovně:

„Postav se na špalíčky, vysoké až k pasu.“

Pomohl si dobře, ten pan překladatel! Nikdo netuší v tom zcela všeobecném „vysoké až k pasu“, že je zde překlad vlastně velmi nesprávný, že překladatel se zmýlil o dobrých *dvaadvacet* centimetrů! Neboť každý moderně vzdělaný člověk, na př. já, měří „až k pasu“ *zrovna jeden metr*, nu a doktoru Faustovi musí se vzdělanost konečně snad také přiřknout. Metr ale má 100 centimetrů, kdežto loket má centimetrů jen 78, — tedy? —

Nastane těmi metry obrovská revoluce také v našem *českém* životě, česká vzdálenost, česká tíha, vše se obrátí na rub! Dnes je Zbraslav ještě zrovna míli vzdálena od Prahy, po Novém roce ale už nebude, pak musí dle zákona být 0,7585936 myriamtru — nevím, jak to udělá. Ostatně mějme důvěru v český vtip! Čech si vždycky nějak pomůže, a vstane-li piják ráno s hlavou *deset litrů těžkou*, nedá se proti tomu také nic podstatného říci. Nejvlastnější české míry, myslím ty ryze národní, zůstanou vzdor metrům přece netknuty. Česká hospodyně může také nadál bédovat, že nemá doma „ani *náprstek* vody“ a „ani za *nehet* mouky“, můj nakladatel mne smí také po Novém roce ještě zvat „na *lžičku* polívky“, Jakub Malý bude pořád „na celou *píd*“ slavný a staročeské politice bude k úspěchu scházet také pořád jen ten „*tesařský chlup*“.
— Kde ale národ opustil sama sebe, kde přibral do sebe cizotu, bude zle, jako musí vždy býti zle. Kamarád kamaráda nadál už nesmí zvat do hospody „na *žejdlík* piva“, protože ho už ani nedostane, a varující matka nesmí více pozdvihnout na synáčka prst a říci hlasem dojímajícím: „Počkej jen, až budu šest stop pod zemí, špendlíčkem bys

atd.“, nýbrž: „Počkej jen, až budu 1,896484 metru pod zemí“, — sic by se jí synáček vysmál.

Nebohé naše národní písně! — teď si na ně vzpomínám! Jakpak to vyvede teď muž, když bude o své zlé ženě zpívat:

*Šel jsem včera do hospody,
v patách za mnou běžela;
jen jsem si dal holbu piva,
už se do mne pustila —*

nebo:

*Vždyt my mlčíme,
když kávu pijou,
z hrnců mázových
do sebe lijou —*

? — Bojím se, že 0,707362 litru a 1,414724 litru nepůjde mu praníjak do noty. — Jakpak ale bude teprv vypadat známá naše, tak poetická posvícenská:

*Dvanáct liber hovězího
masa vařit dám,
sedm liber skopovýho
do zelí už mám:
šest liber vepřovýho,
a čtyry uzenýho:
kdo na posvícení přijde,
uctím každýho.*

*Po šesti korcích koláčů
napekla žena —*

atd.? To je sice velmi hezké, že český korec má zrovna 93,6098 litrů, ale — jakpak se to zpívá? — Jen aby národní poesie naše nedoznala po Novém roce upřímné pohromy! Nedovedou-li naši muzikáři předělat čtvrtkové a osmičkové noty nějak na litry, bude — — brzo bych se byl zapomněl a byl bych skončil naprosto nesalonní frází, že bude sakramentsky zle! — Neskončím raděj nijak.

Dnes tedy naposled si pobudem s ní! Naposled se vztáhne k ní rozechvěná ruka naše, naposled nahlédnem do její jasného, milého oka, naposled splynou s ní rtové naši v žárném, trpce-sladkém políbení — a pak jí více nebude! Ach, koho by loučení nedojalo bolestně? Jen lidé chladní, mizerní egoisté vyhýbají se všemu citu opravdovému, jen lidští rampouchové vyhýbají se každému loučení. My ale, kteří máme v těle cit, my ještě dovedem nestydět se za slzu v oku. Dnes naposled s ní budem, dnes se s ní rozloučíme, zítra není více mezi námi ona, ta vznešená, ta milá, ta krásná družka — *holba piva!*

Musím se násilně přemoci, abych se nestal příliš měkkým. Mám mluvit o kráse její? Jak křišťál bylo tělo její, jak bělostný sníh leskl se její vlas a jak slunce jasná byla její duše. Se „zelenavým zlatem“ srovnával ji jeden, s „topasem“ srovnával ji druhý — tekoucí zlato, plynný topas, perličkami protkaný. Samo peklo by nebylo více peklem, kdyby tam byla ona. Čím pekelnější žár, tím víc by přilnul nebohý hříšník k ní a vždy by došel úlevy. Vlaha nebeská, rosa z ráje.

Jakým to tajuplným kouzlem dovedla ona nás vždy pro sebe zajmout! Pravá žena, podléhali jsme jejímu půvabu, aniž bychom bývali sobě zcela toho vědomi, v čem vlastně ve všem půvab ten spočívá. Měla cos čistě panenského do sebe, nevyhledávala nikoho, nechávala hledat sebe. Byla tak, jak pánbůh každou ženu stvořil, složena napolo ze sladkosti, napolo z hořkosti, ze sladu a chmele.

Milující to žena, která dovedla i obra překonat klidnou láskou svou. Nevím, mýnil-li básník, když napsal: „Co je krásnějšího než se zadívat do oka milující ženy, co je sladšího než dotknouti se její úst“, — mýnil-li zrovna holbu. Ale byl to pravý, cituplný básník.

Arci — věrna nebyla příliš. Kterápak žena je ale věrna! Jí byl, musí se říci, skoro každý mužský vhod — ach jak často si zamiluje ženské oko muže, na němž naše mužské

oko nevidí ale pranic! Nevyzpytatelný zas zákon přírody! Avšak — nebyla sváděna ze všech stran? Nenutili ji mužští přímo k nevěrnosti? Zrovna jako bychom žili mezi divočky, kde muž domnívá se milého mu hosta nejlíp poctít tím, když mu — půjčí ženu svou, podával kamarád kamarádovi přímo svou holbu piva a prál mu: „Jen hodně!“ Určena co žena pro vdávání, musila se podrobovat i zavdávání! Od ní se žádalo vždy a vždy, aby byla jasné mysle — i nejbručivější muž toho od ní žádal —, ale smí se cos podobného žádat od tvora, který má cit? A když ji muž pozdvihl hrubou pěstí svou, když ji zkoumavě držel proti světlu a viděl, že je bolem zachmúřena, ihned ji nechal stát na stole zahabenu a šel jinam, ku kráskám veselejším. A nevybírali si mužští jakoby v otrokyních? Jeden měl v zálibě ty černé z Bavor, jiný ty žluté z Anglie, třetí ty plavé z Plzně, domorodá holka jim platila za „obyčejnou“, zrovna tak jako na stambulském trhu kupují pašata pro svůj harém holky jen z daleké Nubie nebo Gruzie, a jako by nebylo odvěčnou pravdou, že „každá žena je dobrá“. Ba je pravda, že byla až příliš dobrého a skromného srdce, že odpouštěla až příliš mnoho. Ani proti zjevnému několikaženství se nebránila, a když za první holbou sáhl muž ku druhé a třetí, ona neměla ničeho proti tomu a pořád ještě vděčna rodila mu dcerky milé: veselost, bodrost, upřímnost. Ale *mnoho*ženství nesnesla, a když muž pořád dál a dál, vzbouřil se v ní konečně hněv a pak ovšem — nedivme se jí! — rodila mu jen opice.

Měla-li chyby — měla chyby všech žen. Byla trochu lstná na příklad. Vypadala tak mlčeliva, ale jestliže která, dovedla zajisté ona dokázat, že „žena dovedla by mluvit, i kdyby byla stvořena bez jazyka“. Sama nemluvila, to je pravda, ale vlezla si za jazyk mužův a hrála jím, jak chtěla. Někdy frivolně a rozpustile. Někdy vážně a rozumně. Někdy mluvila s tak hrdinným záplem proti tyranům a zhoubcům lidstva, že pak i patroly dostaly výprask. Čím dál, tím bylo více rozumu, a když bylo takhle k půlnoci, zdálo se každému, že se na něho zcela zvláště snesl duch svatý, a on

cítil takový záchvat, takový vše porážející, vše pronikající nadplněk rozumu, že se musil až obdivovat samu sobě. Následujícího dne už nepochopoval ani desátý díl z toho všeho.

Také je pravda, že láska k ní mnohého muže zničila. O ženy, ženy! „Jak mnohý velký duch, plný vysoce vzletných myšlenek a dalekosáhlých plánů zahynul již v objetí ženy!“ Ale kdyby duch ten mohl se vzepnout a vzkřísit znovu, — znovu by objal ženu tu! Ona měla všechny koketní pomůcky ženské. Vypadala usedlou, mírnou. Nikoho nadržela, kdo chtěl jít, — vědělať, že vlastně nechce. Byla taková, jak sobě ji přeje muž sám: muž miluje z počátku na ženě jistou chladnost, holba piva mu byla nejmilejší hodně chladna — je to pak koketerie od ní?

Ach, s ní zahyne, odejde mnoho! Celá mluva naše bude bez ní chuda. Nikdo už nikomu nepohrozí, že mu dá „holbou do hlavy“. Nikdo si neposteskne, že si nesmí popřát „ani holby piva“. O nikom se nebude vypravovat, že je „ke všemu k dostání za holbu piva“. Nikdo nepřipne víc sladkou upomínku k onomu hrdému okamžiku, kdy co povyroslý synek směl po prvé samostatně do hospody a říci: „Dejte mi holbu piva!“ Nikdo nevytkne víc nikomu, že za něho „jaktěživ nezaplátil ani holby piva“, nikdy víc druh druhu nepozve na „holbičku“. Nikdy víc neuslyšíme: „To byly časy! Šampaňské se lilo do holeb!“ Hynou staré, dobré časy.

Že prý už se nehodí pro naši dobu, že prý už sestárla. Smutný osude ženského půvabu! Odstranili ji úřadně, zrovna jakoby šupem. Na její místo dali teď muže, *litr*. Že prý je stálý, určitý, časový. Dobře, má cítit, že stojí mužové zas naproti němu. Chytnem ho, chlapa, pěstí svou, uvidíme, kdo s koho!

Ona jde, my truchlíce zůstanem. V milé, věčné památce zůstane nám všem. Naposled ji tiskneme rukou svou, naposled se s ní celujeme v teskném pocitu rozloučení, máčíme rty své na rtech její, „hořká i sladká je hubička loučení“, a voláme: „Na zdar ‚pitelnějšího‘ nového roku!“

1868

List a žádost i připomenutí Jana Jakuba Kašpaříčka, trávícího toho času na pátý rok v zemské trestnici, k vídeňským liberálům

Milostpánové!

Doufám, že vás s těmato párma řádkama ještě při dobrém zdraví vynatrefím; já jsem chvála nebi zdrav a spokojen. Již několikrát jsem seděl, ale nikdy jsem se neměl tak dobře jako nyní, kdy Vy, milostpánové, o nás se starati ráčíte. Však už byl nejvyšší čas, aby se někdo ujmul nás, kteří buď pro nedostatek zděděného jmění, buď pro příliš rychlé probití ho (což dle Moleschotta a jiných je podmíněno zvláštním tělesným ústrojím toho kterého člověka právě tak jako pud k falešné hře, ke krádeži, k zabíjení atd.) nuceni jsme k páchání rozličných věcí, jež nám pomoci musí k dočasnému zaopatření dle sazby trestního zákona. Ano, milostpánové, kdo žije volně, má již volnost; pravý liberalism bude tedy vždy hledět uvolnit těm, kteří jsou ve vazbě. A nemusil bych mít ani socialistického rozhledu ani politického přehledu, kdybych Vám nemohl najisto prorokovat, že za zlepšení života trestancům budete záhy co nejpobulárnější: vždyť při stálém, důsledném a obecném chudnutí obyvatelstva ani nemůže být ta doba více daleka, kdy každá obec bude mít svůj zvláštní rozsáhlý kriminál! Prosim ale, aby se přísně přihlíželo k slušnému jich architektonickému vyvádění, neboť je to pravý škandál, jak málo vyhovují posud budovy veřejné požadavkům estetickým!

Posud jste zavedli tři opravy zcela slušné. Předně odstranili jste *bití*; pravíte, že je to nehumánní a snižující. Možno, že máte pravdu, tomu já nerozumím; avšak *nepříjemno* je bití na všecken způsob vždy, a protož díky!

Pak jste nám sundali *okovy*. Jedni soudí, že je dáte předělat na odpažnice, druzí ale, většina, že je hodláte prodat zároveň s korunními statky a z výtěžku za ně že nám trochu přilepšíte, — tedy napřed již díky! Posléz jste nám dovolili *kouření*, díky! Když se dobře naobědvám, sáhnu ihned rád k dýmce; kouření slouží k dobrému trávení, a nestrávím-li dobře oběd, nechutná mně ani večeře pak zvláště. Mimo to se prodá teď víc tabáku a Uhři budou spokojeni.

Račtež, milostpánové, pokračovat v liberálních opravách svých. Může se ještě mnohé učinit v oboru tom a možno, že Vám některé pokynutí praktického muže bude vítáno.

Byty máme ovšem obstojné. Vysoké, prostranné sály, dost světla a vzduchu. Avšak je nás tu třeba šedesát pohromadě, což ovšem vymezuje všechno stýskání sobě, — člověk je ale také někdy rád chvílku sám. Také jsem na př. já trochu stydliv a nerád se u přítomnosti jiných převlíkám. Snad by se odpomohlo, kdyby byly kolem dokola sálu slušné cely pro jednotlivce, sál by moh pak sloužit za jakýs parlour s billardy, hracími stolky pro barvičkáře atd. Kdyby byla u každé cely nějaká zahrádka, třeba ne právě velká, bylo by to pěkné; také by se mohlo stavět snad tak, aby z okna byla utěšená nebo romantická vyhlídka, vím ale, že to nejde všude. Namítne-li někdo, že cely zabránily by výdatné dohlídce, odpovzte mu, že lid spokojený dohledu nepotřebuje.

Se stravou jsme ještě taktak spokojeni, vímeť, že finance nejsou skvěly a že se nám nemůže právě mnohem více dát. Avšak dovolil bych sobě podotknout, že nyní, kdy se na diurnistech přece něčeho ušetří, mohlo by se nám snad přidat denně po koflíčku kávy; v naší době stala se káva každému člověku už potřebou.

Šat je dost praktický; v letě je v něm volno, v zimě hřeje. Avšak je trochu nápadný, a když vyjdeme, ohlížejí se lidé po nás jako vůbec po každém nápadně oblečeném člověku, což je nepříjemno. Že v nás pozná každý ihned trestance, což na tom záleží; avšak za příčinou skromné nenápadnosti upozornil bych na šat civilnější, který při na-

hodilém uklouznutí nevádí a po konečném propuštění prodati se může.

Avšak *zaměstnání* naše — to je věc bolavá, někdy máme strašně dlouhou chvíli! Pro zábavu máme sice domácí hudební sbor, ten je ale nám nemuzikantům málo platen, ač by mohl zcela dobře dva- neb třikráte v týdnu pod našimi okny hrát. Časopisů nemáme, ani politických ani beletristických, a přece bychom, při trochu jen obstojném zvýšení naší gáže, rádi kvůli slavným úřadům obětovali se k odbírání i čtení některého oficiálního listu. Ba ani o nějaké domácí divadlo není posud postaráno, člověk by nevěřil! Ovšem, *stále* zábavy se člověku nechce, někdy přijde také chuť k nějaké práci; ale ani v tom ohledu není posud skoro nic kloudného! Hlavně se *zanášíme* děláním krabiček na sirky, jež pěkně vykládáme barevnou slamou. Myslíte, že nám opatřili nějakých uměleckých předloh pro vykládání? Toto, každý musí pracovat dle vynalezavosti a dle krasochuti vlastní, což namáhá. Jak dobře by mohla stát se práce naše pestrá! Odvážnější povaha mohla by se učit zámečnictví, pletení provazových žebříků a gymnastice nástřešní, povaha lyrická by se mohla vycvičit v eskamotáži, v užívání šminky, falešných vousů a paruk, v mimice atd. Propuštění by to tuze pomohlo k opětnému pak brzkému zaopatření.

Milostpánové, to jsou věci velmi, velmi důležité, a soudím dle činů Vašich, že důležitost jich nepodceňujete. Račtež pokračovat, a dosáhneme-li oné výše, aby se mohlo říci: „Nikde není tak dobře být arestantem jako v Rakousku“, — pak, ano pak je liberalism Váš povznesen nade všechnu pochybnost. Svoboda zaneše jména Vaše do zlaté knihy své! O tak zvanou politickou svobodu, stejné právo občanů a rovné právo národů starejte se také nadál tak málo jako posud — proč není ta svoboda, ti občané a ti národové, spáchavše přec něco kloudného, tam, kde se nalezá

Váš oddaný a službovolný

R. 1868.

J. J. K.,
t. č. na pátý atd.

Douška. Dobře činíte, že váháte se zavedením poroty; ta odsuzuje málo, vidí jen samou nevinność a člověk musí se s pácháním neobyčejně namáhat. Také račte hledět k tomu, aby rozsudky trestní zněly jinak než posud, a sice na př.: „N. N. se odsuzuje nechat se živit *nejméně* po sedm let“, načež by bylo jako každému volno, chce-li si vyjít do světa nebo nechat se živit dál. Prostý dodatek k trestnímu řádu to spraví.

Druhá douška. A prosím, ať se neodsuzuje mnoho českých žurnalistů! Jsou pyšni a kazí nám bratrský náš poměr!

1873

Velevážený pane Δ !

Odpusťte, že Vás svým listem obtěžuju, ale mám důvěru. Jste muž spravedlivý, jste lidumil a rozumíte, že pokrok lidstva musí být *všestranný*. Ale není posud, bohužel! Celá velká a nesmírně rozšířená třída lidstva, často důležitá a stále činná, je v jistém ohledu z všeobecného pokroku takřka vyloučena. Vznáším veřejně žalobu svou, a mám svaté právo na své stesky.

Nepředstavuju se Vám po prvé, jsem Vám již vděčností zavázán. Představil jsem se Vám jednou v bytu Vašem. Ovšem za Vaší nepřítomnosti, neboť jsem skromný a nevtírám rád osobu svou. Tenkrát — spravuju se totiž zásadou, že nadbytek se má dělit s nedostatkem, — oddělil jsem z Vašeho nadbytku šatstva pro sebe čamaru, spodky a vestu. „Ukradl jsem je“, jak státní zástupce pak při přelíčení se vyjádřil, — byliť mne totiž při prodeji zmíněných mých efektů chytli. A poněvadž jsem měl všechny vlastnosti, jaké nám občanům zákon předpisuje, že jsem se totiž byl již předtím dvakráte o správné dělení majetku pokusil, pak že ty moje — dříve Vaše — šaty stály mezi bratry za víc než za pět zlatých (trest. zák. § 176, II. lit. a), bylo dle

trestního paragrafu 178 uznáno, že jsem hoden sedmi měsíci. Kteréž jsem také správně obdržel.

Víte tedy již, kdo jsem. Řekněte třeba, že jsem zloděj, mně je to jedno. „Lepší jest zloděj nežli ustavičnost muže lživého,“ praví Písmo svaté — a prosím, kolik mužů máme, kteří *nejdou lživi*? Jsem tedy lepší než daleká většina mužského lidstva. Mohl bych se odvolat k známému výroku velkého Francouze socialisty, že „majetek je krádež“, nebo k velkému Němci básníku, jenž ve svém hluboce myšleném Atta Trollu praví:

*Žádných věru majetníků
nestvořila příroda —
rodíme se bez kapes. —
Co to: kapsa!? Vymyšlenost
jako všechn majetek,
jak zákony o vlastnictví —
zloději jsou všichni lidé! —*

mohl bych také sám trefně poukázat k tomu, že není člověka, který by patřil jen samu sobě, že každý patří dětem, ženě, vlasti, národu, a že když člověk ani sám není svůj, jakže může něco, což jeho jest, býti jeho? Tisíc neviditelných rukou leží na nás a stále nás ohmatává! Ale pohrdám všemi pomůckami těmi, poukazuju jen ke skutečným poměrům společenským, ptám se prostě: prosím, kolik je teď lidí, kteří nekradou? Jeden na burse miliony, druhý košili neb kabát, třetí politickým svým protivníkům čest, čtvrtý svému sousedu poklid a štěstí, atd. „Řekni mně, co kradeš, a řeknu ti, co jsi.“ Nekradu čest nikomu, nejsem tedy sprostým darebákem, a vědomí to mne sílí při konání mém, často trpkém, ještě častěji neuznaném.

Všeobecná krádež, toť všeobecný pokrok lidstva — hodlám o kulturním tom náhledu z lepších spisovatelů skrást spis obšírnější. Ale není krádež ve všem posud uvedena v soustavu, není všude stejně zákonem regulována! Hlavně my, kteří soustavu již od nepaměti svou pevnou máme, kteří řemeslně kradem a jimž nechť se tedy třeba

dle starého nesmyslného zvyku nadál říká „zloději“, my předně smíme si stýskat na zákon — nám, *celému stavu*, děje se neslýchaná křivda! Každý jiný stav má u veřejnosti hlas svůj a smí se domáhati zákonů jemu prospěšných. V zákonodárství vidíme všude, všude pokrok, jedině *zákon trestní* jest vyloučen z pokroku, jenom my, na kterých zákon ten se provádí a kterým zajisté velký zájem u redigování jeho odepřítí se nemůže, jsme vyloučeni, zbaveni všeho vlivu! Jsme někde zastoupeni ve sborech zákonodárných co stav? Slyší se někde praktického našeho hlasu?

Trestní zákon náš, pravím přímo, nerozumí své době, nerozumí pokroku všeobecnému, ani naprosto změněným, nepoměrně zvýšeným požadavkům jednotlivcovým. Důkaz podám hravě. Rozumí zmíněný zákon na př. jen panujícím poměrům drahotním, zdraženému našemu životu vůbec? Kdo ukradl — tak dlouho platí již ten zákon trestní — před *jedenadvaceti* lety 25 zl. stř., spáchal zločin krádeže dle § 173. Dobrá. Ale tenkrát mohl člověk s dvacetníkem do hospody, může tam teď se zlatkou? Tenkrát jel člověk za dvě papírové čtvrtky s formanem z Prahy do Plzně tři dny — neplatí dnes do Plzně po dráze za tři hodiny přes tři zlatky? Tenkrát zaplatil si člověk 25 zlatými dva kvartály činže, teď ani ne činží měsíční! Tenkrát si koupil za 25 zl. celý zimní svrchník — dnes si nekoupí ani rukáv k němu! Nepoukážu k tomu, že vlastně dnešního dne nikdo se už ani nesníží, aby ukradl jen 25 zlatých; ale někdy je přece nouze mocnější než mužná pýcha a — ty můj bože, co je pak těch 25 zlatých? — zločin? když si za to nic nekoupím?

Rovněž směšné jest ustanovení § 183, že *zpronevření* 50 zl. jest zločinem. Čítám v novinách pilně Soudní síň, krásnou tu žurnalistickou vymoženost lidského pokroku, ptám se někdy u svých kolegů — není pamětníka, že by byl někdo „zpronevřil“ tak málo! Nebo že by snad úředník svěřenou mu pětku si nechal (*zločin* zpronevření § 181) — *copak s ní?* Sazba jídla, piva, šatů, bytů, ferbla, všeho šla do výše, sazba trestního zákona zůstala jako bačkora sedět dole.

Ano, *ještě klesla!* Veškerá ustanovení toho zákona trestního vztahovala se původně ku měně *konvenční*. Kojili jsme se tedy naději, že při zavedení měny rakouské bude vzat patřičný ohled a rozdíl že bude slušně vyrovnán. Bolestně jsme se zklamali! Nařízením ze dne 1. srpna 1858 č. 115 říš. zák. ustanoveno, že se mají brát všechny sumy v trestním zákoníku uvedené nadál prostě v čísle rakouském, *beze větší přírážky!* Na každé pětce tratíme my dotýční tedy hned 25 krejcarů! A jediným prospěchem z toho jest, že facka stala se o 25 krejcarů lacinější.

Je to smutné — prosím, abyste mým steskům pomohl u veřejnost.

Váš vždy ochotný

R. 1873.

z ž,
činný vyrovnatel majetkových neshod.

NOČNÍ SCHŮZE FEUDÁLNĚ-KLERIKÁLNÍHO ČESKÉHO SNĚMU

1871

Presse se tyto dny zlobila, že zemský náš výbor odepřel sněmovního sálu k volbám do říšské rady. Nevěděla, že dovolit ani nesměl, že tajně, za doby noční, ten zlo-pověstný feudálně-klerikální sněm český pořád odbývá své schůze dál, a to že by se bylo prozradilo. Presse by byla zvě-děla, že schůze ty odbývají se zcela tím způsobem zpátečně středověkým, copatě ultramontánním, jakým že by se po případě čecháckého zdaru dělo, skoro všechny vídeňské listy u zázračné divinaci své již dávno prorokovaly. Také by byla zvěděla, kam až dospěla ta druhdy vyhlašovaná libe-rálnost „mladočechů“, ano i že mnozí z těch, kteří jsou u ve-řejnosti dobrými pořád ústaváky, tajně se dali na jinou víru a drží s námi. Toho všeho zví teprv teď ode mne. Zcela náhodou byl jsem jedné noční schůzi přítomen. Přiznávám se, že mně tu vše připadalo zrovna jako sen.

Sněmovna vypadá nyní zcela jinak. Vzduch je kadidlo-vý. Mezi žurnalistickými lóžemi visí velký krucifix, pod nímž hoří věčná lampa. Na galerii blýští se píšťaly varhan. Karyatidy nahoře nesou znaky předních šlechtických rodů českých. Vedle předsedy dole je kazatelna.

Schůze ještě nezačala. Poslanci vcházejí zkroušeně a u vchodu se pokropují. Je-li šlechtic, jde si na své místo, je-li jen tak člověk, jde napřed k místům velkostatkářů, políbí jednomu pánovi po druhém ruku a pak teprv zasedne na místě svém. Patrně je líbezná shoda mezi všemi, neboť ani jediný z pánů neucukuje. Nepřítomnosti liberálů použito k rozšíření míst a k upravení pohodlného klekátka před každým poslancem. Poslanec došed místa klekne a pohrouží se v tichou modlitbu. Stenografové, oblečení co ministranti, rozfukují uhlíčko, kostelníci s modrým krejzlem, jako v ad-

ventě, přecházejí sem tam. Je zbožné ticho, jen vrchní kostelník, „pan rada Schmidt“, bezohledně dupe. To ale dělají kostelníci všude.

Zvonek u sakristie zazní. Vejde maršálek, oblečen v kleriku. Zasedne na své místo a nasadí cvikr. „Poslouchají, pane kardinále,“ povídá, „požehnají nás, abychom začli.“

Kardinál žehná a teď to začne.

Maršálek: Některá sdělení! Předně musím podat radostnou zprávu, že posláni pánů dra Sladkovského a dra Julia Grégra se podařilo. Světu se diplomaticky namluvilo, že kvůli zdraví jdou do Nizzy, — šli zatím do Říma k sv. otci, aby nám vyprosili sedmileté odpustky. Stálo to jen skrovný svatopetrský halíř — dva miliony. Vyzývám sněmovnu, aby třikrát zvolala „gloria!“ (sněmovna hřmí „gloria!“). Dále: pan probošt Štulc nabídl se za profesora na sněmovním kursu kazatelském; požádal jsem ho za udání bližších výminek. Pan hrabě Lev Thun požádal mne ze zdravotních ohledů, aby na dobu neurčitou odpuštěn mu byl každý půst; přivolil jsem. Nyní přikročme k poslední verifikaci. Pane rado Schmidte!

P. rada Schmidt (čte protokol volby neofyty Baráka pro farský okršlek svatohavelský a týnský): Veškeré podané zpovědní cedulky jsou v pořádku, nedá se proti panu Barákovi nic namítat.

Maršálek: Vyzdvihněte všichni ruce! Tak! Pane Baráku, jdou sem a odříkají „Věřím“.

Barák (začne odříkávat, ale už při slovech „jenž se počal“ zůstal vězet a stydlivě se ohlíží): Já to ještě dobře neumím.

Maršálek: Tedy se učejí! Pane kardinále, namažou ho trochu olejem.

Kardinál (maže Baráka, pak mu dychne na čelo a položí mu prst na jazyk): Efeta! Tadyhle mají Komenského Umění kazatelské, od L. Zieglera nanovo vydané r. 1823. Jdou si sednout, říkají si v něm a ku konci dnešní schůze budou mít kázání na průbu.

Maršálek: Kdopak teď chce něco povídat?

David Kub: Slavná sněmovno! Šťastnou náhodou jsem

se dověděl, že za osm dní je v Trieru velkolepé procesí k „svatému rouchu“; činím nutný návrh, abychom se na podporu bratří zúčastnili nějakou deputací.

Poslanec *Schulz*: Výborně, a navrhuju, aby se tam zastavili hned Sladkovský a Grégr na své zpáteční cestě. Bude tím zároveň dobře podán také náš politický ráz zpátečnický. (Přijímá se jednohlasně.)

Poslanec dr. *Čížek*: Jsme tu ovšem pohromadě v křesťanské lásce! Avšak, pánové, je přec jen příliš veliký rozdíl mezi námi. My poslanci z lidu, kteří jsme nemohli studovat na kněze a kteříž jsme také neměli to štěstí, že by plénky naše byly se sušily na velkých kamnech, na jichž kachličkách skvěly se erby hraběcí nebo knížecí, cítíme se vzdor své křesťanské pokoře přec jen příliš stísněni. Navrhuju, aby některým alespoň byla udělena posvěcení nižší, jiní aby byli přijati co terciáci k řádu sv. Františka a ještě jiní aby alespoň směli nosit livreje s velkými knoflíky.

Maršálek: Eh co — voni jsou pořád ten starý rebelant! Nu ale, aby se nezdálo, dám o návrhu hlasovat, a sice podle jeho tří částí. (Přijmou se livreje; všeobecná radost, poslanci z lidu tlačí se k dru Čížkovi a objímají ho.)

Poslanec dr. *Jan Palacký*: Oznamuju, že jsem složil překrásnou píseň na Beusta. Já ji hned zazpívám. (Varhany spustí, dr. Jan Palacký zpívá překrásným hlasem překrásnou píseň; sněmovna se rozplácě. Když se trochu zas sněmovna utiší, vystoupí):

Poslanec profesor *Krejčí*: Slavná sněmovno, měl jsem zázračný sen! Na včerejšek to bylo. Zdálo se mně, že známé pankrácké soše svatojanské nad počínáním si rakouských antifederalistů právě se obrátil žaludek. Navrhuju, abych co mineralog a katolík byl vyslán na prozkoumání toho zázraku. (Přijímá se nadšeně; šlechtici se hrnou k vyvolenci, aby mu gratulovali.)

Dr. Tedesco (ohnivě): Dovoľuju sobě dotaz, když konečně začnem s otravováním Němců v Čechách! Je již nejvyšší čas a já myslím, že jsme již mnoho promeškali, pár tisíc německých dětí mohlo být dávno popraveno!

Maršálek: Dotýčná komise není ještě s plánem hotova, v principu ovšem se srovnáváme již nyní všichni. — Poslanec profesor Tonner podá nám zprávu o komisi jiné.

Tonner mluví ve jménu komise a) pro přijetí církevní latiny co jazyka sněmovního, b) pro vyloučení dětí velkostatkářských ze všech škol, i odůvodňuje poslednější návrh tím, že je vůbec neslušno žádat na velkopanských dětech, aby se učily jako my, a že i když ničeho nevědí, státníky na př. přece se mohou stát. (Obé se přijme.)

Poslanec dr. Edvard *Grégr:* Navrhuju, aby se při soudech zatím zavedla zas lavice, — na torturu snad není ještě čas a něco se musí přece stát také pro soudnictví naše!

Poslanec dr. *Raudnitz:* Podporuju návrh předchozího kazatele a navrhuju, aby se přidělil šestičlenné — (po sněmovně běží svatá hrůza) chci říct, aby se přidělil duchu sva — (dá se do pláče) já zapomněl, že máme teď formuli, „aby se ve věci té vzýval duch svatý“!

Maršálek: Ten maličký pořád jen brečí! Diktuju mu po čtyry neděle půst, každý pondělek, středu a pátek! Ale teď už toho mám dost! Pane Baráku, vylezou si na kazatelnu!

Poslanec *Barák* (leze na kazatelnu a je trochu bledý): Chci mluvit o tom, že modlitba je lepší než největší láska a největší umění.

Káže tuze pěkně, sněmovna ale usne znenáhla přec. To splete konečně kazatele a on náhle dokazuje, že „právě proto“ bychom měli „raděj ke krásným dámám se modlit čili je zbožňovat“, než jen tak jim říkat: „Já tě miluju!“ Uleknut se teď odmlčí, sněmovna se tím vzbudí a jednohlasně zazní: „Dejž to nebeský pánbůh!“

— — — — —

Ale zcela tak, jak si to Presse vždycky myslí!

Z FRANCOUZSKÝCH OBLAKŮ

Od mého speciálního korespondenta

1870

Můj milý Δ !

Slíbili jsme sobě, že vzájemně popíšeme druh druhovi každou větší cestu, kterou vykonáme. Právě jsem si vyjel z Paříže do Évreux, balonem, to se rozumí, jinak tady už ani necestujeme. Vylítl jsem od Montmartru, zrovna z toho náměstí, kde nás oba r. 1863 za jasné noci chtěla policie sebrat pro zpívání marseillaisy, — pamatujete se ještě?

Bylo krásné jitro. Chutě jsem naplňoval balon svůj nejnověj k tomu účeli užívaným plynem, jenž se zove „pocivostí Napoleonovou“ a je nepoměrně lehčí než vodík nebo jiný plyn. Brzy se kýval balon jako odulý byrokrat, já se pomodlil k našim svatým, Montgolfieru, Greenu a Nadarovi, a vstoupil jsem do lodičky. Kamaráde, to se to houpe! Jste-li v barce na moři sedm palců od smrti, jste v barce na vzduchu jen jeden palec — ale vždyť vy Češi už snad lítáte také?

Vystupoval jsem do výše. Vzduch byl čistý a tichý, ani ptáčka kolem mne, jen jedna krákorající vrána se vznesla a letěla přede mnou směrem k pruskému táboru — patrně to přestrojený pruský špehoun, ale nedbal jsem ho.

Kamaráde, viděl jsem pruský tábor a německé voje, studoval se své výše německou vzdělanost, německý způsob života, německou zdvořilost — už nebudu nadávat Němcům! Dlouho to trvalo, než mne zpozorovali, tím klidněji jsem je mohl pozorovat já. Byli rozloženi po polích a lukách. Cvičili se, učili, jedli, dělali všelicos. Jedna setnina seděla v kruhu na louce a lajtnant, zcela mladičkový člověk, zkoušel mužstvo ze starořeckého akcentu. Vedle nich v poli

kreslili myslivci tyčemi do ušlapané hlíny části mapy Beludžistanu. Dále sbíral rytmistr od škadrony černých husarů písemné úlohy, bylť jim dal napsat kritiku o Kleinově „historii indického dramatu“; jednoho, s jehož snad nedbalou prací nebyl spokojen, odsoudil k rozluštění kvadratury kruhu. O kousek dál byli rozloženi furveznáci. Měli právě hodinu volných studií. Jeden překládal islandská epa Snorri Sturlusona, druhý psal diplomatickou historii nynější války, třetí pracoval na díle estetickém, totiž o rozdílů nožiček u andělů Fiesolových a Raffaelových, čtvrtý hádal se s pátým o datum dne, ve kterém se Shakespearův Lear zbláznil, šestému se právě podařilo vypočítat 83. planetu, sedmý psal svému nakladateli o spisovatelský honorár — jak vzdělaný to lid!

A opět o kousek dál jak prostě dojemná idyla! Patrně zde kuchyň, jídelna a místo zábavy. Několik důstojníků dělí se o výpalné, dobyté věrejšího dne, a počítají, mnoho-li jim bude musit Francie za každé sto tisíc uzmutého už výpalného dát milionů válečné náhrady. Vedle nich pekou celého vola na rožni. Sedláka, jenž vola toho, poslední majetek svůj, vydati nechtěl, právě tamhle věší na topol. Kuchař, hvízdaje si „Heil dir im Siegeskranz!“, spravuje puklý nárt své boty kouskem kůže ze zastřeleného mobilgardisty. V pozadí vylupují jednomu děvčeti, kteréž se bylo na granátníka zaškaredilo, oči, a pěvecký sbor 93. pluku zpívá k tomu: „Das ist der Tag des Herrn“ — jak způsobný to lid!

Vtom mne spatřili. A la bonheur, mohu být spokojen s dojmem, jaký jsem učinil! Právě vzbouření po celé čáře. Všechny hlavy do výše, všechny pravice co záclony k očím, jako když špagátem zatáhne. A náhlý řev ze statisíce hrdel, až se mně loďka zakolíbala. Husaři sedali na koně, snad aby mne dohonili nebo alespoň čestný průvod dali. Dělostřelci řídili svá děla do výše, gardisté stříleli z pušek směrem ke mně, salva za salvou — jak zdvořilý to lid, tihle potomci Bertholda Schwarze! Nebezpečí při tom nebylo žádné. Bylť jsem se právě vyšvihl už na první Jakubův špryslík a dělové kule padaly zase zpět, jako když slunce sovy mámí. Ško-

da, že jsem neměl také děla s sebou, abych byl odpověděl, jak toho žádá zdvořilost! Nemohl jsem než látkem kývat, hubičky posílat a veškerou svou zásobu navštívenek jsem rozsypal.

Teď sjíždí se několik ordonancí k jednomu bodu. Aha — stan královský! Před stanem klečí celý štáb, napřed král; vykonávají svou ranní modlitbu, obráceni tváří k Berlínu, a mlátí pokorně čelem o zem. Ordonance podává mou visitku, král vyskočí. Dívá se do výše, ale nevidí mne. Přistupuje k němu Moltke, podává a řídí dalekohled. Nejde to nějak — ne, teď to jde, už mne má. „Bon jour, Sire!“ volám a ukloním se zdvořile. Vidímť po prvé velebný majestát ten.

Král se obrací k Moltkovi a ptá se něco. Vznešené osoby mluví pološeptem, neslyšel jsem dobře; ale domnívám se, že se Jeho Veličenstvo ráčilo ptát: „Jakpak se ten chlap tam dostal?“

Moltke hledá na mapě silnici a krčí rameny. Král rozzlobeně přikročí a dá Moltkovi — hubičku.

„Sestřelte mně ho!“ volá přitom král na armádu. Armáda krčí rameny. Král se zlobí, ale přemůže se a promluví ke mně.

„Nerozumím, trochu hlasitěji, Sire!“

„Kampak, pane Durnofe?“

„Do Toursu, k vašim službám, Sire!“

„Vezměte mne s sebou, pane Durnofe!“

„To nejde, Sire! Snad ráčíte být už po snídání, snad trochu plný, a v této výši byste prasknul.“

„Tedy pojdte vy trochu dolů, na sklenici vína!“

„Po druhé, Sire, mám daleko!“

„I tak sražte vaz!“

„Děkuju, Sire! Bůh vás račiž požehnat!“ A pluju dále.

Vojáci klejou a nadávají, klejou a nadávají pořád víc. Celou hodinu mne ještě viděli — když tak vztek celou hodinu roste! Než jsem zmizel, ještě jednou jsem se ohlíd. Právě do stávala pruská armáda psotník.

Dál už se mně nestalo nic. Východní vítr, který přináší

sucho a tuberkule, donesl mne až k Toursu. Ale pojedu-li ještě jednou, přihodí-li se mně něco a Vy sobě budete přát, dopíšu Vám zas. Pište jen

J. Durnof,
Francie. Balon.

„FILOSOFICKÉ“ AFORISMY
Z DOBY „KONGRESU FILOSOFŮ“

1868

„K vaší otázce, mám-li o bohu právě tak jasnou *ideu* jako o trojhranu, mohu říci, že *ano*; tážete-li se mne ale, mám-li o bohu právě tak jasný *obraz* jako o trojhranu, musím říci, že *ne*,“ — dí Spinoza. Zcela tak dařilo se mně posud s filozofy. Ač jsem tušil, že jsou tuze hranati, *obrazu* jasného jsem přece neměl. Ale *ideu* jsem měl vždy. Jednou — byl jsem ještě malý chlapec — přišla k nám sestřenice z venkova. Pomáhala matce vařit a postavila něco obráceně na plotnu. „Ty jsi filozof,“ řekla jí má matka, a od té doby myslil jsem si filozofa co člověka, který, když něco vaří, vaří to obráceně. Idey té jsem ani nepozbyl, když jsem poznal později pana Čupra, filozofie doktora. — Vítal jsem myšlenku profesora Leonhardiho, hessenského potomka, svolávajícího do Prahy *kongres* filozofů. Teď budu mít tedy i *obraz* jasný!

*

Filozofie je věda věd, filozof člověk všech lidí, kongres filozofů kongres všech kongresů. Kongres potentátů nebo diplomatů je věcí zcela obyčejnou, ale kongres filozofů — ne, kdyby ta myšlenka nebyla příliš vznešena, byla by —. Feuerbach praví: „Dvou lidí je vždy potřebí k zplodění jedné idey.“ Co se zde tedy ideí zplodí! Myslím si, že se kongres rozdělí na dvě části. Jedni z nich, kapři mlíčnatí, poplavou nahoře, druzí, kapři jikrnatí, poplavou dole — to bude myšlenkového kaviáru! V naší době je beztoho už o myšlenky nedostatek, nebo není snad? „Der Mangel, welcher nicht über dem Mangel steht, ist für den Mangel kein Mangel,“ napsal Hegel. Až budu výroku tomu rozumět, povím něco určitého o nedostatku a o —

*

Bodejť, proč bych tam nešel! Měl jsem se už beztoho dávno tajně v podezření, že jsem také filosofem. Zde přijdu k sebe-poznání, čili, abych už s Heglem mluvil, praštím sám od sebe v samu sobě samým sebou ze sebe do sebe.*)

A proč bych filosofem nebyl?

Za *prvé*: Kant učí, že nelze očekávat, aby králové filosofovali nebo filosofové králi se stali, což je velmi dobré pro právě už dostatečný počet králů a prý také filosofů. Já králem nejsem a nejspíš už také nebudu, proč bych nemohl zůstat filosofem?

Za *druhé*: Německá filosofie dělí se na negativní a na pozitivní. Prvnější zná tři potence. Erste Potenz: Das unendliche Seinkönnen oder die unterschiedlose Einheit von Seinkönnen und Nichtseinkönnen. Zweite Potenz: Das Seinkönnen. Dritte Potenz: Das zwischen Seinkönnen und Nichtseinkönnen frei Schwebende. Filosofie pozitivní ale vypravuje, že je také „das notwendig oder blind Seiende, das unvordenkliche Sein“ (Schelling). Proč bych právě já nebyl nějaká filosofická „unterschiedlose Einheit“ nebo nějaké „unvordenkliches Sein“?

Za *třetí*: Četl jsem Čuprovu psychologii pro menší školy a „Panormos. Notata et cogitata. Od V. B.“ Proč by nebylo zůstalo něco viset?

*

Už několik dní před kongresem pozoroval jsem každého cizince, není-li filosofem.

Na některých jsem to poznal snadno, na jiných stíží. Zdáli se mně příliš světáctí, skoro obyčejní; nevěděl jsem, mám-li jim světit lebku svou k ohmatání nebo příštípko-lačnou botu svou k správce. Ale vzpomněl jsem si na Goethe: „Považujem-li lidi jen co také, jací jsou, činíme je horšími, nežli jsou“, a nezul jsem botu.

* Chtěl jsem jednou vypsát cenu na český překlad věty Heglovy: „Der sich aus sich zu sich in sich verhaltende Geist ist als sich für sich selbst verhaltender Geist seiner selbst Endzweck.“ Ale teď vidím, že bych ji obdržel sám, a nevypíšu.

Nejnápadnější mně byli někteří cizinci, kteří vzdor patrnému cizinství svému po Praze chodili s hlavou sklopenou. Zdálo se mně, že čtu na zádech jejich epigram:

*Jako osel pytle zlata, nosíš ty tíž moudrosti,
až ji složíš, jakž tvé srdce poskočí si radostí!*

Ale kdo chce se stát filosofem, nesmí se nechat prvním, bolestným seznáním, jež v lidoznalství byl učinil, odstrašit (Chamfort).

*

„Šel jsem tam co „zwischen Seinkönnen und Nichtseinkönnen Freischwebendes“ a vyšel jsem co „Seinkönnen“.

Celou půlhodinu vydržel jsem tam a získal jsem poznání mnohé. Za prvé, že mají nejen tlusté mozky, „silné jako podešvy“, jak Heine praví, „jeden mozol a jedno kuří oko“, jak český dělník říká, nýbrž i že mají tlustá těla; skoro žádný z nich neváží pod 150 liber. Což je lidé pomlouvají! Filosofie je prý pavučina a filosof — to prý je jedno, co je filosof v pavučině té, zda vyssátou mouchou, zda tvorem mouchy ssajícím. Hanební pomlouvači! Při pohledu na tak mnohého z nich ani jsem se nemohl ubránit paralelní myšlence na vepřovou s knedlíky a se zelím.

Za druhé jsem viděl, že jsou na světě nejen filosofové, nýbrž i filosofky a filosofie že tedy nevymře. Bylo jich tu asi dvacet. Náležely k rozličným systémům, většina jich byla ale ze školy Schellingovy, dávno už povznešena nade všechno „Seinkönnen“ a tedy také oblečena velmi nedbale. Nos jedné z nich měl patrně velmi jasný a objemný pojem o trojhranu pravidelném. Jen jedna z nich byla hegelianka, „die sich selbst wissende ethische Idee“. Proto byla moderně oblečena, měla kudrlinky a z očí hleděla jí krása sebevědomá.

Za třetí jsem poznal, že kdyby mluvili jako jiní lidé, porozuměl bych jim zcela dobře; že se ale ani neusmějí, když jeden druhému nerozumí. Římští augurové si kdys rozuměli.

Právě když jsem vycházel, řekl jeden z nich: „Práv individuality nemá se nikdo dotýkat. U poznání tom dospěli Němci daleko a proto jsou nejvýš spravedliví k jiným národnostem.“

Měl jsem chuť se vrátit — ale buďme rádi, že jsme z „buntu“ venku!

TAKÉ ZÁPISKY, ALE JEN DIURNISTY
(DŘÍVE) OSMDESÁTIKREJCAROVÉHO

1868

Pan rada pokrčil rameny, vysoko, až po uši, a my šli. Když jsme vycházeli ze dveří, potáceli jsme se jako pito-mí a strkali jeden do druhého, jako bychom byli právě u Ha-lánků vypili každý alespoň za osm krejcarů „english“: ale nebyli jsme popili ničeho, nýbrž se jen dozvěděli, že vyso-kým usnešením nízké diurnum naše sníženo o krejcarův osm.

Sděliv nám to, nevyzval nás sice pan rada, abychom pro-volali „sláva“, avšak slavnostně nám bylo přec, as tak jako o pěkném pohřbu, když v krku je zadrhnuto a v uších hučí muzika.

Tak tedy začali od nás maličkých, jako praví filosofové. As za pět neb šest let ušetří na mně tolik, že budou moci koupit kobylu za to pro poděbradského dragouna; já ale — já za pět let nebudu už ani tolik vážit co otep sena pro tu kobylu!

„Zijte blaze!“ řekl pan rada a my musíme poslechnout; ale *jak!* — *Dobře se oženit*, to už asi nepůjde; zdá se mně, že už nedělám pražádného dojmu na ženské; nedivím se jim, nedělám už dojmu ani sama na sebe. — *Krást?* To snad ne! — *Dělat šestáky?* Mám malér a dělal bych jen samé špina-vé! — *Stát se něčím jiným?* O to se snažím už tak dvacet let, pochybuju, že bych teď to našel. Leda snad že by šlo náde-nictví, není na ně ale síly; nebo metařství, je na ně ale mnoho hloupé pýchy: svět by se sice nedivil, svět by činil men-ší požadavky na šat, stravu, byt, ba člověk by skoro nemu-sel ani bydlet; když si ale člověk pořád ještě myslí, že je pro něco vyššího! — Nezbude právě nic než žít blaze za sedm-desát dva krejcarey, „*strecken nach der Decken*“, říká pan rada. Jen kdyby ta deka byla trochu, trošičku delší!

Dělá o 2 zl. 40 kr. měsíčně méně, tedy pouze 21 zl. 60 kr.

K tomu jediný příjem vedlejší, opisování českých divadelních kusů. Za opis celé knihy pro náповědu, za rozpis (velmi čitelný) všech úloh pro jednotlivé herce jen dva zlaté, strašně málo! K tomu průměrně jen dvě práce za měsíc — sved bych sice tři, ale repertoár novinek se nepřestuje; kritika hubuje a já také, ale kritika může psát, i když není nic, a já ne. Což dělá průměrně — totiž to opisování — 4 zl. měsíčně, z čehož srážka na péra, papír (v kanceláři se teď neušetří ani ostřížek) a inkoust a světlo 50 kr., zůstane celkem 25 zl. 10 kr. Dřív, takhle za Mikovce, člověk vpravil z některé staré Bohemie přec nějaký překlad z „francouzského“ do Lumíra; ale teď chtějí jen samé původní věci. Moh bych sice zkusit podat něco přeloženého za původní, snad by mně to však nevěřili, a kdyby věřili, dělali by mně příliš velikou poctu v literatuře a vyhnali by mne za to z úřadu. Byl bych na holičkách, neboť v plagiátech je pokračování věci nejtěžší a konec bývá zlý.

Teď, jak to rozdělit! Zábav bohudík necítím nutnost žádnou. K tanci nechodím; do opery dostanu přec někdy lístek zdarma; o činohru nestojím, mám každého kusu po krk dost, když jej opišu dvakrát. Procházký budou kratší, kvůli botám. Do kavárny jsem chodil posud jednou za týden, abych si opravil trochu politické své názory, rozkřesal mozek a zasmál se ilustracím ve „Fliegende“; teď kavárna přestane, budu naslouchat jen kancelářské politice p. t. pánů oficiálů a nabudu tím chladné krve, což mně velmi prospěje, neboť kdykoli se zlobím, dostávám pak strašný hlad, což mimo jiné nepřispívá také ani k blaženému živobytí.

Na stravě mně nebude as možno něčeho ušetřit. Ráno 5 krejcarů za kávu i s houskou žádat dovede jen má dobrá paní nadnájemná. A laciněji než za 22 kr. oběd se v Praze ani nedostane, leda bych obědval u pilíře na Vaječném trhu nebo chodil za bránu tahat kolník. Znameníť ovšem ten oběd není za 22 kr. Nad polívkou se vznášejí jen vzdechy zabitých volů, maso zůstane hezky dlouho v žaludku, je ale přece masem a tvoří s tvrdým hrachem, nemaštěnou čočkou a jinými nadýmavými příkrmy velmi rozmanité a živné lu-

čební sloučeniny, takže by umřít hladem bylo pouhým rouháním se. A když mně po obědě někdy třeba není právě dobře, ušetřím alespoň večeři. Večeře stojí 15 krejcarů: za pět krejcarů chleba, za šesták diversní uzeniny, každý den něco jiného, aby se člověku nepřejedlo. Dělá dohromady 12 zl. 60 kr. — hříšný peníz za krmení těla! Ale ovšem, hlavní město —

Byt a šat, totiž co se tak jmenuje. Na byt měsíčně pětka, — zaplať pánbůh, že mám vlastní své peřiny! Topivo nic; jsem nějaký špatný vodič tepla, a když se u kamen paní nadnájemné pořádně prohřeju, vydržím pak několik hodin. Krejčímu musí se měsíčně správně tři zlatky odvádět, ševci taktéž 1 zl. 50 kr., člověk potřebuje přece někdy něco nového a někdy nějakou větší správkou, menší udělám si sám, mám jehly, vosk, náprstek a šídlo doma. Pak zlatka „zálohy“ na doplňky v prádle, to také musí být. Pak pradena 1 zl. 50 kr.

Swou pradelnu nemohu cítit, mám ji v podezření, že pere kartáčem, košile za půl druhé zlatky je alespoň za rok už pryč. Jakkpak — počkejme — kdybych se převlíkal jen v neděli — to bych ušetřil 40 kr.! Teď se nosí černé kožené manšety, lesknou se a jsou elegantní. Ty sobě mohu umýt houbou, kdy chci. Jsou-li pak houby drahy? To je jedno, stane se, koupí se ze „zálohy“ pár manšet a houba.

Menší potřeby, mýdlo, rukavičky atd. dělají dle mnoholeté zkušenosti 62 kr. měsíčně, když se vezme měsíc k měsíci. Zbývá 28 kr. ze všeho všudy, to je konečně ještě dost, dá-li pánbůh zdraví, a nedá-li, přestává beztoho diurnum a s ním všechny rozpočty. První povinností je pěstovat zdraví; v letě časté studené koupele — ty moje nebe, tak, teď jsem zcela zapomněl na *pivo*! A to musí být, aby se tělo někdy něčím zvláštním občerstvilo, člověku je také hned veseleji v očích a on ví, že je neděle. Cítím, jak mně pivo prospívá. Piju jen každou neděli jednu holbu, ale když pak ráno vstanu, cítím sílu a vyzdvihnu židli jakoby nic. Ba přenesl bych celý stůl přes pokoj, ale nechci se vydávat ze síly. Jak musí být ti lidé silní, kteří pijí takhle každodenně

holbu piva! Nic platno, pivo v neděli *musí* být, ale z 28 kr. přijde na čtyry neděle jen po 7 kr. a holba je za *osm!* — Snad mu spadne! — Eh co, půjdu do hospody a poručím si: „Dejte mně holbu — ale trochu míň!“

Nikdy jsem sobě toho nebyl vědom, proč si myslím sv. Matouše vždy co herolda s baretem a perem, bílými rukávy a červenou zástěrou, pokrytou vyšívanými erby! Myslím si totiž každého ze čtyř evangelistů nějak divně, sv. Marka jako pátera Škampu, sv. Lukáše co buclatého venkovana, sv. Jana co světlovlasého, něžného lyrického básníka. Ale když odevru Nového Zákona stránku 1, je mně vždy, jako by tu stál pavezník, zdvihnul svou hlasatelskou hůl a nahlas spustil z erbovního listu: „Kniha rodu Ježíše Krista, syna Davidova, syna Abrahamova. Abraham zplodil“ atd.!

Teď to vím, proč. Papež mně to pověděl, mně vlastně ne, ale deputaci italských šlechticů. „Pánové,“ pravil, „Ježíš Kristus miluje aristokracii. Dal toho důkaz tím, že *chtěl se narodit co šlechtic a také narodil!*“ Jako by bělmo mi sňal s očí — na první stránce Nového Zákona není tedy kus patriarchální tradice, nýbrž skutečný erbovní list a můj herold má právo na baret a na rukávy a na všechno. Lidstvo nosí tisíciletí nějaký náhled v sobě, než jej jednotlivec šťastně vysloví, a jednotlivý člověk chová dlouho něco v sobě jako neurčitý sen, až přijde současník a ukáže, že to skutečnost! Pívi IX. ovšem bylo pouhou hračkou přijít na to, že byl Ježíš hebrejským šlechticem, za prvé je co papež neomylný a za druhé je co člen hraběcí rodiny Mastai a) sám šlechticem, b) z rodu židovského, rozumí tomu tedy.

Čtyřicet šlechtických předků měl Ježíš, ačkoli neměl chválabohu zapotřebí ani jediného. On nebyl nulou k nulám, on náhle co obrovitá jednička předstoupil před těch čtyřicet nul a učinil z nich — ani to nedovedu spočítat. Teď je mi ovšem již hračkou po papeži jít o krok dál a určit vše do-

podrobná. „Od vyjití řeči, aby zase vzdělán byl Jerusalem, až do Krista *vévody*“, stojí psáno v Danieli 9, 25. A Izaiáš praví: „Nebo Maličkový narodil se nám a učiněno jest *knížetství* na ramenu jeho: a nazváno bude jméno jeho Podivný, Rádce, Bůh, Silný, Otec budoucího věku, Kníže pokoje.“ —

Když pánbůh už byl s tvořením vůbec hotov a ničeho důležitějšího více na práci neměl, stvořil, jak známo, šlechtu. Proč — nevíme my Češi podnes! A mezi národ hebrejský vsadil ji zrovna za Abrahama. „Sára, manželka tvá,“ řekl bůh k němu, „porodí tobě syna a nazveš jméno jeho Izák, a ustanovím jemu smlouvu svou za *úmluvu věčnou i semeni jeho po něm*.“ Patrně vysloveno tu *šlechtictví dědičné*. Zdá se tedy, že Abraham byl ještě prostým jen, ale loyálním občanem, jako my nebo vlastní jeho manželka Sára. Ale rychle se vše v rodině ujalo, co šlechtického. Starší syn Izmael, poněvadž narozem jen z „děvky“ Hagar, musil Izákovi dát ihned přednost a Izák už se nesměl dopustit ani žádné mesaliance víc, musil si vzít Rebeku, „dceru Bathuele, syna Melchy, ženy Náchora, bratra Abrahamova“. Zdá se ale, že tenkrát ještě u Židů nebylo rozličných stupňů šlechtických, že tam byli šlechtici všichni stejní, jako v Čechách samí „páni“ až do bitvy bělohorské, nejvýš „rytíři“.

Rytíř Izák měl tedy s rytířkou Rebekou dva urozené syny, Ezaua a Jakoba. Ezau byl jako většina našich kavalírů: probil, co měl, velmi brzy; za mísu čočky prodal na př. Jakobovi své prvorozenství. Arci zůstal šlechticem sám také, šlechtické almanachy znají ho s příjmím Edom, což znamená tolik jako „z vaření ryšavého“. Avšak Jakob byl nadál hlavou rodiny, lordem, a podobá se, že skutečně po šlechtickém žebříku vystoupil o špryslík výš. To byl již šlechtic pravý, mysl jeho nesla se vysoko, jak viděti lze již z jeho znamenitého vidění o nebeském žebříku. Předně koupil si tedy prvorozenství. Pak měl dvě ženy, jednu k levé a druhou k pravé ruce, a ty mu přenechávaly ještě také své služky, Lia Zelfu a Rachel Bálu, zrovna tak, jak nyní často šlechtičny přenechávají manželům své komorné a raději se

kočího drží. Také měl souboj, u potoka Jábok, a sice s andělem. Pak dostal v Bethelu erbovní jmeno Izrael. Víme dále, že byl představen králi Faraonovi, že mrtvola jeho byla balzamována a pohrobena zas v Chanán, v kryptě rodinné, — hotový šlechtic! Ukládal-li už také do anglické banky, nelze víc určit, ale bohat byl, velmi bohat. Pomocí pověstných oloupaných „prutů topolových a mandlových a javorových“ okradl svého tchána Lábana o tuze mnoho a soudím tedy, že byl Jakob už *baronem*, poněvadž u Italů slovo to posud znamená ničemu! Vskutku také podnes stávají se na mnohých místech židovští bankéři s velikou zálibou barony.

Škoda, že zde není místa, abych věc provedl. Myslím, že prvním hrabětem nebo grófem v rodině z Izraelů byla Jeho Milost pan Obéda z Rut; ale již vnuk jeho David stal se hned *králem*. Pak byla celá řada králů „z Izraelů“, až dokralovali, a ostatní až po Ježíše byli *vévody*. Dokázal bych to, že neklesli zas na hrabství zpět, nýbrž že zůstali na výši vévodské, i kdyby nebylo nahoře již citovaného svědectví Danielova. Zůstaliť vždy vůdci lidu *nejvyššími*, avšak jen u národů románských staví se hrabě nad vévodu, u Němců a tedy také u Židů vždy *pod*. Nemohu všechny vévody z Izraelů zde vypočíst, byli důležití, uvádím jen co příklad Jeho Jasnost vévodu Zorobabla, jenž vedl Židy zpět z babilonského zajetí.

Mesaliance neděly se pražádné. Vidíme to jasně na rodičích Ježíšových. Maria (viz zas genealogickou tabulku u evangelisty Lukáše 3, 23), „jsouc jediná dcera a dědička, nesměla dle zákona leč někomu z pokolení svého zasnoubena býti, tím také svůj vlastní rod najevo dala“. — „Tedy po obojí straně byl Ježíš syn Davidův.“ — Dle bible, dle našeho humoristického papeže a dle mne tedy: „Jeho Jasnost Ježíš, vévoda z Izraelů.“

A za pomoci dobrého Pia vysvětluje se nám tím nesmírně a netušeně mnoho! Rozumíme pojednou Betlému, kde byli zajisté tajní přívrženci královských pretendentů davidovských, rozumíme venkovanům pospíchajícím k jeslím,

rozumíme darům jich či desátkovým daním, rozumíme vraždě betlémských dětí, rozumíme třem králům, starajícím se o budoucí aliance, rozumíme „hvězdě“ (erb, jako astra v Japane), rozumíme putování Ježíšovu po zemi, rozumíme jeho smrti, rozumíme nápisu na kříži, rozumíme vůbec všemu!

A až se mně zase jednou stane, že půjdu do Nového Zákona, půjdu kolem první kapitoly sv. Matouše zkroušeně jako kolem portýrské lóže šlechtického paláce!

NĚKOLIK SKUTEČNĚ MOUDRÝCH SLOV
O SPISOVATELSKÉM HONORÁRU,

zároveň praktické upotřebení vyslovovaných zde zásad . . .

1871

Říká se tomu „honorár“ a je to hřích proti svatému duchu, ba víc: je to nesmysl. Míním honorár za díla spisovatelská, básnická atd. A připadám naň proto, že jsem tyto dny seděl celý večer ve společnosti mužů, kteří „se minuli s cílem svého života“ a stali se tedy českými spisovateli. Po celý večer nemluvili o jiném než o sobě, a mluvili-li přece o jiném, mluvili o honoráru. Že prý sice honoráry se trochu lepší, že prý Matice lidu platí i sedmdesát zlatých za arch, že prý to ale pořád nic není naproti skvělým poměrům jinde. Vydělat si jako Dumas nebo Scribe nebo Boz milion, to prý u nás ani nejde.

„Nu, to by bylo pěkné,“ pomyslím sobě (patřím totiž také k těm, kteří se minuli s cílem svého života), „abych nedovedl si vydělat milion, když jednou chci!“ — a počítám: „200 feuilletonů mohu přec napsat rok co rok. Dostanu-li za každý jen pět zlatých, nepotřebuju víc — ano potřebuju jen 1000 let a mám milion pohromadě! Začnu hned s neděle, poněvadž ale vím, že také najisto provedu, co jsem sobě pevně předevzal, nebudu bláznem a budu také ihned užívat intresů ze svého milionu, 60 000 zl. ročně — juch!“

Užíval jsem jich věrně po tři dni, přidělal jsem si stovku mimořádných dluhů a — to mne vzpamatovalo. Sedím jako polit studenou vodou. Abych se ale ještě líp, důkladněj a rychlej vzpamatoval, budu mít nyní sám k sobě krátké kázání. Ostatní mohou také poslouchat. —

„Můj milý, s cílem svého života se minuvší příteli! Čím-pak chceš vlastně být, spisovatelem anebo *prodavačem*? Ušlechtilý ruměnc tváří tvých mně odpovídá za tebe, jsi hodný hoch! Ano, buď si spisovatelem, a mohu-li ti radit, buď ihned spisovatelem dobrým; není to pranic těžkého,

máš-li talent. Říď se přitom jen dle vzorů dobrých, ale *ve všem!* Řekni mně, můj milý, mnoho-li dostal Pindar za tisíkový arch svých hymnů? Či můžeš snad, můj drahý, mně říci, mnoho-li dostal honoráru spisovatel rukopisu Kralodvorského? Víš snad, co vynesly Husovi traktáty a co Komenskému na př. Labyrint světa? Ty mlčíš, rozumím! Ano, byly to krásné časy, ty doby velkých myšlenek a čisté bezzištnosti, bohužel že minuly! Ještě trvaly v letech dvacátých, třicátých a čtyřicátých, jakož vůbec doba ta měla by vám všem být vzorem. Ovšem, přihodilo se i tenkrát už ledacos. Víme o jistém nakladateli, který spis spisovatelův honoroval jitrnicí se zelím, a je pravda, že spis ten přeplatil už tenkrát o dva špejly, kus střeva, čtyry loty nádivky a celou lžici zelí; ale kam došly spisovatelské požadavky ještě od těch dob, kam dospěly honoráry! Buď alespoň ty jiným, beztoho ti nebyly peníze nikdy nic platny!

Pranic se nedivím, dá-li si zlatník zaplatit prsten nebo švec boty. Ale básník! Cožpak potřebuje ku svému dílu kůže, dratve, floků, smůly atd.? Musí vysedět co učedník u svého mistra celá čtyry leta, než dostane za vyučenou, nebo pět let, když přišel do učení „bez peřin“? Nikdo nepředpisuje básníku, jak dlouho se má učit, on ví dle Geibla již vše, poznal-li celý svět, celou historii, učil-li se ode všech dobrých spisovatelů starých i nových, prostudoval-li cizí země a cizí jazyky, rozumí-li lidskému srdci a nejtajnějšímu jeho hnutí, dovede-li vyjádřit slovem i to, co sobě doubrava v dřímotě šumí, a dovede-li opanovat přírodu a lidstvo, — víc nepotřebuje! A od *koho* pak chce peníze za své dílo? Objednává si je někdo u něho? Nikoli, on pracuje z vnitřního popudu, on *musí* básnit, on sám má nejvyšší radost ze spředených svých snů — potěší-li pak ještě někoho jiného, je to náhoda, ne úmysl. Není to hanba, když chce brát básník dvacet zlatých honoráru za arch písní, které ho nestály pranic? Nebo když člověk, který se povznese nad oblaky, kdy chce, který dá do jedné řádky celou „stříbrnou řeku“, do druhé „rubíny a perly“, do třetí „démantovou horu“, do čtvrté celé „kříšťalové nebe“, také sobě vedle toho ještě přeje dvou ušpiněných

desítek? Když člověk, který v zimě může, kdykoli chce, nechat si růže a fialky kvést, slavíka a labuť zpívat, který dovede „širý okeán a všechna slunce a hvězdy“ házet sem a tam, který je králem, kdy a jak dlouho chce, sníží se až k tomu, že nabízí kupci kněhkupci svůj rukopis prodejem? I fuj!

Jak krásné, důstojné a poetické bylo by, kdybys co spisovatel dostal za dobrý román na př. dva hrnky vonné bazalky nebo za svazek povídek vladislavský groš na šňůrce; kdyby ti při druhém vydání nakladatel tisknul vřele ruku a při desátém nakladatelova dcera dala před maminkou hubičku! Jak vznešený bys byl, kdybys se spokojil pěknou noticí v časopise, epithetem „nadaný“, „pilný“, „náš“, výhlídkou na posmrtné „Pokoj popeli jeho“, svatoborským pomníkem na hřbitově a umělecko-besední tabulkou na domě, v němž jsi po deset let pil denně tři holby a jednu malou! Je ovšem pravda, že malíři, sochaři a jiní umělci také žádají honoráru za své práce, ale cožpak jsi opice, můj drahý? Ani by ti nebylo zdrávo, abys měl mnoho peněz! Žil bys dobře, musíš ale mnoho sedět a rozstonal bys se. Pak také pomni, že co básník jsi „věčným jinochem“ a že není dobře, když mladý člověk má peníze v ruce! Děkuj pánu-bohu, že jsou dobří lidé, kteří peníze berou obětovně za tebe, a buď jim za to vděčen. Víš, že se těm lidem říká „nakladatelé“, a až ten tvůj nakladatel vystaví si čtvrtý dům, můžeš se v nadšení a rozradostněn procházet po protějším chodníku — poznal jsi pak, žes nebyl živ zbůhdarma, že jsi skutečně prospěl lidstvu!“ — —

Dixi! Cítím, že kázání působilo dobře. Jsem teď klidný a půjdu ku svému nakladateli, aby mně půjčil ještě jednu stovku. Nepůjčí-li, udělám mu budoucí neděli skandál!

„Co je, je rozumné,“ praví Hegel, z čehož ale pranic ne-následuje pro faktum, že jsou už nebo že jsou už zas v Praze vegetariáni. Kdo by snad slovu nerozuměl a zmíněné vegetariány nebo vegetabilisty měl za zvláštní druh voj-ska, nebo za novou náboženskou sektu, nebo za nový řád mnišský, bude mně především povděčen za výklad.

Vegetariáni jsou muži (mohou to být také ženy), kteří žijí v náhledu, že požívat mrtvol zvířecích je naprosto nezdravo, mrtvol bylinných naprosto zdrávo. Vegetarián dostane se při pohledu na pekáč jahel do nadšení, při pohledu na mírku otrub se mu sbíhají sliny v ústech, a když spatří na husím sádle pečenou jitnici, odvrací se s opovržením. Vegetarián je muž zbožný, který dobře ví, že v modlitbě páně je řeč jen o „vezdejším chlebě“, ani muk ale o vezdejším mase — leda v „neuveď nás v pokušení“. Vegetarián dovolu-je sobě „ze zvířecího těla“ požit nanejvýš trochu mléka, poněvadž toto pochází ze „živého těla“, a dokazuje tím, že tygr je vlastně také vegetariánem, když ze své oběti nejdřív vystřebe krev ještě teplou. Zkrátka, vegetarián, poněvadž je spolkem pro trýznění zvířat zakázáno vykousnout si beefsteak z živého vola nebo ukousnout kapounu hned na dvoře prsa, nejl raděj vůbec žádného masa a jí jen stravu bylinnou či vegetabilní. To prý prodlužuje život a udržuje zdraví, neboť latinské „vegetus, a, um“ je po česku „zdravý, á, é“ nebo „čilý, á, é“. A teď víte, co je vegetarián, a že jsou lidé, kteří ze samého strachu před smrtí — umírají každý den, věděli jste už dříve.

Jsem také zbožný, ale jinak. Vzpomínám si se zbožnou hrůzou, že Adam byl jen proto vyhnán z ráje, že kousl do vegetabilie. Jsem vůbec člověk náhledů velmi smíšených a

přeju si také stravu velmi smíšenou. Nejsem proti zelí, ale chci mít dobře uzené maso k němu, nejsem proti ovoci, ale k brusinkám chci mít jelení kýtu (může být také srnčí) a k pečeným kaštanům přeju si moráka s hodně dobrou nádivkou. Mám zuby pro byliny i pro maso, proč bych měl těch pro maso ukrutně zanedbat! Řekne-li mně někdo, že buddhisté nejedí už tisíce let masa a čínští kuli že jsou přec nejvýdatnějšími pracovníky, pomyslím si: „Vždyť já nestavím železnici Pacifickou!“ — poví-li někdo, že gorila má obrovskou sílu, v ústech strašný hryz, a přece že žere jen vegetabilie, podívám se do zrcadla a pomyslím si: „Nu ano — gorila!“ Takto ale jsem tak svobodomyšlný, že když mám pečení, dovolím sousedu, aby měl třeba suchou kůrku. Kdo chce jíst *jenom* byliny, ať jí — že ne?

Nové to učení právě není. Nepoukazuju ke karmelitánkám na Hradčanech pražských, které dle řeholního pravidla jedí jen zeleniny a mastí je olejem, nepromluví o ascétech v syrské poušti, kteří čas svůj vyplňovali hledáním kořínků, modlením a chytáním much, ba nevzpomenou ani „buchtojedlých“ Slovanů, kteří ustupovali Němcům a ustupují Maďarům. Připomínám jen největšího vegetariána, který kdy žil, Newtona — jenže nevím, byl-li geniální už před chlebem z otrub nebo teprv při něm. Londýnská Vegetarian-Society pracuje už několik desetiletí na proselytech, pražští vegetariáni prý doufají, že vzrostou *hned* do tisíců. To bude mela! Už dnes ráno, když jsem přicházel na Václavské náměstí, kde stálo na sta vozů vrchovitě naplněných zelím, bylo mně tak krušno, jako kdybych vcházel do koncertního sálu, v němž se má provozovat „hudba budoucnosti“.

Ty proměny! Neříkám, že vyhynou všechny kuchařky, to by bylo příliš hrozné, ale umění kuchařské — to nejvznešenější umění lidské — vyhyne jistě! Nejženálnější recepty omáčkové upadnou v zapomenutí, nejduchaplnější nádivky — — celá jedna kultura zase zhyne! Ovšem, vše, co patří k bylinám, na př. knedlík, je vegetabilní, a mohly by se tedy vynalezat nové druhy. Ale vegetariáni pokročí jistě ještě dál: uříznutá kapusta je už také mrtvolou, třeba kapusty požit

hned od hlíny tedy! Poesie zhyne, neboť jakž mne může těšit skřivan, jehož animální bytost mně znesvěcuje pšeničné pole masitou svou písni? Jakž mohu se dívat na zelenou louku jinak než s laskominou! Ledaže známé národní písní přiroste sloka: Až já budu k hrobu lízt — kdo tě bude, trávo, jíst!

Rádný vegetarián opovrhne tabákem — rakouské finance zhynou. Vegetarián nemiluje soli, snad ani attické ne, a svět nebude ani slaný ani mastný. Nepožívá koření nebo vína a nebudem vyvážet za ně peníze do ciziny; nepije piva a němečtí akcionáři v Plzni zbankrotují — my nebudem vědět kam s penězi! Ovšem, otruby jsou pro náš náhled ještě divným prostředkem pro zvelebení lidstva, ale „bahnem k světlu“, jak zní heslo — rejže. Lidstvo a lidé předělají se zcela. Teď nalezájí lučebníci v lidském potu jod, rtuť, mošus, kafr a opium, v dechu fosfor, v kůži dusičnan stříbrnatý, pánbůh ví, co najdou pak! Nejlíp by bylo — a podávám skromný návrh ten k laskavé úvaze —, kdyby se všem lidem na světě vylámaly ty jisté zuby. Trochu obtížná snad operace při patnácti stech milionů lidí, ale pokračovat v tom jen po několik pokolení a dle Darwina už to pak půjde samo.

Třeba především zorganizovat spolek. Při spolku jsou tři věci hlavní: předseda, pak spolková pečeť se symbolem, pak slavnost svěcení praporu. Co symbol bych navrhoval fizulový lusk, jeť nejprv vonným, motýlovým květem, pak živnou krmí, pak vyschlou slupkou, zrovna tak jako člověk. Ten symbol by se mohl vyšít na jednu stranu praporu — svěcení tohoto musí se dít na Zeleném trhu —, na druhou stranu ať přijde podobizna souseda Priessnitzova, jenž se jmenoval Johannes Schroth a vynalezl „semmelkuru“. Jakkpak kdybychom dali Johanna prohlásit za svatého? Papež přijde prý beztoho do Prahy, snad se sám stane předsedou vegetariánů — on je velmi rozhodně proti všemu, v čem je „anima“.

Jen co pak tak najednou s řezníky! Ovšem, mohou se stát mediky, aby neupustili od svého; ale i to zaopatření bude jen dočasné, neboť lidé budou pak tak zdraví, že budou umírat už beze vší lékařské pomoci. — Musíme o tom přemýšlet, cože s řezníky.

1872

I

Již je nejvyšší čas, abychom sobě také v českém písemnictví všimli zjevu, zcela nového zjevu, o němž se už v cizině dosti mluví: míním medicínky, čili lékařice, čili lékaře ženské. Jenže jsem se už také dosti kvůli nim nazlobil. Vystoupí vám právě tyto dny německý profesor, vědátor a autorita, a prohlásí se přímo proti tomu, aby děvčata študovala na doktorky medicíny! Praví, že prý nemůže pochopit, jak mohou děvčata jisté medicínské přednášky poslouchat zároveň s mladými mužskými, a pomyslit si něžnou ženu u pitevního stolu že vůbec ani nedovede. Chudák — ale odflekнем ho!

Já pro svou osobu především uznávám srdnatost, jaká se jeví v tom, že když byly posud ženské jen pomocnicemi ku porodu, chtějí být od nynějška také pomocnicemi k smrti, že chtějí stejně s mužskými „vybírat mejto za přechod do jiného života“, že chtějí rovněž jako mužští obohacovat vědu a hřbitovy a rovněž léta se učit latině, jazyku *mrtvému*, a tedy jedině způsobitelnému, aby pomáhal těm, kteří umřít míní! A vzpomenem-li sobě, co už lékařský stav zažil posměchu, co ve všech literaturách panuje proti němu špásů, vtipů, průpovědek, epigramů a jiných neslušností, objeví se nám náhlá srdnatost posud tak jemně citlivého, skoro rozbrečeného pohlaví tím skvěleji. Přitom ale zároveň a honem podotýkám, že bude-li v mých slovech nějaký vtip, tak zvaný kousavý, nebo satira, tak zvaná louhová, *není to ani vtip a nápad můj*, nýbrž lidí zcela jiných a literatur zcela cizích, a že se mně jen tak nějakou náhodou schválně připltěl.

Jsem zcela pro doktorky. Na umění lékařské má přece celý svět své právo, a jaký je to ráj, v němž je zapovězený strom, a jaká by to byla emancipace, z níž by bylo vyloučeno

některé umění! Očekávám důvěrně, že příroda, která už přes 6000 let svá tajemství lékařům skrývá, náhle je teď zjeví nějaké zvědavé blondýně, neboť dáma dámě ani nedovede zamlčet tajemství, povídají. Ale posavadní praxe učí, že není ani potřeby, aby lékař všechno věděl, a konečně se přec dotyčná blondýnka z medicíny snadno za jedinou hodinu doví víc, — než dovede pak za celý život zapomenout. „Ducha medicíny snadno pochopíš: prostuduješ celý velký i malý svět a pak necháš všechno jít, jak se pánu bohu líbí.“ Proč by nedovedly také ženštiny nechat všechno jít, jak se pánu bohu líbí? A nepovídá se, že všichni posavadní lékaři jsou vlastně slepi, že přikročují k loži se zavázanýma očima a napřáhnou smrtící své umění: trefí-li nemoc, je po ní, trefí-li nemocného, je po něm. V prvním případě se řekne, že lékař zvítězil, v druhém se řekne, že pánbůh tak chtěl. Ženské jsou zbožny a oddají se tak snadno do vůle boží, a co se týká té sleposti, mají zajisté talent. Není Amor také slepý a ne-umějí jím výborně zatočit? A není týž Amor dítětem a nebudou tedy ženské výborny zvláště při nemocech dětských? Nemusíme zvláště při „chorobách srdce“ očekávat pravé divy? A není Štěstěna sama ženskou a nebude svému pohlaví přát? Není vůbec známo, že každý „nový“ lékař činí pravé zázraky, a nebudou lékařky něco zcela nového? Ano, mějme důvěru v lékařky, copak nás to může stát, nanejvýš život! Vždyť budou smět zabíjet jen nemocné, žádného zdravého, a nemocný už nyní je každý „ve velkém nebezpečí“, jakž tvrdí každý lékař — zcela bez satiry na sebe. Já mám důvěru obrovskou, a jakmile bude první lékařka, ihned si ji zavolám a dám si od ní ostříhat nehty na pravé ruce, na levé to dovedu vždycky sám.

Jen jak se budou lékařky při svých návštěvách chovat! Přívětivy budou ovšem a přívětivost je u lékaře hlavní ctnost. Ale budou-li jen mít také vlastnosti extra přívětivé, takové ty jisté, k jakým radí na př. Goethův Mefisto! „Buď jen hezky vzrostlý,“ praví k žákovi, „tvař se tak napolo hodným, pěkně stiskni ruku, když tepnu zkoumáš, chytni nemocnou kolem beder, podívej se jí lstně a ohnivě do

očka — —“ Až se mně bude některá lstně a ohnivě do očka dívat! Stalo se už, že pouhý takový pohled uzdravil! Ale s honorárem bude zle, honorovat dáme návštěvu je věc tak choulostivá. Avšak to se poddá! Bude se jim dařit dobře, sedm pokojů budou mít snadno, skoro tak snadno jako jich pacient tu jistou komůrku, „šest stop hlubokou, tři stopy širokou“. Ani *tam* ale nebude pacient od své lékařky ještě opuštěn, dámy navštěvují hřbitovy rády; jen muž je necitelný a lékař nejde nikdy tam, kde by našel svých pacientů právě nejvíc.

Nechají se lékařky, když samy onemocní, léčit od lékařů? Myslím, že ano, vždyť je samovražda zapovězena. Budou se také *vdávat* lékařky? Těžká odpověď! Ono ovšem rozmnožování lidstva lékaři ani nepřisluší, ale vždyť z těch dětí, budou-li pořádně vychovány, také mohou býti jednou zas pacienti! A ono bude pacientů tak potřebí! Pomocí statisticky přebytečných ženštin vzroste počet lékařů do nekonečna, nastane ono krásné, velké „umírání lidstva“, o němž se poetům posud vždy jen snilo, epidemie naprosto přestanou co zbytečny, a přece sv. Petr, syt neustálého otvírání nebe, nechá vrata nebeská již raděj dokořán. To bude gusto!

Arci je také možno, že mužští pak ženským přenechají lékařství zcela, jako jim už teď přenechávají podřezávání kuřat, paření živých raků atd. Nu dámy si to zastanou, a až některá doktorka umře „na spásu celého lidstva“ — zrovna jako Kristus —, ulehne si zrovna jako hrdina Leonidas: „kolem sebe mrtvolý zabítých“.

II

Kdosi mne žádal, abych, jako o lékařkách, psal také o kněžkách a právníčkách, — copak mám obrat všechny epigramatisty božího tohoto světa? A on mnil přitom ten kdosi, že jsem psal vlastně proti doktorům, ne proti doktorkám, — copak jsem snad tak lehkomyšlný, abych je ještě dráždil, ty zuřivce proti lidskému životu?

Konečně, pročpak by nemohly být ženské také kněž-

kami?! Ona sice není nouze o kněze — dokud „stůl páně bude pokryt pečení a vínem“, přihlásí se vždycky dost kandidátů; ale přece pochybuju, že by kněží sami byli proti rozmnožení svého stavu, že by nepřijali kněžky s otevřeným náručím! Nejchudší kaplánek vám ani nemukne, když mu dáte na faru k výpomoci nějakou, jen trochu hezkou kaplanku. O povolání nemůže být nejmenší pochybnosti, bůh lásky založil nám náboženství naše, a dámy vždy pánbička toho vyznávaly, jenže ho jmenovaly při nedostatečných svých posavadních vědomostech bohosloveckých Amorem a nemyslily si ho s těžkým křížem, nýbrž jen s křidýlký. *Kázat* dámy zajisté dovedou, ba mají k tomu mnohem větší talent než muž, a jak krásně dovedou kázat na př. lásku k bližním! Muži se často přihodí, že s kazatelny dvě hodiny mluví, až mu všichni posluchači usnou a teprv při posledním slově sebou trhnou a řeknou: „Dejž to —!“ Kázání jeho je pak jako epigram: poslední slovo je na něm to nejlepší — a takového resultátu kazatelka se také domůže! Ona dovede kázat třeba celý den, a usne-li posluchač, ona mu to ani nevěří! Bude výborným strážcem svých oveček: bdělá, když usnou.

Rovněž rády a ochotně budou dámy naslouchat tajnostem v zpovědnici jim svěřovaným, zrovna *zábavou* jim to bude. Přitom se ani jediná nedostane pro přílišnou mlčenlivost do nějakých malérů nepomucenských! Ach, bude nám blaze! My lidé jsme stále dětmi a stále potřebujem chůvy. Posud nám byli chůvami jen kněží, nyní budou jimi také kněžky, a ty dovedou pohádky vypravovat ještě mnohem líp a budem se přitom ještě mnohem krásněj bát. O jak důvěrně budem klást hlavu svou do lůna církve!

Jen kdyby už to bylo! Jeptišek máme sice už dost, ale vypadají smutně a chodí s tak zbožně sklopenýma očima po ulicích, jako by nemohly nikomu do očí se podívat. My chcem veselé, boubelaté kněžky, jako jsou boubelati naši páteři. Aby se jim nemohlo vytýkat, že nic nedělají, aby dělaly již dost, když nosí své vážné tělo! Přitom vyslovuju odůvodněné přání, by přijímání do ženských alum-

nátů dělo se přísně, s výborem, jako se hledí na pěkně rostlé mladíky u přijímání do alumnátů mužských. Jen hezký výbor, aby měl každý pánbůh z něho radost, ať už je katolický nebo protestantský, sjednocený nebo nesjednocený!

Přijdou-li kněžky také do nebe, ovšem se neví. Jedni říkají, že „manželství uzavírá se v nebi“, druzí, že „v nebi není manželství žádné — ženských sice tam dost, ale žádný kněz“, — kdož to rozsoudí! Pod cvícnem bývá vždycky tma, i pod svícnem ctnosti! Zlomyslní lidé vypravují o mnohých kněžích, že prý rádi svádějí ženy svých blízních; budou-li mnohé kněžky rády svádět muže svých blízních, bude to jux!

U nás dovoluje se svobodomyšlně již i židům, aby směli v neděli provádět obchod, a to třeba s krucifixy, proč by se nemělo dovolit křesťankám, aby se staly theology! Hůř bude s právnictvím. Ne snad že by ženy neměly citu pro právo, ale mají citu *příliš mnoho* a právník nemá mít *pražádného* citu, jakpak by mohl při každém prohraném procesu vyhrát jen on, jakpak by mohl právo prodávat a jak by mohli právě ti, kteří jsou zcela v právu, bát se tak zvaného „dobrého“ právníka nejvíce! „Kněz se modlí za všechny, voják bojuje za všechny, sedlák oře za všechny, a advokát — sní všechny.“

Corpus iuris je „tak tučné corpus“, a co je příliš tučno, je nezdrávo. Také není právnictví příliš slušné zaměstnání pro dámu, neboť je známo, že po každém dokončeném procesu stojí tu jedna strana zcela naha a druhá svlečena až do košile. Ba ani elegantním právnictví není: právník nemůže ani rukavičky nosit, protože má ruce pořád jen v kapsách svých blízních. A pak — bude chtít dáma dokazovat nevinnost těch, kteří si nakradli dost, aby si mohli zaplatit obhájce? Bude chtít chodit do těch smrdutých kriminálů, kde i sama bohyně spravedlnosti je celá nemocna a každého rána se ptá: „Pane bože, jakpak sem přicházím?“ Bude chtít být soudcem, neodvislým soudcem? Nebude se chtít provdat a nebude pak manžel přijímat dary místo ní, jako se

stalo roku toho a toho jistému soudci v Londýně, že byl nesmírně spravedliv a dary že brala jen žena jeho?

Ovšem — snad to přece všechno půjde, studium je sice velké, „když jsi vystudoval práva, musíš studovat ještě soudce“, ale konečně není přec tak těžko být právníkem, těžko je jen — být spravedlivým. A přál bych si, aby dámy věnovaly se doopravdy právům, aby se již zmocnily všech tří fakult, pak budeme moci alespoň říci, že dědictví Evino je konečně naplněno, že *jablko dokonalo úkol svůj*: podrobilo kněžím naše činy, advokátům náš statek a lékařům tělo naše. Celá budoucnost naše bude v něžných rukou ženských, ženská něžnost nás svlíkne z kabátu, pak nás zabije a pak nás sprovodí v ornátu až k bráně.

1872

Nikde nic živého, nového, ani v novinách ne! Vy teď právě píšete zas o té „otázce ženské“, jak vidím; prosím vás, nač!? Věc ta se vyvine zcela přirozeně, a kdybyste byli tak duchaplni jak já, věděli byste již dnes, jak budem v ohledu tom vypadat na př. za padesát let. Já to vím dopodrobna a sdělím vám to, chcete-li.

Dejme tomu, že budu za padesát let ještě živ, totiž tělesně, — o duševní nesmrtelnosti mé nemůže být žádné pochybnosti. Pak tedy, po padesáti letech, vzbudím se ráno již co člen „slabého krásného pohlaví“, neboť pojmy budou pak již zcela převráceny. Nechám se ufrizírovat, namastit voňavkami, nabarvit bílými a červenými líčidly a vyjdu si na Příkopy „dělat dojem“. Mnoho ho již nenadělám, při devadesáti letech, ale krásné pohlaví se chce i tenkrát ještě líbit, když se už nelíbí. Potkávající dámy budou samy pozdravovat, galantně se vždy vyhnou a sejdou s chodníku, třeba do bláta. Vždyť mají silné boty, my střevíčky jenom!

Zastavím se před výlohou firmy Grégr a Dattel. Stará firma, dobrá firma! Ale výloha je už od včerejška, je mně známa. Nic nového — „Jak se má žena chovat, když se uchází o ruku mužovu“, vedle kniha „Je-li rozumno zavádět emancipaci pohlaví mužského“, pak spis „Důvody, proč generálky rakouské v poslední válce musily překonat generálky pruské“, pak „Návod, jak se má muž chovat, nežli slehne“ atd. Také z výtvarného umění nic zvláštního. Leda zde to tableau „účastnic nejnovější výpravy k severní pólce“, samé to věru silné, mohutné ženy! Pak fotografickým způsobem zhotovené, plastické vyobrazení (soška) nové pražské katicy.

Jdu dál, k nejbližšímu nároží. Stojící zde policajtky

ochotně odstoupí. Ale oznamy jsou praobyčejny, nic pikantního. „Do Volšan se přijmou dvě hrobačky“ — „Hledá se silná ponocná“ — „Hledá se zachovalý mladý muž za panského“ atd. Ohlídnu se — právě tu pomocí svých slu-nečníků ženou dvě četnice houf mužských před sebou. Mužští hledí k zemi, mnozí mají tvář zahalenu rouchem. „Copak udělali ti neboží?“ ptám se policajtky. — „I toulá se to ještě po desáté hodině samo po ulicích!“

A vznáším se zase dál. Po ulicích nesmírně živo, od hlavy až k patě. Nahoře po střechách lezou odvážné pokryvačky a kominičky, dole drnčí omnibus za omnibusem, vysoko na jich kozlíku trůní kočky, vzadu u schůdků metelí se konduktorky. Teď syčí také uliční lokomotiva s vlakem kolem — co taková ředitelka parostroje nebo taková topička za celý den zkusí! Vtom všechno vážne, všechno hrne se na stranu a rozevívá prostor. Prostředkem drnčí stříkačky, trubky hasiček znějí tak úzkostně!

„Kdepak to hoří?“ ptám se známé mně dámy.

„V kasárnách dělostřelkyň.“

„Ale račte mně říci, tak málo dnes vidím starých dám na ulici — za dávných let jsme říkali babičky, také baby. Kde jsou?“

„Vždyť je dnes zasedání sněmu, jsou tam — kde by byly!“

„Ach ano,“ udeřím se do čela; zapomněl jsem zcela, nu ovšem, teď nám mužským do sněmu nic není! Náhody, že dáma se mnou mluví, používá mladý kytkář a nabízí jí růže, z nichž má dáma patrně mně nějakou koupit.

„Že se nestydíte, chlap jako hora, nemoh byste putnu nosit?“ osopí se na něho dáma.

Rozčehnáme se. Jak zvláště vypadá teď ta „Mužská třída“, bývalá „Ovocná ulice“! Ty firmy! „Antonín Procházčín, Putzmacher“, „František Proščin, modista“, „Josef Landin, modista“ — člověk by myslil, že je někde na Rusi, kdyby nevěděl, že ti obchodníci mají jmeno dle toho, které ženě náležejí. Právě tak jako tamhle „Václav Zubatý“, „Jan Dlouhý“, „Jiljí Červený“ atd. Avšak teď si vzpomínám — dnes je slavnost v Prokúpkově, novém díle města za Proko-

povem, jenž vyrostl za Žižkovem. Odhalují tam nový pomník, postavený vojačkám, hrdinně padlým za poslední války. Tak rád se dívám na vojačky — vezmu si drožku!

Přistoupím k drožce. „Jedte se mnou na Prokūpkov.“

Drožkářka se na mne koukne, přendá si dýmku do druhého koutku úst, pak řekne: „To by mně takový dědek za to stál — až na Prokūpkov! Tamhle Mářa, ta snad pojede, beztoho nemá ani na seno pro kobyly!“

Co dělat, muž je tak bezbranný, jdu k Máře. Mářa jede. Jedem celou hodinu, je tak daleko, a když slízám, žádá drožkářka podle „nově upravené taxi“ desítku za jízdu a ještě dva zlaté „do punčochy“. Zaplatím, co chce, byla by hruba a kdopak by se mne zde ujal!

Je to pohled na ty ozbrojené řady! Právě amazonky, vesměs bez ňader! Vtom — strašný, zoufalý výkřik, vyražený z tisíců hrdel najednou!

A hned potom divoký útěk do vedlejších ulic za ohlušujícího kvikotu, odhazování zbraní, volání o pomoc, pronikavý křik, nářek — —

Z kanálu byla vyskočila německá myš.

1872

Byl jsem dnes ráno v Chuchli, neboť mne byli požádali, abych si prohlédl nejnovější pražské „divadlo pro lid“, jak známo šestadvacáté. Zlobil jsem se. Přec už Praha rozkládá se přes více než dvě čtvereční míle — strašně se teď žene lidstva sem od té doby, co jsou Čechy, Morava a obě Slezska zase zcela česky a co jsme si za Chebsko také vyměnili a počestili obě Lužice —, a teprv 1 velká opera, 1 opera lyrická, 2 divadla pro operety, 4 pro velkou činohru a toliko 26 pro lid! Vždyť se lid chce přec bavit, vždyť již tomu hezky dávno, co kapitál a práce úplně se spolu vyrovnaly, dávno je uznáno, že do odměny za práci náleží i bezplatná zábava! Všech 132 politických deníků pražských mělo by se té věci rázem ujmout. Zákon, že všude, kde se zakládá nová čtvrť dělnická (domek a zahrádka pro každou rodinu), má se lidu ihned založit mimo školy, veřejné sady, lázně, průmyslové a umělecké museum a veřejnou koncertní síň také jedno divadlo, ten zákon je již přespříliš zastaralý a nestačí. Máme přec výborných herců z toho půltisíce venkovských divadel vždy teď nazbyt, náš Shakespeare a český Molière hrají se po všech divadlech světových, plodných spisovatelů nových je zrovna celý pluk, proč nevyužítkovat sil těch řádně! Bože, když si tak myslím sto let zpátky, to malé prozatímní divadélko, těch deset dobrých herců v něm — ale ne, nemáme práva na úsměch, ty doby byly sice chudé, ale pohnutlivě chudé, poetické!

Podíval jsem se ještě, jak právě si volili chuchelští občané politické a policejní úřednictvo své — mne ty věci pořád ještě intresují —, a pak jsem letěl pomalu domů. Má „společnice“ Baruška (před sto lety říkalo se ještě „služka“) trochu málo mně namazala stroj mého balónku,

kolečka nepříjemně vrzají; požádám společníci Barušku, aby slyšela na universitě pražské přec také ještě přednášku z fyziky. Takto se to ale letí příjemně. Vzduch je vlažný a příjemný, pohoda také potrvá. Od té doby, co je vodstvo české úplně zregulováno a dřív již holé stráně zase lesy pokryty, není počasí víc tak skákavé a proměnlivé. Máme to co děkovat výtečným plánům inženýra V.; byl mně milým přítelem a jeho bronzový pomník stojí na náměstí Resselově. Největší jeho dílo je vskutku světové unikum: zříditi kruhový kanál kolem celých Čech, zadržet v něm všechny vody, co jich v zemi potřebujem, a pouštět do ciziny jen přebytek; jaká to myšlénka a jakž se zdála z počátku zrovna nemožnou! Nyní, kdy topíme a svítíme již jen vodou, vidíme teprv, jaký to dar. Vodovody na vodu sladkou jsou také četny, stavěny přímo s nádherou starořímskou, a město květe. Arci si můžem nyní z peněz svých krásné podniky dovolit, vždyť od těch dob, co ženevská schůze dekretovala, že v celé Evropě nesmí být pražádného vojska, máme peněz i pracovních sil hojnost. Jen ne zase plýtvat! Vystaví si teď Praha nové jatky za Vysočany z pouhého mramoru dle cenou korunovaného plánu — to je přece snad mnoho!

Letěl jsem, jak pravěno, zcela pomalu, měl jsem času dost. Ovšem vycházejí teď Národní listy, 112. ročník, čtyřikrát za den a dvakrát za noc, teď píšu šest feuilletonů denně (řádku za dvě kopy českých grošů), ale jak se teď „píše“! Přiletím domů, sednu k aparátu — ještě před osmdesáti lety měli jsme „psací stolky“, hehe! — a ihned telegrafuju článek zrovna do tiskařské mašiny; dobrý stylista je s článkem za pět minut hotov. Přitom nevidím redakci celý rok (administraci jen každého prvního) a pracuju, i když cestuju: vezmu si svůj aparát s sebou, připevním drát jeho kdekoli k drátům telegrafickým a je to. Ovšem, kdyby neměly Národní listy té výhody, že zprávy pro ně mají po celém světě přednost i před notami diplomatickými, nešlo by to.

„Ha-hoj!“ zahulá to na mne, a právě přede mnou tře-

petá se balónek v zemských barvách. Poznávám na něm sedícího, je to můj dávný přítel dr. Š., s nímž už přes sto let večer co večer konám u Ježíška společné studie. Byl dlouho ministrem české spravedlnosti, musil ale pak odstoupit, neboť byl v jakéms mně nepochopitelném návalu neliberálnosti prorazil zákon, že „nemluvňata nesmějí se brát do divadel“. Avšak pro své velké zásluhy o vlast vůbec a pro zmíněné společné studie se mnou zvlášť je teď ministrem české astronomie.

„Servus, triangle,“ povídá, „hledám tě.“

„Co chceš, starej?“

„Vláda se usnesla, že dá ještě jednou zvážit čtvrtý měsíc Saturnův. Musí se to dít z australského ostrova Hiuty, a poněvadž ty jsi v Australii už jako doma, žádá tě vláda, abys se sdílel ve výpravě.“

„Hiuta? Hm — špatné pivo!“

„Vezmem plzeňské s sebou.“

„Nu tak třeba!“

A rozletíme se.

A zas křičím já „ha-hoj!“ Spatřil jsem tu náhle mezi litařícími přítele Baráka. Má pod balonem bednu a spěchá.

„Co to neseš?“

„Něco extra — ale nemám času!“

„Honem, co?“

„Podařilo se mně v Římě získat mrtvolu posledního papeže — nesu ho vycpaného co dar pro české museum.“

Neunavný člověk! myslím si a vyhýbám se velkému stroji, nesoucím novoměstské mrtvé za bývalou Strahovskou bránu, kde, jak známo, teď své mrtvoly spalujem. Letím zas pomalu dál a nořím zrak do obrazu pode mnou se prostírajícího. Krásné město. Čarokrásné! To obrovské nábřeží od Hodkoviček až k Libni a od Chuchle až k velkolepé naší zoologické zahradě u Holešovic! Ty široké ulice, ta krásná náměstí se sady, fontány a pomníky! Na Vyšehradě ten Slavín — ovšem, za čtyřicet milionů může se něco postavit —, na Karlovu náměstí ty nevídané jinde budovy, na jedné straně po celé délce museum, vytříbený sloh řecký, na

druhé straně po celé délce a v nejelegantnějším českém slohu Umělecká beseda s nejbohatší obrazárnou ve světě.

A zde to místo, s temene Petřína až do Starého Města — perla světa! „Národní“ divadlo, paláce a zase paláce, živá řeka a na Petřínu ten chrám obrovský, jež jsme zbudovali velduchům všech národů, — jediný na světě! Nahoře na výstupu vrchu lesknou se bílé, mramorové jeho formy; překrásné, rozmanitě větvené schodoví splývá od něho až dolů k patě vrchu a zde se zakončuje v obrovskou bránu vítěznou, větší, krásnější než pařížská Arc de triomphe. Zde klekají cizinci a modlí se.

A ty krásné ostrovy v řece! Ale to mne mrzí — už přes sto let mluvím do Pražanů, aby všechny tři ostrovy spojili si mosty v jediné místo zábavné, a pořád nic! Ale vím co! Včasnou a šťastnou špekulací na české saliny dobyl jsem sobě nějakého toho milionu — udělám to zde pro Pražany sám. Ti budou mít radost!

LÁSKA
VE VÍDENSKÝCH INSERTECH

1869

Mezi prostředně „dobrým“ a prostředně „špatným“ člověkem je vlastně tuze malý rozdíl — skoro jen forma jej činí. Když jsme formu zachovali, jsme dost velkými jezovity, že sobě už tak leccos odpouštíme. Také konečně můžem sobě „leccos“ odpustit, neboť rozpor mezi „ctností“ či lidským zřikajícím se ideálem a lidskou žádající přírodou je skutečně posud nesmyslně napjatý; ani není toho člověka, který by v zápasu nepodlehl a — nepodlehl rád. Přece ale „forma je forma“, řekl by i neforemný Ezop, a veřejná slušnost není věcí zbytečnou. Francouz velmi mnoho dovoluje sobě na jevišti svém, avšak že smělost jeho má formu, i rigorosní české obecnstvo divadelní snese francouzskou hru dosti peprnou.

Vídeňák sobě hraje také na Francouze, což bychom mu odpustili, ale to mu nemůžem odpustit, že sobě hraje tak nešikovně. Vídeň má na př. také svou veřejnou, všude se skvějící „demimonde“; ale kaluží parfumovanou a dřevotěpskými drtinami pudrovanou. Vídeň má také svou „fešnost“, s cylindrem geniálně v týlu; ale s úsměvem blbosti na tváři. Vídeň má také své „cocodetty“; ale nejen v salonech, nýbrž i v insertních sloupcích čtenějších časopisů — tam by pařížská cocodetta nezabloudila nikdy! Ve Vídni bylo už více tiskových procesů pro veřejné insertní pohoršení než pro politiku.

Amorety sobě u nás v insertech českých ještě nezahrály, spíš kladiva tam bušila. A objevilo-li se přece někdy nějaké červenající se „upřimné nabídnutí k sňatku“, byl to obyčejně jen smutný žert se zaslouženě smutným výsledkem: pseudokandidátovi zasláno místo žádaných fotografií několik vystřižených opic z Pečírkovy Živočichopisu,

pseudokandidátce několik vzkazů zcela negalantních. Už v německých listech pražských je obor milostných stylisac bohatší, ač také tam za nic nestojí. Někdy zbrklé tři řádky, někdy báseň, jejíž pitomost uznání hodna, a jistý list pražský, který mívá pravidelně cos podobného v čele poslední své strany, máme docela v nekolegiálním podezření, že chce jen způsobit, aby obecenstvo se dívalo i na stránku poslední.

Jinak ve Vídni. Tam pokrývají se celé stránky insertními vzdechy a mezi „zeleným rypsem potaženou garniturou“ a „dveřmi a okny, starými sice, ale dobře ještě zachovanými“ oznamuje jakás dívčice, že „kvetoucí mládí, nezkažené mravy, výborné vychování a skromná mysl“ je to jediné, což „chtíc se, ale hodně brzy, provdati, šlechtnému muži nabídnouti může“. Tam je za měsíc na *sta* nabídnutí k sňatku, a podle toho, že je jich tolik, kteří „auf diesem nicht mehr ganz ungewöhnlichen“ nebo „schon so oft mit Glück betretenen Wege“ do přístavu manželského spěchají, lze se alespoň domyslit, že je jich ve Vídni dost, kteří to upřímně myslí, nebo nesmírně mnoho, kteří nemají pranic rozumného co dělat. Inserty mužského pohlaví hledají peníze a pak trochu domáckosti, inserty pohlaví ženského nabízejí mládí a krásu — ctnost se nechává obyčejně mezi řádkami.

„Mladý a vzdělaný“ muž, tournury elegantní, který sám o sobě musí říci, že je krásný, hledá „touto cestou“ nevěstu, neboť je chudák „ve Vídni zcela neznám“. — „Není dobře člověku býti samotnu,“ volá mladý kupec, a proto oznamuje, že by si vzal 30—40 tisíc i pak, kdyby byla při nich nevěsta; jeho „dobré srdce ručí za šťastné manželství“. — „Stejně k stejnému!“ prohlašuje třetí; „nemám mnoho, ale ženu bych uživil, a protože hledám ženu, která by zas muže uživila. Nabídnutí pod šifrou ‚feš!‘ do expedice —.“ — Slečinka z „vážené měšťanské rodiny“, 26 let stará, mající 1000 zl. v hotovosti a pěkné výbytné, hledá muže ne staršího než 40 let a klade za podmínku, aby „neměl žádnou tělesní vadu“. — Jiná slečinka, 20 let stará, mající 76 000, hledá „muže krásné povahy“, aby ji „zbavil

nesvědomitého poručníka“. — „Slušné děvče“, které „má ještě mnoho dobrých vlastností, ale žádné jmění“, vzala by si „staršího pána do 60 let“, „také by ale šla k některému za hospodyní“. — Jiná „mladá, krásná, hodná“ tváří se, jako by se ještě styděla, a inseruje: „Přejem sobě pro ni známost s nějakým bohatým starším pánem, který by si ji později vzal.“

Ještě četnější jsou inserty těch, kteří prozatím na ženitbu ani nepomýšlejí. „Sabině“, „Sofii“, „Elle“, „Adele“ najdeš v každém sloupci, a co to asi je, poznáš, že „Adelu“ zve „Leopold“, aby „v pátek ve čtyry hodiny odpůldne do Městského parku došla až naproti kavárně Deuerleinovč“, a tutéž Adelu že zve „Viktor“, aby už ve čtvrtek v 6 hodin večer sešla se s ním na Příkopech, obé v jednom sloupci. Podle jiných insertů lze soudit, že ve Vídni není slušné ženštině pro drzost mužskou ani možno vyjít na ulici, že je ale rovněž nebezpečno pro muže, jsou-li tak drzi. Čteme: „Ona mladá blondýnka „mit zwei Schmachlocken“, která 22. t. m. v 7 hodin večer z nábřeží Františka Josefa rychle do třídy Praterní šla a nalehavým pánem zadržována byla, tímtež pánem se zde vyzývá, aby dala o sobě vědomost pod šifrou „Ach und weh!“ do expedice —“ a: „Ona dáma majestátního vzrůstu, s černou aksamitovou kazabajkou a černým pasem, která byla v úterní poledne na Příkopech pronásledována pánem v šedivých spodcích a červené šále, prosí se pro všechno na světě, aby nějaké dostaveníčko —“ atd.; avšak čtem také: „Žádám onoho pána, který mně v neděli u kasy vídeňského divadla mermomocí lístek koupit chtěl, aby udal svou adresu; jeho galantnost učinila dojem“ — a: „Onen pán, který mne v úterý dopůldne v omnibusu koňské dráhy z Vídně až do Dornbachu tak příjemně bavil, nechť přijde zítra odpůldne ve 4 hodiny do Městského parku — toužím po další zábavě. Růže z Dornbachu“ — atd.

A čteme: „Pánové, kteří Voršilce a Kordulce psali, musí počkat na odpověď, neboť máme příliš mnoho dopisujících pánů“; — dále: „Panu A. L. . . dovi! Což proto, že jsi se oženil, už na mne zapomínáš? Piš, sic Ti připomenu

adresu!“ a pak: „Mladá vdova po úředníku, aby ušla nudě dlouhých zimních večerů, přeje sobě korespondenci s nějakým starším, zámožným pánem“; — a zas: „Jsem cizinec, mladý, vzdělaný, zámožný. Rád bych s některou mladou dámou si dopisoval. Rodina její nemusí o tom zvědít“ — a ještě: „Mladá hezká slečinka, nalezající se v okamžitých rozpacích, prosí bohatého některého pána za půjčku 50 zl.“ — a neříkáme už pranic více.

1871

Já mám tiskové chyby nesmírně rád! Vy ne? Jak přijdu na nějakou chybu tiskovou — zdvořilí lidé říkají jí také „omyl“ —, ihned se mně rozšíří obličej. Vždycky má cos vesele kotrmelcového do sebe, někdy nám zjeví novou, netušenou pravdu, někdy zvěstuje nenadálý pokrok lidstva, odhaluje politické tajnosti, nebo páchá nesmrtelný vtip. Páni sazeči mají v tom arci přední zásluhu, zásluhu velkou, a dosahují jí zrovna hravě. Ovšem se nemůže od nich žádat, aby to sypali jako na př. výtečná naše Miková, pro niž je nějaké „zde u *dvých* mne *mydlíš* nohou“ nebo „můj *bředrahý*“ nebo „jak strašné to *okančení*“ pravý špás; paní Miková má za to tři tisíce ročně, namáhá se jen pětkrát za rok, ale sazeč den co den a nějaký jeho „*trám* na Příkopech k pronajmutí“ není také k zahození.

Jak mne pohnul ondy Pražský deník, když poučuje Pražany a stojí na vznešeném stanovisku kosmopolitickém pravil nadšeně: „Musíme se starat o domácí chudé *pařížské!*“ Jak plastický a živý předstupuje před nás náhle obraz, čtem-li v svolání Victora Huga k Pařížanům: „Každý nechť drží se svého domácího *hrbu*.“ A není snad pohnutlivé, čtem-li, že „veřejné díky vzdávají všem, kdož se v pohřbu zúčastnili“, také „pozůstali *trublíci*“ — ? Nemusí člověka potěšit jemná mysl, jaká se jeví v lokálce „Výtržnost“: „V noci na včerejšek táhl Menší Karlovou ulicí malý *klouček* podnapilých lidí“ — ? Už klouček opilého otce je jaksi trestuhodným — unášející přísnost! Zato nás hluboce uráží, čtem-li veřejný nápis: „Pronájem *hanebnosti!*“, a nemůžem se divit, demoralisuje-li se tím i mládež tak, že jakýs „sirotek seděl na *bromadě* svých rodičů“, třeba bychom proceduru tu jakživi nepochopili! Pravou oškřivostí nás naplňuje také cynis-

mus klerikálního „Čecha“, mluvícího o „*namazaném Páně*“ a rozšiřujícího zlomyslné, banditské zásady jako: „Rád umírám, an jsem Tě *spáčil*.“ To není skutečně pěkné!

Jednou jsem četl ve zprávě sněmovní, že z jakýchsi kurií „Palacký zvolen 87 *zl.*“, a od té doby mám o jeho nezištnosti tak zvláštní svůj pojem. Byl bych mu věru přál, aby se k němu vztahovala zpráva druhá, z venkova, že „více *holičů* usneslo se na tom, že podají protest proti této volbě“. — Že „ústaváci *kradou*“ (velkou váhu na přímé volby), víme už dávno; že také existuje nějaký „*berní úřad smíchovský*“, berem kvůli bulkářům prostě u vědomost. Ale zvěstuje-li Pokrok, že „Grammont odebral se na *houby*“, nebo Posel z Pr., že při *holbě* v Pešti udály se výtržnosti“, ptáme se mimovolně: Co je nám do toho? A co mně má být do toho, že dle sněmovní zprávy Národních listů „*pan řezník* (seděl nejspíš na galerii) nesouhlasil s náhledem pana dra Trojana“! Nebo co mne má zajímat, čtu-li: „*Milostivá kláda* nechť neodává se marným ilusím“, když není ani udáno, jaká je ta kláda a kdel?

Obchodní a průmyslné inserty oznamují ovšem nejnovější výzkumy, zcela moderní výrobky zajímavé všem, praktické věci zajímavé jen jistým lidem atd. Inserát: „Na prodej jsou nové a *obebrané livreje*“ je psán přímo na dra Chleboráda; inserát: „*Dražba na skvosty, jako holinky, prsteny atd.*“ zas na nějakého ševce. Přírodopytce bude zajímat, že „nedaleko Loun jsou na prodej uhelné *voly*“. O velkém komfortu svědčí, že nám oznamují „*lázně parní, houpací, stříkací*“ atd., a obrovské rozšíření spekulární činnosti jest to zajisté, čtem-li, že „*Úvěrní banka v Praze* půjčuje dnem 18. t. m. *kance!*“ Zrovna mráz ale přeběhne nám zády, vidíme-li, že veřejně doporučuje se „*cukrovrahům*“ nějaký „zcela nový parní stroj“ a k tomu stroji také ještě „*ladič!*“ Tedy už se vraždí zcela fabričně, strojem, parou! A ukrutnost jde tak daleko, že stroj se „*ladí*“ jako nějaké housle, — ač není-li zde chyba tisku a nemá-li zde stát dokonce „*chladič!*“, snad zase stroj na rychlejší vychládání zavražděných!

Rovněž strašné jsou mezi kratšími denními novinkami zprávy o mnohých praobyčejných ukrutnostech, jako že „pán byl na dveřích *popepřen*“ nebo že někdo byl „odsouzen na dvě leta těžkého žaláře, zostřeného *potem*“, — jak indiánská to justice! Zrovna balzámem je na to zpráva, že „stará láska *nezrzaví*“. Že „neštěstí se stalo při *trkání* skal“, pochopí každý snadno, kdo třeba jen jedenkrát v životě viděl skály se trkat. Čtem, čtem, vždy něco nového a nového, a vždy si přitom myslíme něco jiného a jiného. Čtem-li, že „spolek *pro* týrání zvířat podal adresu dru Edv. Grégrovi“, pomyslíme si, že je to malér; čtem-li, že „Carrión má vybroušený *vlas*“, pochopíme ihned, proč Carrión nosí pleš; a čtem-li, že „Žižka měl *oslí* nos“, dodáme mimovolně: „Ale snad jen v Mikešově Osvětě!“ Konečně se pročtem až k „zemřelým“ a tu stojí černé na bílém: „Václav Vokurka, $\frac{3}{4}$ roku, *dělostřelec*, na psotník.“ Nu — dej mu pánbůh lehké obočihnutí!

Lidstvo pořád něco vynalezá, hned nový politický motiv, hned zcela novou vědu nebo zcela nové umění. V letech tak as čtyřicátých vynalezl Jules Janin umění nejnovější. Praví: „*V našich dobách být zcela bez myšlenky — k tomu patří teď už umění!*“ Tenkrát, když to pravil, bylo právě mnoho malířů pro nadbytek neobjednavatelů bez práce, vrhli se tedy se vším ohněm na tu myšlenku bezmyšlenkovitosti a zakrátko skvělo se nové umění ve všech barvách, co jich na paletě. Na štěstí ta výtvarnost bez myšlének hned zas nepominula, nevymřela hned zase se svými prvními pěstiteli jako kdys to prý andělské umění Fiesolovo; našlo se pro ně „obecenstvo“ a nové umění se udrželo co „škola“, která nás bohdá dlouho blažiti bude a konečně až na onen blažený stupeň bezmyšlenkové dokonalosti přivede, kdy budem jen jíst beze vší papriky, pít beze všeho spiritusu a bavit se pouze díváním na vlastní pupek. Při čemž jen ta zas nastane škoda, že přestane také všechno pomlouvání milých našich blížních, — něco ale za něco.

Také letošní výstava nás v tom ohledu mnohým potěšila. Kolem Maxovy „Julie“, Mayerova „Jerusalema“, Amerlingovy „Podobizny“, Dürckovy „Dívky v koupeli“ a jiných, po myšlénce, charakteristice a poesii se směšnou nám již dětinskostí se honících obrazů můžeme rychle dál, jsme pak tím rychleji hotovi s ostatním a — restaurace dole na Žofíně je zcela dobra.

Povedlo se přenést již všechny starší druhy maleb do novější bezmyšlenkovitosti. „Historický žánr“ na př. representován tu výtečně obrazem „Versailles za času Ludvíka XIV.“ (katalogu č. 243). Tolik je lidí na tom obraze a do žádného z nich nám není pranic a žádná z těch malovaných

osůbek si také pranic z toho nedělá. Nizozemský někdejší, životem bující žánr „hospod“, „posvícení“ atd. proměněn šťastně na lelkující „Rybáře z Scheveningu“ (na př. č. 3), jež maluje jeden malíř pěkně podle druhého tak, že už se na jich obrazy ani nemusíme podívat. „Zátiším“ se nazývá nyní obraz, když je na něm na př. mrtvá kachna — nejlíp chcíplá, poněvadž odpadává předcházející dramaticčnost podřezávání. „Zátiším“ je také: jeden hrozen žlutý, jeden červený, dvě broskve a rozloupnutý ořech — sedne-li si na to moucha, neškodí, malíř ji namaluje také. „Žánrem“ zas se teď nazývá na př., když na obraze je matka a dítě a na sebe se dívají, což v katalogu mívá také titul „Domácí štěstí“; otce k tomu není sice nevyhnutelně potřeba, je-li ale, neškodí, může se dívat s sebou. Také je „žánrem“ „Dítě s kozou“ (č. 17), totiž dítě a koza a nic víc, ani nějaký výraz v té koze ne; nebo i nějaký „piják“, který si nalívá nejspíš proto, aby pil, což ale nemusí. Delarochův jindy tak slavený „Hemicykl“, z jehož hlav možno vyčíst veškeré dějiny vzdělanosti lidské, je bohudíky také překonán; na výtečných našich „Společnostech při kávě“ nevyčteš ani, je-li nebo není-li cichorie.

Nejlíp je vzít jakoukoli hlavu ženskou — čím dál od emancipace, tím líp —, namalovat ji jakkoli sic, avšak nájisto beze všeho výrazu, a nazvat pak žertovně „Obrazem z důmyslu“. Také je dobře malovat „podobizny“, avšak jen takových lidí, kterým by ani ten, který umí číst popředu i pozpátku, nevyčetl z tváře nějakou myšlenku. Staří malíři měli tu zvláštnost, že ve tvář vmalovali „duchaplně“ celou povahu, toho jsme se už dávno vzdali; na obraze „znamenitého“ Van der Helsta (amsterodámské Ryksmuseum) lze alespoň vidět, že ti páni kupci a otcové města tuze rádi *jedí*, na obrazech moderních je už vidět jen kravata a knoflíček ve šmizetce. Doufáme, že se jednou slije veškerá umělecká snaha v jediný velký žánr, snad v samé ty „obrazy z důmyslu“ nebo v samá „domácí štěstí“ nebo v samé chcíplé kachny, což bude stejně milé, jen když v tom protivného opravdového důmyslu více nebude. Prozatím jsme ještě da-

leci žádoucí té uniformity, posud jdou ještě někteří malíři cestou zcela zvláštní — není to příjemno, avšak nedá se mnoho říci, jen když dovedou šťastně znázornit bezmyšlenkovitost. Některým se to daří vskutku.

Na př. č. 18 „Pod bukem“. Velmi pěkné! Buk tu stojí a nedělá nic, ani pořádný stín ne, a pod bukem sedí lidé, kteří zase nedělají nic. Tak šťastný vynález neměl by se za 80 zlatých šlajdrovat!

Nebo č. 228 „Zábava v klášterní zahradě“. Pouhý vtíp to, ta „zábava“. Sedí tu a stojí v loubí as dvacet jeptišek a žádná se nebaví. Jedna mladá čte něco, musí to být hezky nudné říkání, podle tváře čitatelčiny a podle úplné bezvýraznosti všech ostatních tváří. I sluneční osvětlení je pěkné. Slunce patrně také právě nemyslí na nic a nechá padat stín sem a stín tam, jako ospalá chuva děti. Výtečný obraz a stojí jen 380 tolarů.

Nebo č. 21 „Helebardník na stráži“. Helebardník stojí dole opřen zády o zeď; nahoře jde služka kolem oken. Helebardník dívá se nahoru, služka dolů, mezi oběma visí z okna koberec. Znameníť obraz, zvláště ten virtuosně malovaný koberec, skoro jakoby vykládaný, a stojí také jen 1500 zl. V pařížském Louvru viděl jsem předchůdce tohoto přímo až na klasickou bezmyšlenkovitost došlého koberce. Nevím už pod jakým číslem a nevím už také od jakého mistra vyobrazen tu koberec sbalený, na němž je prý *vetkána* celá bitva slavkovská. Katalog to tvrdí, já to neviděl, snad je bitva zabalena dovnitř, aby se nezaprášila.

Prací zcela pěknou je z Berlína zaslaná „Magdalena“. Malíř se velmi šťastně vyhnul všeliké kráse v tváři nebo příjemné plastičnosti forem, také obešel výraz a člověk pranic neví, vyslovila-li se ta Magdalena: „Já už to neudělám.“ A obrazem velmi záslužným je také „Krajina s mythologickou stafáží“, č. 68. Moc stromů, moc trávníku a ještě víc skotačících po něm nahých postav ženských. Nikdy bys neřekl, že je tu něco mythologického; ale té nahosti se nemusíš bát, má na sobě plášť rozhodné ošklivosti. Všechno dohromady, i s tím pláštěm, jen za 600 tolarů — vý-

lohy za dopravu z Freiburgu do Prahy zaplatí se extra. Jednou povídal jeden, že chcem-li posoudit myšlénku v básni obsaženou, nejlíp uděláme, povíme-li si ji prózou. A po druhé povídal druhý, že ani nejprozaičtější básník nedovede tak vyjít beze vši myšlénky jako mnohý malíř. To je to, co chválím, co obecenstvo chválí se mnou. Obecenstvo, to „velké“, nestojí ani polovic tak dlouho před některým obrazem „duchaplným“, jež počínají se bohužel přece zase na pražských výstavách množit, jako před nějakým „Domácím štěstím“.

„Obecenstvo“ vejde do umělecké výstavy.

V naší době, prázdné všech předsudků, jsou dny, ve které se platí 25, a dny, ve které jen 10 kr. vstupného: máme tedy dvojí obecenstvo, jedno platí víc, druhé míň, takto není mezi ním pražádny rozdíl.

„Obecenstvem“ je každý a všichni, tedy také na př. rodina, id est: otec, matka a něco drobnějšího.

„Obecenstvo“ vejde do výstavy; seznam obrazů je ještě zavřen, oči jsou už otevřeny.

První stěna. — „Ah, tady musí být chládek — podívejme se, to je nějaký klášterský dvůr!“ začne slečinka.

„Mhm“ — otec — „čerstvý chládek, už podívání chutná jako víno.“

„Já půjdu do kláštera, já to vždycky říkám.“

„Do průchodního, kudy se chodí na bály, — prosím tě!“ míní bratřík. „Čí je tohle asi podobizna?“

„Kdoví, ale připadá mně tuze známa. Kdyby byl ten pán zarostlý a měl nižší čelo, ano a černé oči kdyby měl, byl by skoro . . . skému podoben. Maminko, . . . ský už nechodí k . . . ovým, Božena prý pořád pláče, on chodí za kulisy — ale copak je tohle za ošklivý obraz — „Jerusalem po smrti Kristově“ — ne, ten není hezký — jako ty moje šedivé šaty moaré, já jsem ti povídala, maminko, že mně nebudou slušet.“

„Jsou dost dobry pro tebe, nos, co máš!“

Slečinka odhrne pysky, zatočí se a podívá na „Versailles za času Ludvíka XIV.“

„Tohleto je pěkné! Vlečky jako teď a vlasy taky tak, ale

s pudrem. Podívejme se, tahle se otáčí po mužských! A tady vstupují do loďky, já se taky tak ráda vozím.“

„Ty ses měla narodit co hraběnka.“

„A tady napřed ti pejskové a vzadu to panstvo — o jé, to je pěkné! Ten obraz by měli dát do Bazaru. Maminko, dej mně udělat klobouk, který jsi mi slíbila, víš podle toho s tou malvou napřed!“

„Vždyť je tam astra, ne malva!“

„To je jedno! Julie už ho má taky, jí ale nesluší.“

„Nemluvte pořád a dívejte se! — ‚Poledne v kamenném lomě‘ — 120 tolarů.“

Kdybys takhle vyhrál ze saské lutrie, vid', tatínku! Ale opravdu — poledne — jak si ten sedlák utírá pot!“

„Ale ta cesta vypadá, jako by byla ze syra!“

„Vždyť je poledne!“

„A slunce také není vlastně nikde vidět.“

„Ty tomu rozumíš! Jakpak by vymalovali slunce, to nejde.“

„Děti — Spitzweg — to je mistr!“

„Jé — to je mistr! — ta se tady modlí, vid'? — Ale jejeje, tohle je ještě hezčí, co to tu dělají — jedí, ne?“

„‚Polívka klášterní‘ — 80 karolinů.“

„Tenhle se ošklíbá! — Co to mají v polívce, to je jako — jetzt fällt mir's nicht ein, wie es böhmisch heisst!“

„Nun, so sag's deutsch.“

„No — — ale teď si taky ani nevzpomenu, jak se tomu říká německy, — *otruby!* Ano — a ten se ošklíbá! Ze nebude jíst! — Či že ano?“

„A ten klučík — ani nespustí oči se lžice!“

„Nejlepší je ten kastrol — jakoby opravdu z cejnu — Kinder, das ist ein Meisterstück!“

„Tadyhle jedna schovává psaníčko.“

„Opravdu!“

„A tadyhle ta babička, ta má vrásky! — A zde podobizna mladé dámy.“

„Podobizna — ale čí! — I jé! vždyť je to paní Malá od divadla!“

„Opravdu, a jak se kouká!“

„Zrovna tak se dívala, když hrála Dianu.“

„A ty šaty měla, když hrála v ‚Dychánku‘.“

„Ne, když hrála v ‚Převržené slánce‘.“

„Já jdu vždycky do divadla, když hraje paní Malá. Ta hraje —, a když udělá takhle rukou, to už si vždycky myslím: teď to přijde!“

„Ehrenbergova zpívá taky dobře — pojďme hledat, je-li tu Ehrenbergova nebo Čermákova nebo Kolár nebo — —“

„Obecenstvo“ jde dál a baví se dál. Nechme je jít a dívejme se za ním s vnitřním potěšením a duchaplnou reflexí.

„Obecenstvo“ je jako žena, nejraděj se *baví*.

„Obecenstvo“ je jako dítě, dnes tak, zejtra jinak.

„Obecenstvo“ je jako otrok, klaní se autoritě.

„Obecenstvo“ je duchaplné i není duchaplné.

Především ale učiní každý dobře, když nežádá nikdy jen tak zbůhdarma myšlének od obecenstva. To je to, co každý brzy pozná a co mne těší. Proč bych také neměl apartní své potěšení —

*ich hoffe, das nimmt keiner krumm,
denn Einer ist kein Publikum!*

Velké věci žádají rychlého rozhodnutí. Po libeňské silnici valí se proti nám hrady prachu, tam nemůžeme; vpravo na louce před invalidovnou kvičí flašiny komediantů, tam neradno; právě byl přepřažen koníček přibylého tramvajového vagonu čelem ke Karlínu a popojel kousek po kolejích — rozhodněm se! Mohli bychom vykonat takhle cestu od konce Karlína až po konec Smíchova. Arci velká cesta, ale láká právě proto. Cestování je tak krásné. Cestování je vždy zábavné pro muže, a poučné. Cestování — ale už sedím uvnitř vagonu. Notiční kniha je připravena, budu lapat dojmy.

Pomalou vlézají lidé. Naproti mně usedne pán nějaký, zcela mně lhostejný. — Vedle mne usedne slečinka v černých šatech a s tvářičkami jako plamenná broskev. Zároveň s ní vstoupila prostěji oblečená mladá ženská s nemluvnětem na ruce. — „My jedem až k Prašné bráně,“ povídají jakás maminka s dorostlou dceruškou, stojící venku ještě na dlažbě, a salutující konduktor ukazuje mlčky dovnitř. — „Já jedu jen na Poříč,“ míní „žena z lidu“; konduktor salutuje zas. Ještě několik mužských a ženských — konduktor vstoupil dovnitř, odevřel koženou kabelu, vyndal jízdní lístky, znamená to, že chce peníze. „Na konec Smíchova,“ pravím co možná nedbale a se schválním vynecháním slůvka „až“, aby bylo vidět, že jsem zvyklý konat větší cesty. — „Patnáct krejcarů.“ — „Až na konec Smíchova,“ pravím teď s důrazem. — „Nu ano, 15,“ a podává červený lístek. — „Na Josefské náměstí,“ zašveholila broskvička vedle. Konduktor podává jí dva lístky. „Jen jeden.“ — „Ach já myslím“ — a konduktor se podíval na mladici s nemluvnětem naproti. Broskvička náhle zčervenala ještě víc, až do

fialova. V rozpacích vzala elegantní příruční košíček svůj a postavila jej vedle sebe vlevo, pak jej vzala zas a postavila vpravo, pak položila si hedvábný „en-tout-cas“ napříč přes klín a vrazila přitom rukojetí jeho do mého kolena — lekla se, ucukla a píchla dolejším hrotem zas pána vedle vlevo — ucukla zas — teď sedí chudinka jako pěna. Podívám se náhodou na protějšího mně lhostejného. Lhostejný hledí na broskvičku a usmívá se. Musí se usmívat? Ale cítím, že se usmívám také. Je pravda, teď se holčička neskonale stydí — jakmile se vdá a bude mít první takové poupátko, bude zas neskonale na ně pyšna — jsou ty ženské —

Konduktor hvízdnuł, vůz se hnul, Ale zas na moment zarazil. Był přecházel přes kolej jakýs stařeček. Teď jedeme. Vidím stařečka; odpliv si jako dítě kvůli tomu leknutí a aby nedostal z něho psotník. Pak se dívá zlostně za námi; stará huba se pohybuje, patrně stařeček hubuje. Ty novoty! Teď došel až na chodník, dolejší čelist úst jeho visí dolů — už přestal hubovat. „Že prý pořád ještě nemůžou nalézt ty poklady, které měl Abdul Aziz,“ míní mužský hlas kdesi ve vagonu. — „Ať prohlídnou jeho prádlo, snad si je dal do punčoch, jako má babička tolary,“ míní jiný. — „Ale falešných bankovek je prý v Haliči, no! Plné noviny jsou jich.“ — „Tedy ať ty noviny seberou.“ — „Jungmannovy sady!“ hlásí konduktor. — „My jedem až k Prašné bráně,“ volají dvě ženské, jakoby v strachu, že je někdo z vozu vyndá.

K vagonu se blíží pomalu starší, vážná dáma. Konduktor salutuje už zdaleka, dáma se lehýnce, protektorsky usmívá a jde ještě pomaleji; ví, jí že neujedou. Vůz se zase rozjel. Tu přicházejí proti nám dva páni a dávají kočímu nahnutou rukou znamení, jako by ho žehnali, nebo jako když kapelník dirigent dusí forte na piano. Kůň kluše pomaleji, pánové vyskočí na stupátko. Podivné choutky. Mnohého by ani jízda netěšila, kdyby si nevyskočil a nesekočil při plném rozjezdu. Ale nemáme nějak štěstí, ve Vídni hned na počátku tramvaje se polámalo mnohem více noh. — „Station Viadukt!“ Mimovolně čekám, že vykřiknou zas dva ženské hlasy: „My jedem až —“, ale nic, pranic, praxe vítězí. — Lidé přibý-

vají a vystupují, máloco se mluví. Skoro každý dá se do lektury jízdního svého lístku — teď znějí ty lístky už dost slušně česky —, pak se dívá mlčky ven. — „Poříčí!“ — Pěkné sady, pěkná kavárna! Praha se teď činí. Karlín vysazuje všude aleje, Smíchov vysazuje všude aleje, také vnitřní město se šatí do zelena, kde jen může. Teď se bude stavět nový most, dvoje velkolepé nábřeží nové vzroste najednou — „Jízdecká ulice!“ —, jenže mám vždycky tak tajnou obavu, že až bude Praha nejkrásnější, někdo nám ji ukradne. My už máme takový malér, my když — „Josefské náměstí!“ Tak, a teď se mně broskvička vykutálela z vagonu ven!

To je nějakých štací! A notiční knížka pořád prázdná, žádný cestovní dojem! Snad bych se mohl vpravit do nějakého filosofování, ne? Na příklad ty štace — ty štace mizí — lidský život mizí — fuj, to zní už trochu známě! — Štíhlý černý muž s černým vousem a černýma očima, hotový Neapolitán, jenže mluví česky. Na hlavě francouzská čapka, na těle druh francouzské uniformy — pan kontrolor. Velmocný pán, zajisté! Mohl by nás všechny vyhnat z vozu, kdyby chtěl; na svém lístku jsem četl poznámku, že „ztráta tohoto lístku“ se nějak tresce, — honem teď lístek hledám. Pan kontrolor vbodnul se zrakem do konduktora, pak se vbodnul do nás — to pánbůh ví, kam já ty jízdní lístky vždycky vstrčím, — tady není — tady není — v žádné kapse — to pánbůh — snad jsem jej nedal do některého portmoné? — — nebo snad jsem jej strčil do hodinek? — tady je — hloupost! a hledal jsem jej v té kapse třikrát, to ale dělá ten strach! Pan kontrolor vkročil. Salutuje zdvořile, uškubuje lístkům zdvořile uši, vrací je zdvořile zase zpět. Už se ho pranic nebojím. „Guten Tag, Herr Doktor,“ praví k jistému usměvavému pánovi vedle mne. Pan doktor kývne hlavou. „My už se dávno neviděli, he?“ usměje se, ale je vidět ironii, chce říci: „My dva — my se nějak známe! My se vidíme každý den několikrát, na příklad dnes jsme —“ — „Ano,“ kývne pan kontrolor taktéž s úsměvem hlubokého významu, že jako porozuměl. Cítím, že kdybych mu mohl také říci tak něco důvěrného a on mně také řekl takové přátelské „ano“,

že bych byl jaksi šťasten. Ale mně nic nenapadá, podávám mlčky skromný lístek svůj, pan kontrolor mu utrhne ucho, ukloní se a vykročí ke konduktorovi ven. „Pamatujou se na tu tlustou paní, která dnes —“ začíná mu konduktor důvěrně vyprávět — namáhám se, ale neslyším ničeho více. Ti dva musí vědět krásných věcí!

Tak — a jsme už u Šlikova paláce! Namáhám se vmyslit se do toho, že jedu jako někde cizím městem. Ale kam vyhlídnu, samé známé tváře — tamhle paní S., má teď lajtanta — tamhle pověstný lichvář A., holomek! — tamhle blondýnka z baletu — věru nejde to, myslet si cizí město se samými známými lidmi! Ale cítím, že se ve mně vzmáhá jakýs cit aristokratický. Když někdo přistoupí nebo přiskočí, dívám se na něho už tak nějak divně. Já jsem ab origine — prvosedlý — skoro od Libně —

Národní divadlo! Jak velebně se vypíná — — ale nechám je se vypínat, dnes mně už nenapadne beztoho pranic poetického, nemám den. Také nemám času na poesii, musím pěšky dál. — Nesu si svá zavazadla, totiž slunečník a jízdní lístek, sám přes Řetězový most. Jízdní lístek držím proto v ruce, abych ho nehledal zase v hodinkách. — Na Střeleckém ostrově hudba hraje a láká, sedí tam dole sta lidí — hlupáci, za polovičku outraty mohli by vykonat cestu — —

Vagon za mostem už čeká. — To byl nějaký kompliment od konduktora! — Dobrý muž, patrně, a vzdělaný. — Chvilinku čekáme. Ale nikdo už nepřichází a konduktor cinknul. — Vagon haraší, u náhlého záhybu oujezdského skřípe — jsme za branou a já sedím ve vagonu sám.

Divný cit — není mně jaksi volno v té samotě. Ven vyhlížet? Copak člověk na Smíchově vidí!

*Napravo šíře hledím, nalevo zrak bystře otáčím,
než mé darmo oko v tramvaji lidstvo hledá —*

není ho.

Štace, nevím jaká. Opět nikdo nepřistoupil. Bojím se kouknout konduktorovi do očí, snad bych v nich četl němu, bo-

lestnou prosbu, abych také já šel ke všem čertům. Z estetických příčin: vagon jako chalupa a jeden člověk v koutě v něm, nevyjímá se to pěkně. Kluci pokřikují na vagon a běží kousek s sebou. Toho v Karlíně nedělali. Karlín má ovšem spíš ráz „světového města“ a má tedy také světovější kluky. Dodám si srdnatosti. „Na Smíchově nejezdí mnoho lidí, co?“ pravím ke konduktorovi. — „V neděli máme plno, všedního dne je smutno. — On tenhle náš kočí, když má dobrého koně, jede jako blázen, proto mu dávají vždycky toho líného,“ dodá konduktor náhlým obratem. Rozumím mu, ctím bol každého. Kolemjedoucí omnibusy jsou plny, to dělá ten Řetězový most, přes nějž omnibusy směřjí. — Dal jsem konduktorovi teď náhle pět krejcarů diškrece — myslím, že ještě jeho pravnucci budou si vyprávět, jak jednou jeden neznámý bohatý pán —

Štace Austria. Opět nikdo. — Kde se vzal, tu se vzal, náhle stojí vzadu, vedle konduktora malý, černý mužiček ostrých rysů — smíchovský pan kontrolor. Patrně jsem mu nestál za řeč, jen se tak nevýslovně bolně na mne podíval — ti tramvajští lidé mají na Smíchově všichni zoufalý smutek v tváři! — Už zase zmizel. Připadl mně jako vlaštovka, která veslujíc přes moře odpočine si na opuštěném korábu. Ale pustota ji hned zase odplaší. Měl na čepičce vyšitá jakás křídla, na límcích také. — „Orlové lítají osamělí, havrani houfně — společnosti potřebuje jen bloud, samoty ale mudrc“ — na Smíchově jsou orlové a mudrci.

„Station Plzeňská silnice!“ — Opět nikdo. — Kočí hladí svého líného bičem a pořád něco k němu nebo k sobě mluví. O samoto, samoto! Člověk potřebuje půvabu ze společné zábavy, a když nemá nikoho, mluví sám se sebou. — Teď se kmitl kolem nás jiný vagon, přicházející nám vstříc — také prázdný. Konduktori jen mlčky rukou na sebe kývli. Připadali mně jako dva věční andělé, když se potkají na letu pustým vesmírem a jen tak perutí si pozdrav kývnou.

Ale cítím, že samota začíná na mého ducha již působit. O samotě rostou nejvyšší palmy a pnou se cedry do nebes. V samotě budí se vyšší život. V samotě přistoupil pokušitel

k pánu. A cítím, jak ke mně přistupuje poesie — nebešťanka. Rychle!

Už stojí první verš v notiční kníže.

„O samoto — o samoto“ —

— já vím, co při tom verši cítím. — Teď jen jak dál — ve mně všechno víří. — Přemýšlejme! — „O Tannenbaum, o Tannenbaum“ — Tannenbaum nevede k ničemu. — Kdybych se okamžitě propad, nenapadne mně jiný rým než „ty turecká holoto“, a to přec nejde. Všechno ty časové bouře kazí!

Zahleděl jsem se na koleje před námi, jako by někde po nich musil rým běžet. Koleje jdou „do nedozíráma“. Náhle se mně zdá, že ty koleje vyjeli kolonisté před námi, kteří první se ubírali pustým pralesem. Prales stojí, musíme navlas v těch kolejích za nimi —

Nevím, kolik jsem tak prosnil štací, — náhle stojíme, jsme na samém konci Smíchova.

Kolem velebné ticho. Na nádraží ani človíčka, na silnici ani duše. Co teď? — Vtom vyskočila tam z jednoho hostince sklepnice, zatočila se vesele, zakvikla a zase zmizela. Pěkná holka! — Vidím u hostince zahradu, v ní sedí lidé, ženské. — Snad tam najdu pro svou samotu rým!

1876

Když se někdo už dost nasloužil, chce pak „panovat“. Fiakristský vozka, který sobě něčeho uhospodařil, desátník nebo šikovatel, který sloužil dvacet let a má nevěstu kuchařku s několika sty zlatými, venkovský řemeslníček, který svou chalupu prodal, — všichni ti touží usídlit se v Praze, při nějaké „tiché práci“. Takhle se stát domovníkem. Být tak druhým domácím pánem, s dýmku v ústech, s choštětem v ruce, s dřevěnou židlí v průjezdu, s chladně vytaženým obočím, s nedbale krátkou odpovědí „jo“ — „ne“. Nebo se stát hokynářem, někde ve čtvrti, kde je mnoho toho chudého lidu, takového, který nedospěl ještě na „tichou práci“. Panovat zkrátka buď nájemníkům nebo vůkolní chudině. Jde-li spojit obé, být domovníkem a hokynářem zároveň, je dosažen ideál ideálů a za dvacet let je z domovníka sám domácí pán.

Ale já se chci dnes zanášet jen hokynáři. Je jich v Praze jako máku, mimo Příkopy je sotva ještě deset ulic v Praze, kde by nebyl alespoň nějaký průjezdní hokynářiček. Přiznám se, že nevím, kolik vlastně jich v Praze je. Vzal jsem několikrát šematism do ruky, abych je spočítal; ale při pohledu na drobně potišťených dvacet sloupců, v nichž každá řádka = jeden hokynář, sklesly mně vždycky ruce — přenechám tu práci už mladším silám. Ve Vídni jich bylo v květnu letošního roku 3800, řekněm tedy třeba, že je jich v Praze třetina.

Zprávu tu mám z vídeňského *Fragnerzeitungu*, v němž Theodor Scheibe, „slavný romanopisec“ (jak ho sama redakce výtečného toho listu nazývá), uveřejňoval velký román „*Der Greissler vom Spittelberg*“. „*Greissler*“ totiž a „*Frag-*

ner“ je zcela totéž jako švec a obuvník, jenže „Fragner“ je noblejší. Takové prázdné pejchy pražský hokynář ale nedbá. On není výborem žádného zvláštního hokynářského spolku, nevydává žádný časopis a musím říci, že jsem ještě nikde po Praze nečetl nápisu „dvorský hokynář“. Snad nemá pražský hokynář důvěry v pražské prince, že by s krejcarem od maminky přiběhli hned k němu pro „pitrpacl“.

Bože, co jsme se my pražští neprincové nalítali k nejbližšímu hokynáři! Jak věrně jsme tam zanášeli každý krejcar, ať už poctivě či nepoctivě nabytý! Jak ochotně jsme tam zaskočili, když matka potřebovala ještě kousek zeleniny! Jaké to gusto uštípnout tajně cípek marcipánu, vyrejpnout z bečky na nehet povidel nebo ukraďnout si z hromádky jabko! Dychtivě jsme ssáli silné, zvláštní to aróma hokynářského krámu do sebe, skládající se z výparů louče a povidel, kyselého zelí a vepřového sádla, míšenských jablek a mazavého sýru. To aróma je dnes totéž jako před třiceti (chtěl jsem už napsat před čtyřiceti, ale stydím se) lety. Celý krám je tentýž, jaký druhy býval. Venku na ulici je košatinka se zelenými hlávkami a košatinka s brambory, na bramborech je stará dřevěná mírka — náš hokynář je nepřítel novotářství a pořád ještě neměří písek a brambory podle kilometrů. Na veřejích visí kanár v kleci a houpá se svazek špejlů na jitrnice, svazek starých makovic a svazek peroutek na pomazání buchet. Ve věnec svázaná sbírka „kramrlat“, rozuměj kolíků na prádlo, parádí se hned vedle. Pátravé oko vidí ve výši ještě rozvěšeny hlíněné bílé dýmky a vepřové měchy na tabák, věnce česneku a cibule, stučku hrubého plátna na hadry pro drhnutí podlahy, malé kartáčky na mazání bot, větší z rýžové slámy zas na podlahu, slaměné mošny, nějakou štetku na bílení, válce na nudle, buket vařeček. Půl vchodu zajímá stůl, na němž jsou housky a bochníčky. Na vyšším odstavci stolu je několik sklenic se starým cukrovím a poprášeným marcipánem, pak několik lahví s kořalkou: hulánem, višňovkou, hořkou. Višňovka a hořká je hokynářova pýcha, ty kořalky si dělá on sám. Zvlášt jeho hořká je po celém sousedstvu slavná pro svůj přímo zázračný léčební účinek

a on má na ni tajný recept, jehož by nesdělil za živý svět. Je k ní potřebí zrovna sedmera hořkého koření, a sice se vezme zeměžluč, hořký jetel, pelyněk, cactus benedictus, — pak — pak — já je věděl druhy věru všechny — člověku ale paměť slábne, druhy jsem míval paměť výtečnou, já uměl odříkat i celé desatero!

Pod stolem válí se věchtoví, košťata, křeny a bílý písek. Dále uvnitř je „pudl“. Nad pudlem se houpají liberky lojových svíček, na něm samém jsou váhy a opět nejrůznější zboží. Tabulky perníku na strouhání, hroudy másla, korýtka se syrečky, hrnek se šmolcem, sklenice s kyselými okurkami, rajskými jabky, sušenými houbami, škrobem a šmolkou, ošatka s vejci, hromada bílé hrudky uhnětené do pěkných vdolků, hranice nakrájené soli, jiná hranice nakrájeného modrého mýdla. Dále mají po krámě určité místo své hranice dříví a hromada uhlí, špalek na štípání dříví, košíky s ovocem, pytle s křížalami, homole soli. Ale nejdůležitější místo má mandl. Mandl je srdcem hokynářského krámu. K mandlu se sbíhá krev celého sousedstva, ve formě pěkných děveček. Mandl je hlavní opora hokynářova. Mandl je životní potěšení hokynářčino. Mandl je mandl, řekl by Victor Hugo. Stojí vždy v polosvětle, v šerém koutu. Zde, při praskání válců a skřípání prken, nejlíp se to klepá. Kolemjdoucí panička nevidí, je-li služka pilna nebo ustála-li, aby povídala. A nevidí, stojí-li vedle ní kaprál. Zde si služka uleví srdci a vyprázdní žaludek, zde vypráví vše, co doma vyšpehovala. Zde sbírá hokynářka ono bohatství názorů, jež před ní útrobu veškerého sousedstva otvírají dokořán. Hokynářka bez mandlu je král bez říše, Sibylla bez věštného daru, Raffael bez rukou.

Jak je vidět: malý svět! Veškeré skoro zboží světa. A skoro v každém krámku totéž. Jen že podle ročního času zboží se trochu mění co do ovoce a zelenin, že na zimu hokynář vyvěsí také bačkory a rohožky, z jara že má kožené míče a červeně natřené špačky, na podzim fizule, mramorové kuličky a klubka špagátu na draka, a některá podnikavá hokynářka že prodává také špendlíky, žengle, jehlice do vlasů a

hrnečky na kávu. Takto pramalá změna. Ledaže hokynáři poblíž zájezdních hospod a na konci pražských předměstí mají také bičíště, biče, popruhy, dřevěné rozpory, nůšky na švestky a košíky pro venkovany, a poblíž zastaváren že mají hokynáři papírové škatulky na menší zástavy. Hokynář závodí s pekařem i perníkářem, semenářem i erteplářem, máselníkem i zelenářkou, nitařkou i ovocnářkou. Hokynář, kdyby to v sousedství právě „šlo“, bude prodávat třeba i odpušky a mít ošatku tureckých řádů. Hokynář pražský vyrovná se nadobro hokynáři vídeňskému — jen v jedné, jediné věci ne — a to bolí srdce vlastenecké! Hokynář vídeňský závodí také ještě s uzenářem: před jeho krámem kouří se kotýlek s uzenkami a volně šíří maštnou vůni svou — a u nás se nekouří nic, a když jdem kolem hokynářského krámu, ta jedna vůně nám schází!

Pražský hokynář — abych promluvil také o jeho stránce mravní — je občan ctihodný. Má na starosti potřeby celé ulice a musí myslet za sousedstvo celé. On musí znát časův běh a vědět, kdy co nakoupit v pravý čas. On musí dovést naložit okurku a zarazit topůrko do sekyry, polít sýr pivem a vypucovat klíčící brambor. On má povolání namáhavé, neboť musí loňskou kořalku vypít sám, denně stát nepohnutě a s dýmkou v ústech po několik hodin mezi krámem a ráno jít velmi časně do trhu, aby tam překupnicím vynadal. Pak musí také děvečky, které přicházejí na mandl, leckam štípnout, aby měly radost, a přece to učinit tak, aby žena jeho ničeho neviděla.

Pozoroval jsem na hokynářích našich zvláštní vlastnost: mlčenlivost. Jeho slovo je drahé. Také hokynářky naše se vyznamenávají vlastností tou. Je to přirozeno. Hokynářka ví nepoměrně víc než jiný lid, proto může míň mluvit. Ona ví zakrátko tajnosti všechny a doplňky k nim vyžadují pak už mluvení jen málo. Ona ví, že je dobroditelkou celého svého vùkolí, a je-li žena dobroditelkou uznanou, zevšad chválenou, nabývá vznešeného klidu a mlčí. Paní úřednice odvedle dluží se od ní po zlatce a platí jí z ní šesták úroků týdně. Paní profesorka odnaproti běže od ní veškeré své

potravné potřeby, a když přijde prvního, odvede jí celou mužovu gáži. Hokynářka ví, čím je, celou bytost její ozařuje ona majestátnost, která se dostaví vždy z vědomí, že člověk panuje.

1876

Dvakrát za týden vjede do každé pražské ulice nepokoj. U nás, v naší ulici totiž, je to vždycky v úterý a v pátek zrána. Silný, pronikavý zvonek zacinká do všech domů, slyšíš jej již od konce ulice, pořád blíž a blíž, až ti zazvoní zrovna pod podlahou. „Holky, zvoní na smetí!“ volá domovnice do schodů vzhůru. — „Zvoní na smetí!“ volají paničky do kuchyň. A smetí běží už před vrata dolů, až se mu z hlavy práší.

Ale už ani to pražské smetí není tím, čím bývalo, — všechno se kazí. Vlastních smetků je v něm tuze málo, samý uhelný škvár, samý šedivý nebo zas bílý, do vápenna vypálený popel. Jen se člověku nesmějte, že sobě i takových věcí všímá! Vždyť neříkám, že je v tom cos poetického. Vzdor tomu, že jsem snad včera při teple z oharků těch sám spáchal nějakou překrásnou báseň o „české svornosti“ nebo o nějakém jiném českém ideálu, přec mně tu nenapadne s Němcem Juliem Grosseem mluvit o „svatém popeli s Olympu a Sinai“, a vzdor tomu, že ten chvějný, roztráslý popel přímo vyzývá zablabonit něco o „minulosti a pomíjejícínosti“, vyhýbám se mužně všem exkursím do oblíbených, ale u nás, jak se zdá, již trochu opotřebovaných „hrobů otcův“. Beru ten popel tak, jak je, a tak jak je, je také intresantní.

Je známkou stálosti a konservativnosti. Co bylo v uhlí lehkomyšlného a fučikovského, ufouklo, po dusíku, kyslíku, vodíku a uhlíku není tu ani památky více. Co bylo v něm solidního, zůstalo: chlorid sodnatý, chlorid draselnatý, křemen, síran, fosforečnan, štovan. Říkejte tomu třeba „škvár“, výborným odznakem vši solidní nehybnosti a všeho sedmašedesátnictví to přece zůstane. A dobrý znatel přírody kouká se na ten popel ze stanoviska ještě jiného. Dobrý znatel pří-

rody četl v učených spisech, jež jednají o chymii, větu: „Popel rostlin stejného druhu má všudež a vždycky bezmála jednorodné složení chemické, a v půdě, jež nemá součástí v něm se nacházejících, rostliny takové se nedaří.“ Dobrý znatel přírody, jakmile dvakrát za týden v jeho ulici zazvoní zvonek magistrátního metaře a popel a smetí vyhrne se z domů ven, ví tedy ihned, že u toho popele dle chemického sloučení jeho (viz hořeji) najde rostliny zcela určité. Darwin by ty rostliny nazval snad „masožravými“, obyčejná mluva říká jim jen „kuchačky“, „kuchty“, „služky“ a „děvečky“. A na ty rostliny dívá se dobrý znatel přírody tuze rád.

Dobrý znatel přírody obdivuje se velebnosti tvůrčí moci ve všech plodech její. Jsou pak odborníci, kteří se zvláštní oblibou studují z přírodnin jednotlivý jen druh, a z těch studií podrobných vzrůstá pak teprv věda všeobecná, systém. Někteří na př. studují jen děvečky. Jako je sv. otec „servus servorum“, je z nich každý „servus servarum“: doplňují sv. otce. Lidstvo musí také těmto zpytatelům být vděčno. Neříkám, že práce jejich nemá dosti příjemnosti do sebe, ale zároveň nikdo neupře, že je přechasto spojena i se značným nebezpečím. Někdy musí takový obětovný muž za vzácnějším některým exemplářem až do nejvyšších poschodí, ba až za komíny na půdě; někdy musí se vydat všanc posměchu nevědomé luzy a zvláště u kašen zakoušet chvíle co nejtrpčí, a někdy to skončí zcela mizerně až v porodnici, odkudž rostlina jde pak k těm, jimž se říká advokát. Ba stalo se již, že ztratil přírodopysce při tom celý život svůj, že musil se z toho oženit a tedy bídně zahynul. Ale, jak Carriere pravil: „Nechť věda žádá třeba i život toho, který se jí oddal, zas se najde tisíc nadšenců nových a věda žije dál.“ A žije! Starší děvečky pražské sice tvrdí, že nyní je těch nadšenců méně, než bývalo, ale mladší tvrdí opak a smějí se jim, já se držím těch mladších.

Nikdo tedy neupře, že ten vyzvoněný popel má pro přírodopysce význam svůj zcela určitý. On ví, že svou rostlinu při něm najisto najde. Podívejte se jen na ně. Co choval dům děveček v lůně svém, všechny jsou před vraty. Škopíčky,

soudky, bedničky, plecháče stojí po dláždění v malebném nepořádku, a u vrat se vrtí a u zdi trajdají jich opatrovnice. Mají času dost, aby poklepaly dvacet paniček a čtyřicet milých, magistrátní vůz blíží se pomalu. Najednou frrr! — jako když se náhle vedle cesty hejno koroptví zvedne: škopíčky osiřely, děvečky jsou za vraty, nejhezčí až na schodech. Způsobil to kolemjdoucí pěkný mládeneček. Jindy se ty holky zrakům mužským právě nevyhýbají, ale v tomhle-
tom šatu — ó, to za žádnou cenu ven! Šaty jsou pro vynášení smetí co možná nejhorší, rozdrbané střevíce jsou pradaleky od těch zlatých pantoflíčků, jež má Popelka v pohádce, ruce jsou kormoutlivě špinavy, vlasy a tvář jsou pudrovány popelem na prst — kdyby chtěl Isouard nebo Rossini některou z těch Popelek vsadit do not, musel by ji dříve pořádně umýt! Mám duchaplného přítele, který tvrdí, že jakmile se podívá na nějakou ženskou, ihned mu napadne vždy nějaký charakteristický verš, po každé nějaký jiný, na př.: „Nejsi, nejsi, jak se děláš“ nebo „Ach! jedinou hubinku jen!“ nebo podobně. Zde by duchaplného přítele napadlo as „Má milá, má milá — ty jsi celá umouněná“ nebo popelářův lahodně měkký a zvučný dvojverš z Raimundova „Sedláka co milionáře“:

*Packst mit der Schönheit ein,
geh'st gleich in d' Kuchel h'neint!*

Samá tu „můra obyčejná“ a „hadronoška protivná“, jak by Linné asi byl řekl. Stalo se proto už, že hezké děvečky přijaly službu jen v těch ulicích, do kterých magistrátní vozy pro popel přijíždějí hned časné zrána, když nechodí ještě mnoho mužských.

Magistrátní vůz se konečně přikolíbal dosti blízko. Holky chopí se svého nákladu a běží k němu. Natahují se, je vidět mocné boky a pak item nohy, z nichž by se pro ten zlatý pantoflíček z pohádky musela odseknout alespoň polovice. Magistrátní metař jim pomáhá, vytrásá nádobu a vždy to zařídí tak, aby ještě nějaký zbyteček spadl holce na hlavu. Holka ubíhá s řehtem domů. To patří k nejlepším vti-

pům šprýmovného magistrátního metaře. Vtipkuje tak pilně, že kdo z kolemjdoucích má čistý kabát, běží honem na druhou stranu —

*aus den Lüften saust es wie siedendes Blei,
stiebt's wie fliegende Asche.*

Za to si přichází magistrátní metař o Nový rok pro diškreci.

Bylo ale jináče! Dokud se nepálilo kamenné uhlí, nýbrž měkké a tvrdé dříví, byl z popele dobrý louh na prádlo. A šedivé postavy ženské obcházely z domu do domu, sbíraly popel do puten a dávaly děvečkám zaň krejcary. Provolávaly po domech své „pópé-él!“ právě tak zvučně jako ten Raimundův popelář své „Ein Aschen!“ Měly s tímto vůbec mnoho podobného. Jako on obdržení linecký tort hodí krátce na popel do putny — „to nedělá nic, to je dobré pro prsa!“ —, kladly si naše popelářky darované krajíce chleba také prostě tam: „je to zdravé“. My děti jsme to „kvůli zdraví“ zkoušely po nich, ale nejspíš nebyla naše chuť ještě dost jemně vzdělána: prskaly jsme.

Praha je o jeden podomovní výkřik chudší. Už jich má málo.